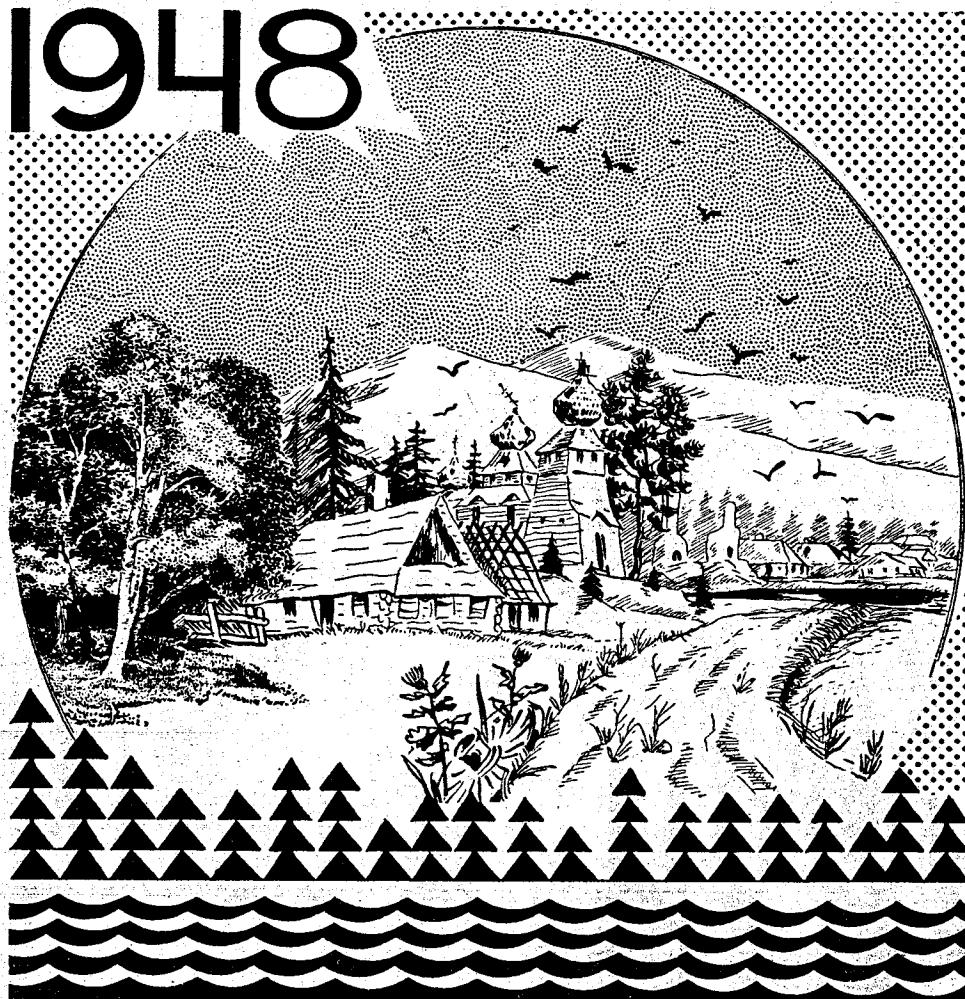

1948

• Карпато-русский
календарь
Лемко-Союза

• Составил Др. С. Пыж •

Карпаторусский КАЛЕНДАР ЛЕМКО-СОЮЗА

на

1948

Составил

Др. Симеон С. Пыж

Год Издания 23-ый

Печатано в типографии Лемко-Союза

Йонкерс, Н. Й.

556 Yonkers Avenue,

Yonkers 4, N. Y.

ЦИНА 85 ЦЕНТОВ

КАРПАТОРУССКИЙ АМЕРИКАНСКИЙ ЦЕНТР В ЙОНКЕРС, Н. Й.

:- НАША НАРОДНА БУДОВА :-

За Карпаторуску Народну Будову в Йонкерс знає нині вся карпаторуска еміграція в С. Ш. А. і в Канаді. Построєнна в 1938 року, тата Народна Будова за послідних 10 літ була місцем багатьох історичних собраний и торжеств нашої еміграції.

В Народній Будові К. А. Центра є велика, модерно устроєнна галя на концерти, представления и масовы собрания. В ней може поміститися до 1,200 особ.

В Народній Будові К. А. Центра є ресторан, открытый всегда для публики.

В Народній Будові К. А. Центра поміщається типография и редакция нашей народной газеты "Карпатска Русь", а также головна канцелярия Лемко-Союза.

Каждий карпаторосс должен быти членом Карпаторусского Ам. Центра. Полный членский взнос на ціле життя есть \$25.00.

Народна Будова К. А. Центра положена при Йонкерс и Мидланд евни, близко головной Крос-Каунти Ровт, котра провадит из міста Нью Йорка и штата Нью Джерзи до штата Коннектикут.

Carpatho-Russian American Center, Inc.

556 Yonkers Ave.

(Yonkers 5-9570)

Yonkers, N. Y.

ЦЕРКОВНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ НА ГОД 1948

Мясниц: 8 неділь і 5 дній
Неділя Митаря и Фарисея: 9 лютого (22 лют.)
Н. Мясопустна: 23 лютого (8 березня).
Н. Сиропустна: 1 березня (14 березня).
Пасха Христова: 19 березня (2 квітня)
Пасха латинська: 5 неділь перед вісточним
Вознесіння: 28 квітня (10 травня)
Сошествіє Св. Духа
(Русала): 7 травня (20 травня)

ЛЕГАЛЬНИ ПРАЗДНИКИ В США

1. Кожда неділя (воскресіння).

2. Новий Год — 1-го січня.
Во всіх штатах за винятком:
Массачусетс, Миннесота, Міссісіпі, Нью Гемпшир, Аризона, Нью Мексико и округ Колумбія.

3. День народження Президента Лінкольна — 12-го лютого (в 20 сіверних штатах).

4. День народження Джорджа Вашингтона, першого Президента США — 22-го лютого.
Празднується во всіх штатах и територіях, за винятком штата Міссісіпі, где тот день тілько в школах празднується.

5. День укращення могил павших солдатів ("Декорейшен Дей") — 30-го лютого. Празднують в большинстві штатах (за винятком, Флориди, Джордії, Айдаго, Луїзіаны, Міссісіпі, Норт і Саут Каролайн, Теннесси, Техаса и Нью Мексико).

6. "Форт ов Джулай", День незалежності США — 4-го липня.
Празднують во всіх штатах и територіях США.

7. День Труда ("Лейбор Дей") — перший понеділок місяця вересня. (В 1948 — 6-го вересня). Празднують во всіх штатах.

8. День Колумба — 12-го жовтня.
Празднують в штатах: Каліфорнія, Колорадо, Коннектикут, Іллінойс, Меріленд, Мізурі, Монтана, Нью Джерзі,

Нью Йорк, Пенсильванія, Род Айленд.

9. День Благодарення ("Тенксгівінг Дей") — в послідний четверг місяця листопада. Празднують во всіх штатах и територіях, хотя не всюду он являється легальним праздником.

10. Рождество Христово ("Крізмус") — 25-го грудня.
Празднують во всіх штатах.

Кромі вышевказаных днів, майже кождый штат має іще свої легальні праздники. День всеобщих федеральних и штатних виборов (обыкновенно в первый вторник листопада) счи-тається так само законным праз-дником в большинстві штатах.

АМЕРИКАНСКА ЛІТОПІСЬ Годи:

1492. Христофор Колумб, італьянець, открыл Новий Світ.

1565. Іспанцы поселилися в Ст. Августин, Флорида. Найстарший теперішний город в Соєдінених Штатах.

1607. Поселение в Вирджинии — перша успішна колонія в 13-ти первоначальних штатах, начата англичанами.

1620. Англичане начали заселяти Массачусетс.

1664. Англичане забрали голландцам город Нью Амстердам и назвали го Нью Йорком.

1759. Англичане отнесли окончательну побіду над французами в Квебек.

1775. Началася революційна

война сіверо-американських колоній против Англії.

1776. Декларація Незалежності от Англії проголошена в Філадельфії.

1777. Американцы выиграли битву у Саратога.

1779. Американцы при помочі французов отнесли окончательну побіду над англичанами у Йорктавн.

1783. Подписане мирного договора с Англію в Парижі (3 вересня), в котром Англія признала независимость Соєдінених Штатах.

1787. В Філадельфії собралася конвенція для приготування Конституції США.

1789. Согласно Конституції, Джордж Вашингтон стал первым президентом Соєдінених Штатах.

1803. Соєд. Штаты откупили от французов Луїзиану.

1807. Роберт Фултон побудувал перший пароход.

1812—1815. — Вторая война с Великим Британією.

1823. Объявлено доктрину Монро, чым осторожно европейцев перед устроюванням нових колоній в Америці.

1825. Открыто канал Ири, через што Нью Йорк стал торговым центром Соєд. Штатов.

1830. В Соєд. Штатах по раз первый употреблено с успіхом локомотив.

1845. Аннектовано Тексас.

1846—1848. Война с Мексиком, по которой Соєд. Штаты получили югозападні штаты и територію.

1861—1865. Гражданська война меже южними и сіверними штатами.

1863. Президент Лінкольн объявил свободу для негров.

1863. Сіверни штаты выиграли битву у Геттисбурга.

1869. Окончено будову жілізної дороги, соединяючої Нью Йорк с Сан Франциско.

1932. Провал республіканської партії на виборах. Вибор Президента Франкліна Делано Рузвелта, демократа.

1935. Найвищий Суд С. Ш. рішил, што НРА противитися Конституції С. Ш.

1940. Президент Рузвельт вибраний на третій термін Президентом США. То случилося первый раз в истории США, што тот самий Президент был вибраний на третій термін.

1941. Зрадничий напад японської авіації на американський флот в Перл Гарбор (7 грудня). Начало американсько-японської війни. Гітлеровська Германія объявила войну Соєдіненим Штатам.

1944. Франклін Делано Рузвельт избраний четвертий раз Президентом США.

1945. Умер Президент Франклін Делано Рузвельт (12 квітня). Вице-президент Гаррі Труман занял пост Президента США.

7-го мая. Капітуляція гітлеровської Германії.

5-го серпня. Американцы кинули первую атомну бомбу на японське місто Гірошіма.

12-го серпня. Капітуляція Японії. Конець 2-ої світової війни.

1946. Побіда республіканської партії на виборах в Конгрес. Наступ реакція на демократичні права американського народу.

1947. "Доктрина Трумана" — Президент Труман в бесіді перед Конгресом объявил борьбу против коммунизма в цілом світі (12 березня).

Январь 1948 January

РУССКИ СВЯТА

1	С	Обр. Г. Н. Х. Н. Г. 1948.
2	Ч	Сильвестра п. Рим.
3	П	Прор. Малахия —
4	С	Собор 70 Апостолов
5	Н	п. Просвіщ. Навеч. Б.
6	П	Богоявление Господне
7	В	† Собор св. Иоан. Крест.
8	С	Георгия, Емилиана
9	Ч	Полиевкта
10	П	Григория Ник.
11	С	† Преп. Феодосия вел.
12	Н	по Просвіщ., мч. Татианы
13	П	Ермилы и Стратоника
14	В	Прп. Отец Синайских
15	С	Павла Фив., Иоанна
16	Ч	Поклонение вер. св. П.
17	П	† Пр. Антония вел.
18	С	Афанасия и Кирила
19	Н	35. Макария
20	П	† Пр. Евфимия Вел.
21	В	Прп. Максима, Евгения
22	С	Ап. Тимофея, прмч Анас.
23	Ч	Свмч. Климента
24	П	Ксентий прип.
25	С	† Св. Григория Богослова
26	Н	36. Ксенофона
27	П	† Перенес. мощ. св.. Иоан.
28	В	Пр. Ефрема Сирина
29	С	Прн. мощ. св. мч. Игн. Б.
30	Ч	Трех Святителей
31	П	Свмч. и безср. Кирил и Ио.

ЗАПИСКИ

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Январь. Феликса
15	Мавра
16	Маркилла
17	Антония
18	2 по Елиф. Фердинанда
19	Канута
20	Фабиана
21	Агнеты
22	Св. Семьи
23	Обруч. Пр. Діви Марии
24	Тимофея
25	3. Обращение Павла
26	Поликарпа
27	Иоанна Златоуста
28	Валерия
29	Франца
30	Мартина
31	Петра
1	(Февр.). Мясопустна
2	Пр. Д. Марии Гром.
3	Блажея
4	Вероники
5	Агаты
6	Дороты
7	Ромуальда
8	Н. Запуст.
9	Аполлонии
10	Схоластики
11	Луциана
12	Гавдентия
13	Катерины

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны Дни в Январі

Перва русска газета: — В январі 1703 года, при царі Петрі І, почала выходити в Москві перва русска газета "Вѣдомости о военныхъ и иныхъ дѣлахъ". То была маленька газетка, розміром в осьму частку листа, и мала тираж с початку в 1000 екземпляров. Выходила кажды два-три дни.

В первом номері были поміщенія повідомленія про ново-отлиты пушки и мортири, про слона, присланного індійским шахом государю и про то, что в Москві от 24 ноября до 24 декабря 1702 г. народилось 386 дітей. Так само говорилось, что в Москві школы примножуються, и 45 студентов слушают філософию, а в математичній штурманской школі есть понад 300 учеников, котры "добре науку приймают".

Петр I любил свою первую русскую газету. Он заходил часто в типографию, редактувал первы номеры и читал корректуру.

Переяславска Рада: — 8 (18) января 1654 г. гетман Богдан Хмельницкий созвал в Переяславі козацку раду, чтобы обсудити и рішити вопрос о воссоединении Украины с Россию. На раду собралися велики массы народа с ріжних земель Украины — козаки, міщане, духовенство. На вопрос Хмельницкого, куда хоче ити народ: под турецкого царя, крымского хана, польского короля или царя Восточного православного, Великой Руси государя, всі закричали: "Волим под царя Восточного православного!"

Но прошло еще много часу, и потекло много крови, поки постановление Переяславской Рады было претворено в дійствительность. Приблизительно вся Украина была объединена с Россию аж в Савітськом Союзі послі Великої Отечественної Войны 1941 — 1945 г.г.

День Памяти В. И. Ленина: — 21 января (8 по ст. кал.) 1924 г. в Горках под Москвою послі тяжкой болізни умер геніальный вождь Великой Русской Революции, основатель первой в світі соціалістичній державы, Владимир Ильич Ленин.

В. И. Ленин родился 22 априля 1870 г.

В Савітском Союзі день памяти Ленина совпадає с другым памятным для русского народа днем — "Кровавым Воскресеньем". В неділю 9 января (22 по нов. кал.) 1905 года в Петербургі 140,000 робочых с женами, дітьми и стариками, несучи хоругви и царскы портреты, співаючи молитвы, пустилися в процесію улицами міста к Зимнему Дворцу, чтобы подати свою петицию царю Николаю II. Царь послал войско, котре загородило дорогу к Зимнему Дворцу и открыло огонь в процесію. Поверх 1,000 человік было убито и поверх 2,000 ранено. В тот день была расстріляна віра русских робочых в царя.

Февраль 1948 February

РУССКИ СВЯТА

1 С	Смч. Трифона, Петра
2 Н	37. Стрітене Господне
3 П	Св. Симеона и Анны
4 В	Пр. Исидора
5 С	Мн. Агавии
6 Ч	Пр. Вукола еп. См. М. И.
7 П	Прп. Парфения и Луки
8 С	Свмч. Феодора Страт.
9 Н	Мът. и Фарисея
10 П	Свмч. Харлампия, Порф.
11 В	Свмч. Власия, Св. Феод.
12 С	Св. Мелетия Антиохийск.
13 Ч	Пр. Мартинияна
14 П	Пр. Аксентия, св. Кирила
15 С	Св. ап. Онисима, Пр. Ев-
16 Н	О Блудном съні
17 П	Св. вмч. Феодора Тирона
18 В	Св. Льва папы Римского
19 С	Св. Архипа и Филемона
20 Ч	Св. Льва еп. кат. Агаф. п.
21 П	Прп. Тимофея, св. Евст.
22 С	Муч. Евгенийск., пр. Аф.
23 Н	Мясоупустна
24 П	† Обріт. глави св. Йон. Кр.
25 В	Св. Тарасия, Архиеп. Конст.
26 С	Св. Порф. свмч. Севаст.
27 Ч	Св. Прокопия Д.
28 П	Прп. Василия исп. Св. Н.
29 С	Кассиана

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Февраль. Валентина
15	1 Н. Поста
16	Юлиан.
17	Констанции
18	Флавиана
19	Попълец
20	Леона
21	Андрея, Фортуната
22	2. Н. Поста
23	Романа
24	Мафей
25	Анастазии
26	Виктора
27	Александра
28	Романа, Леандра
29	3 Поста. Романа
1	Март, Альбина
2	Ап. Павла.
3	Кунегунды
4	Казимира
5	Фридриха
6	Колеты
7	4 Поста
8	Иоанна Б.
9	Франциски
10	40 мучеников
11	Константина
12	Григория Вел.
13	Катерины

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в февралі

Розгром німцев под Сталинградом: — 2 февраля 1943 г. закончилася велика Сталинградска битва, котра была переломным моментом в ході Великой Отечественновой войны совітского народа против нацистской Германии, як и в ході цілої 2-ої світової войны.

Поверх 5 місяцев продолжалась беспримірна в истории битва под Сталинградом. Послі тяжких оборонительных бойов Красна Армія 19 ноября 1942 г. перешла в контр-офензиву и знищила цілковито найсильнішую группу німецької армії. В результаті совітської контр-офензивы была окружена и знищена німецька армія, яка числили 380,000 солдатов и офицеров. Остатки той німецької армії сдалися в плін разом с 24 генералами, на чолі с генерал-фельдмаршалом Паулюсом.

Дмитрий Иванович Менделеев: — Гениальный ученый-природознавец, открывший нову епоху в развитии химичных знаний, родился 8 февраля 1834 г. в Тобольску, в родині директора гимназии. Самым замічательним открытием Менделеева была периодична система химичных елементов. Он доказал, что властивости елементов, а также их соединений находятся в периодичної зависимости от величины атомной ваги тых елементов. На основі того закона он предсказал существование новых тогди ище незнаных елементов и с великим точностью описал властивости, якы они повинны мати. И дійствительно такы елементы были открыты потом учеными.

Менделеев проявил свой творчий, гений в ріжних других областях науки и в практичном примінении научных открытий в промышленности и сельском господарстві.

Умер 2 февраля (20 января по ст. кал.) 1907 г., оставляючи богате наукове наслідство, понад 350 книг, брошур, статей. Основный його труд "Основы химии" остаєся до сих пор настольном книgom каждого химика.

Іван Андреевич Крылов: — Знаменитый русский баснописец родился 13 февраля 1769 г. в Москві в родині небогатого армейского офицера.

Писати Крылов начал рано.. В первом периоді своїй літературной діяльности он высмівал в ідких сатирах поміщиків и дворянство, чым стяг на себе преслідовання царского правительства. Позже Крылов перешол на байки-басні, которы доставили йому бессмертну славу. Як баснописец, Крылов занял перве місце не лем в русской, но и в світової літературі.

День Красной Армии: — 23 (10) февраля 1918 г. отділы нової робоче-селянскай Красной Армии Советской России розбили под Нарвом и Псковом войска кайзеровской Германии, якы наступали на Петроград (Ленинград). И тот день, 23 февраля, (по новому кал.) празднуєся каждого року в Советском Союзі як День Красной Армии.

Тот первый удар німецким захватчикам явился як бы предзнаменованием, што той новой армии буде суждено через 24 роки послі своих уродин задержати и розгромити найбóльшу военную машину, яку собрала коли-нибудь Германия для грабежной войны. Красна Армія заняла обі німецкы столицы; Берлин и Віден, в которых долгы столітия выраблялись планы німецкых грабежных походов на славянски земли.

Март 1948 March

РУССКИ СВЯТА

1	Н	Сыропустна. Евд.
2	П	Феодота Свмч.
3	В	Евлатория и др. Муч.
4	С	Герасима Преп.
5	Ч	Конона Муч.
6	П	42 Муч. в Ам.
7	С	Ефрема Свмч.
8	Н	1 Нед. Поста.
9	П	40 Муч. Севастийских
10	В	Киприяна Муч.
11	С	Софрония Св. Патриарха
12	Ч	Теофана Преп.
13	П	Никифора Свм.
14	С	Венедикта Преп.
15	Н	2 Нед. Поста.
16	П	Трофима Мч.
17	В	Алексия Преп.
18	С	Св. Кирилла Иерус.
19	Ч	Хризанта и Дарии Муч.
20	П	Прп. Иоанна, Сергия
21	С	Якова Преп.
22	Н	Крестопоклонна
23	П	Никона Мч. и Учеников
24	В	Захария Преп.
25	С	Благовіщ. Пр. Богород.
26	Ч	Собор Арх. Гавриила
27	П	Св. Матроны Селун.
28	С	Илариона и Стефана Преп.
29	Н	4 Нед. Поста.
30	П	Иоанна Ліств.
31	В	Ипатия Свмч.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	5. Н. Поста
15	Климентия
16	Св. Авраама
17	Гертруды
18	Едуарда
19	Иосифа Обручника
20	Клавдии
21	Н. Цвітоносна
22	Октаавиана
23	Св. Бойтеха
24	Арх. Гавриила
25	Благов. Пресв. Богород.
26	Вел. Пят.
27	Иоанна
28	Воскр. Христово
29	Вел. Понед.
30	Квирина
31	Бальбины
1	Апріль. Гутона
2	Францишка
3	Ришарда
4	1. Нед. Біла
5	Викентія
6	Юліанни
7	Св. Сатуна
8	Дион. Еп.
9	Марія Кл.
10	Езекіїла
11	2. Льва Вел.
12	Юлія
13	Юстина

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в марта

Международный Женский День: — 8 марта (по н. кал.) прогрессивны робочы организации цілого світа обходят свято женищины. Празднование Женского Дня было установлено в 1910 г. по предложению Клары Цеткин на Международной женской конференции социалисток в Копенгагені (Дания). В России празднование того дня было проведено первый раз в 1913 г.

Февральска революция — Поваление царизма в России: — В первой половине марта 1917 г. (по ст. кал. при конці февраля) в Петрограді выбухли велики страйкы робочых и демонстрации против голода, войни и царизма. К демонстрациям присоєднились солдаты Петроградского гарнизона, и так страйкы и демонстрации привели к вооруженному восстанию против царского правительства и кabdикации царя Николая II. Тот переворот перешол в историю под назвом Февральской революции. На чолі той революции ишла большевицка партія под руководством В. Молотова, который находился в Петрограді. Но либеральны депутаты Государственной Думы в порозумінні с есеро-меньшевицкими лидерами створили Тымчасовый Комитет Государственной Думы, а пару дней позже Тымчасове правительство на чолі с князем Лъвовым. Робочы и солдаты створили свой Совіт робочых и солдатских депутатов. Так в России послі свержения царя получилось двоевластие.

Тарас Григорович Шевченко: — Великий поет-революционер Україны, борец против паньшини-кріпостничества и царского самодержавия, родился 9 марта 1814 г. в селі Моринцях, на Києвщині, в родині кріпостного селянина. Як кріпак, Шевченко в молодых роках был взятый на службу до панского двора. Замітивши малярский талант у молодого Шевченка, пан отдал його на nauку до одного маляра в Петербургу, чтобы мати свого придворного маляра. Но там в Петербургу Шевченко познакомился с видными russkими художниками и писателями, якы выкупили його от пана и дали му можность поступити в Академию художеств, которую он окончил с добрым успіхом. В 1847 г. Шевченко был арестовані царском поліциом за свои революційны поеззии против царя и за участіе в Кирилло-Мефодиевском братстві, и за кару засланый простым солдатом в Оренбург, где он мучился десять літ.

На розвитие українськой литературы, культуры и литературного языка Шевченко оказал исключительно велике влияние. Но притом он глубоко цінил литературу великого russкого народа и ряд своїх творов написал на russком языки.

Николай Васильевич Гоголь: — Великий russкий писатель родился 19 марта 1809 г. в селі В. Сорочинцах, на Полтавщині. В розвитии russкой литературы Гоголь має громадне значение. Он дал початок критично-реалистичному напряму в russкой литературі и сатиричному изображению тогдашньої дійствительности.

В поемі "Мертвые души" Гоголь створил бессмертны типы дворянско-поміщицой России. В комедии "Ревизор" он вывел на сцену и осміял тогдашних царских чиновников. В историчной повісті "Тарас Бульба" Гоголь представил славну борьбу українских козаков за волю и православну віру против польской шляхты.

Апріль 1948 April

РУССКИ СВЯТА

1 С Прп. Марии Египет.
2 Ч Тита и Поликарпа
3 П Никиты Прп.
4 С Иосифа и Зосимы

5 Н 5 Нед. Поста

6 П Евтихия Св.
7 В Георгия Еп., Мелитин.
8 С Иродиона Ап.
9 Ч Вадиляя Преп.
10 П Терентия Мч.
11 С Антипы Свмч.

12 Н Цвітна

13 П Артемона
14 В Мартина
15 С Аристарха Св.
16 Ч Агалии Муч.
17 П Вел. Пятница, Симона Прп.
18 С Иоанна Преп.

19 Н Воскресение Христово

20 П Свт. Понеділок
21 В Свт. Вторник
22 С Луки и Клим.
23 Ч † Георгия Вмч.
24 П Саввы Мч.
25 С Марка Евангел.

26 Н Фомина.

27 П Симеона Свмч.
28 В Поликарпа
29 С Св. 9 Муч. из Кизики
30 Ч † Якова Заведеева Ап.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14 Апріль. Валериана
15 Анастазии
16 Ламберта
17 Аникиты

18 3. Апполония

19 Тимона
20 2 Св. Агнишка
21 Св. Анзельма
22 Сотера и Кая
23 Войтеха
24 Юрия

25 4. Марка Ев.

26 Клета Маркилла
27 Св. Петра Кан.
28 Павла, Виталия
29 Петра
30 Катрены
1 Май. Филиппа

2 5. Зигмунта.

3 Обр. Честн. Креста
4 Флориана
5 Пия папы римск.
6 Вознесение
7 Св. Домицеллы
8 Станислава

9 6. Св. Григория.

10 Изидора
11 Адольфа
12 Панкратия
13 Серватия

ЗАПИСКИ

ІЗ РУССКОЇ ИСТОРИИ

Памятны дни в апрілі

Ледове побоище: 5 апріля 1242 г. князь Александр Невский разбил на голову войска немецких рыцарей Ливонского ордена, которы стремились захватити всю Сіверну Русь. Тота знаменита битва произошла на Псковском (Чудском) озері, на леду, бо озеро было ище замерзне. От того в русских літописях тата битва известна под именем Ледового побоища.

Тота побіда остановила немецкий натиск на сіверны області русской земли и спасла Сіверну Русь от немецкого поневоления. Послі Ледового побоища немецкы рыцари не были уж в силі предприняти больших походов на Русь.

Александр Іванович Герцен: — Великий русский писатель, гениальный мыслитель, революционер-демократ, родился 6 апріля 1812 г. в Москvi.

Жестокий террор царского правительства примусил Герцена выхати в 1847 г. за границу. Он остался в еміграции до конца свого життя. В 1853 г. Герцен основал в Лондоні "Волну русскую типографию", где печатал свои революцыйны статьи и брошюры, які пересылались нелегально в Россию. В 1855 г. он начал выдавать журнал "Полярная Звезда", а в іюлі 1857 г. появился первый номер славной герценовской газеты "Колокол", в котором Герцен роскрывал и бичувал злочины царского правительства. Всі свои сили он отдал на борьбу против кріпостного права и бюрократично-полицейских порядков в царской России.

В свойом знаменитом творі "Былое и Думы" Герцен представил цілу епоху историчного розвития России и Зап. Европы.

Ленскы события: — 4 (17) апріля 1912 г. царске правительство устроило дiku масакру страйкуючых робочых на Ленскых золотых копальнях в Сибири. Было убито и ранено понад 500 робочых. Копальни золота на Лені належали до англійских капиталистов. 6,000 майннеров не могло выдержати сурового режима на роботі и вышло на страйк, домагаючися улучшения условий труда. Царске правительство взяло в оборону интересы чужеземных концессионеров и послало войско против робочых, чтобы зломити страйк.

Вість о том неслыханном злочині потрясла всю Россию. Волна грандиозных политичных страйков охватила всі промышленны центры країны. Робочы собирались на массовы митингы и принимали резолюции протеста.

Ленскы росстрілы озлобили робочы массы России до крайности против царя и його правительства и тым прискорили революцыйный выбух в 1917 г.

В. В. Маяковский: — Знаменитый русский поэт совітской епохи умер 14 апріля 1920 г.

Взятие Відня: 13 апріля 1944 г. частины Красной Армии заняли столичне місто Австрии — Віденъ. Долги столітия Віденъ, як столица немецкой империи Габсбургов, являлся центром, в котором выготавлялись планы поневоления славянских народов.

Александр Духнович: — Извістный писатель и народный будзитель Закарпатской Руси родился 24 апріля 1803 г. Он поднял борьбу против мадьяризации школы и литературы в Закарпатью. Його верш "Я русин был, єсм и буду" стал гімном нашого народа в Закарпатью в освободительной борьбі против мадьярского гнета.

Май 1948 May

РУССКИ СВЯТА

1 П	Иеремии пророка
2 С	Афанасия Вел.
3 Н	Мироносиц.
4 П	Пелагии Мч.
5 В	Ирины Свмч.
6 С	Иова Многострадальца
7 Ч	Акакия
8 П	Иоанна Богосл.
9 С	Пер. мощ. Николая
10 Н	Росслабленного
11 П	Кирилла и Мефодия
12 В	Етифания
13 С	Александры Мч.
14 Ч	Исидора Мч.
15 П	Пахомия Преп.
16 С	Теодора и Ефрема Преп.
17 Н	Самарян.
18 П	Теодора Мч.
19 В	Патрикия Мч.
20 С	Алексия Митр. Моск.
21 Ч	Константина и Елены
22 П	Василиска
23 С	Пресв. Тройцы
24 Н	Сліпорожд.
25 П	Обріз. Гл. Йоанна Пред.
26 В	Аверкія. Карпа Мч.
27 С	Терапонта Свмч
28 Ч	Вознесение Господне
29 П	Теодосій Мч.
30 С	Ісаакія Преп.
31 Н	Н. Св. Отец

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Бонифакия
15	Софии
16	Св. Духа
17	Зелений понед.
18	Феликса
19	Петра
20	Бернарда
21	Елены
22	Юлии
23	1. Пр. Тройцы.
24	Йоанни
25	Григория
26	Св. Филиппа
27	Боже Тіло
28	Августина
29	Св. Магдалені
30	2. Феликса
31	Анелії
1	Іюнь. Св. Тройцы.
2	Ерасма
3	Клотильды
4	Квирина
5	Бонифатія
6	3. Норберта
7	Роберта
8	Медарда
9	Фелиц.
10	Маргариты
11	Варнави
12	Йоанна
13	4. Св. Антонія

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в маю

Взятие Берлина: — 2 мая 1945 г. частины Красной Армии послі ожесточенных бойов заняли столицу Германии — місто Берлин.

Капитуляция гитлеровской Германии: — 8 мая 1945 г. в Берліні подписано акт о безусловной капитуляции вооруженных сил Германии перед союзниками.

Праздник Побіди: — 9 мая 1945 г. верховный главнокомандующий вооруженными силами Советского Союза И. В. Сталин проголосил, что наступил "исторический день окончательного разгрома Германии, день великой победы нашего народа над германским империализмом". И в Советском Союзе признают день 9 мая, як день победы над Германием.

День 9 мая останеся памятным для всіх славянских народов. Значеніе того дня для славян Сталин виразил в таких словах: "Віковічна борбя славянських народов за свое существование и свою независимость закончилась побідом над німецькими захватчиками и німецьким тираніем."

День Радия: — 7 мая 1895 г. великий русский физик и вы-находник А. С. Попов продемонструвал на собрании русских учених роботу вынайденого ним первого в світі радиоприйомника. То была перва в світі радіопередача.

Значеніе вынайденої Поповим радиосвязи было огромне, однако в старой России робота великого ученого и патриота не нашла поддержки. Аж послі Октябрьской социалистичной революции совітське правительство звернуло велику увагу на розвитие радиозаводов и розбудову радиоцентров в России.

В 1945 г., в день 50-ой годовщины со дня демонстрации Поповим первого в світі радиоприйомника, совітське правительство отмічаючи громадну роль радія в культурній и політичній житті країни, установило 7 мая кожного року, як "День радія".

Александр В. Суворов: — Великий русский полководец, прославивший русске оружие на всю Европу, умер 18 мая 1800 г. (Народился в 1730 г.).

Суворов поступил на военную службу 18-рочним юнаком и протягом 6 літ пройшол всю войскову службу от рядового солдата до офицера.

Свої таланти он выявил найперше в Семилітній войні Росії і других держав против Пруссии (1756—1763). Позже он уж в генеральской рангі прославился величыми побідами над турками. Наконец, уж в старости, Суворов был покликаный сно-ва до активной службы и посланый на чолі союзных войск освобождати Италию, захваченну попередно Наполеоном Бонопартом. В ряді битв Суворов розбил французькі армії в Сіверній Італії (в 1799 г.) и освободил Италию. Из Италии Суворов перейшол в Швейцарію, але там через зраду австрійских союзников нашолся майже в безвыходній ситуації, так як в горах Альпах французи перерізали му дороги. Но мимо всого Суворов потрафил вивести свои войска через ледовы хребты и альпейски пропасти до Австрии. Из итальянского похода Суворов вернулся хворым и скоро послі того помер.

У Суворова было умінє побіжджати и в самых трудных обставинах. Он был непревзойденным майстром воєнной штуки и в своєму життю, як генерал, не програл ни одной битвы.

Июнь 1948 June

РУССКИ СВЯТА

1 П	Юстина Мч.
2 В	Никифора Св.
3 С	Лукияна Мч.
4 Ч	Митрофана Патр.
5 П	Доротия свмч.
6 С	Висариона Преч.
7 Н	Сошествие Св. Духа.
8 П	Пресв. Тройцы
9 В	Св. Кирилла Александра
10 С	Тимофея Свмч.
11 Ч	† Варфоломея и Варвары
12 П	Онуф., Петра, Арсн.
13 С	Акилины Мчч.
14 Н	1. Всіх святих
15 П	Амоса Пророка
16 В	Тихона Еп. Амаунтск.
17 С	Мануила Мч.
18 Ч	Леонтия Мч.
19 П	Ап. Юды, Брата Госп.
20 С	Мефодия свмч.
21 Н	2. по Сош.
22 П	Евгения свмч.
23 В	Агрипины мчч.
24 С	Рож. Иоанна Крест.
25 Ч	Февронии мчч.
26 П	Давида Преп.
27 С	Сампсона Преп.
28 Н	3 по Сош. Кира и Иоан.
29 П	Апп. Петра и Павла
30 В	Собор 12 Апостолов

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Июнь. Василия
15	Св. Вита
16	Адольфа
17	Райнера
18	Ефрема
19	Пр. Евхарастии. Юл.
20	5. Сильвестра
21	Алойсия
22	Паулина
23	Зенона
24	Иоанна Кр.
25	Вильгельма
26	Иоанна, Павла
27	6. Владислава
28	Льва папы римск.
29	Петра и Павла
30	Емилии, Лукии
1	Июль. Теобальда
2	Посіщ. Пр. Д. Марии
3	Илиодора, Анатолия
4	7. Прокопа
5	Кирилла и Мет.
6	Исаии
7	Иоанна Дукл.
8	Елизаветы
9	Вероники
10	Иоанна Дукл.
11	8. Пия I.
12	Генриха
13	Маргареты

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в июні

Брусиловский прорыв: — В ночь на 4 июня 1916 г., в Перву світову войну, русски армии Юго-Западного фронта начали велику оfenзиву против австро-германских войск на Волыни и в Восточнай Галичині, и нанесли им ряд сокрушительных ударов. Тота оfenзива оказала великий вплив на весь ход Первой світової войны.

Русскими войсками в той оfenзиві руководил знаменитый полководец генерал Брусилов. Сильно укріплений фронт противника был прорваный на просторі поверх 300 километров. Загальны страты австрійско-германских армий, убитыми, ранеными и взятыми в плен, становили понад полтора миллиона человек.

Александр Сергеевич Пушкин: — Гениальний русский поет, родоначальник новой русской литературы, творец русского литературного языка родился в Москві 6 июня 1799 г. в дворянской родині. С малых літ Пушкин полюбил народный язык, сказки, былины, приповідкы и други виды народной творчости. Опанававши вполні народный язык, Пушкин мог створити живый литературный язык и стать величайшим русским национальным поетом. Пушкин был великим русским патриотом и боліл душом над отсталостью и темнотом России. В своей свободолюбивой поэзии он критиковал политику царского правительства и призывал к свобождению русского народа, селян, от дворянско-поміщичого гнета. Тым он стяг на себе гнів царя и за кару был высланый из столицы. Против великого поета велись постоянно интриги при царском дворі. В результаті тых интриг Пушкин быў втягненый в поєдинок с чужинцем-прайдисвітом и тяжко раненый. От того поранения он умер 10 февраля 1937 г. — на 38-ом року своего життя.

Виссарион Григорьевич Белинский: — Великий русский литературный критик и демократ, родился 13 июня 1811 г. в родині лікаря.

Віроломный напад фашистской Германии на Советский Союз: — 22 июня 1941 г. гитлеровска Германия без объявления войны напала віроломно на Советский Союз, с которым не цілы два роки перед тым подписала пакт о неагрессии. То был шалений злочин Гітлера, который рахувал на то, что таким несподіваним ударом он росторошить Советский Союз перше, чым Красна Армия успіє мобилизовати свои резерви. Но планы германских фашистов провалились. Русский народ и другие народы Советского Союза встали дружно на героичну борьбу с німецкими захватчиками. Началась Велика Отечественна Война народов Советского Союза против фашистской Германии. Заскочивши несподіванно Советский Союз, и кинувши против него всі сily покоренной німцами Європы, Гітлер добился в первых двох роках значительных успіхов. Іого армии проникли глубоко на советскую територию. Кажда інша держава заломилась бы под таком навалом. Но Советский Союз устоял. В третьом року войны Красна Армия, нагромадивши сил, перешла в наступление и начала наносити сокрушительны удары врагу. Война была закончена в столиці фашистской Германии полным разгромом віроломного врага.

Июль 1948 July

РУССКИ СВЯТА

- 1 С Космы и Дамьяна
2 Ч † Пол. Риз. Пр. Богород.
3 П Якinta мч.
4 С Андрея Архиеп.

5 Н 4. Кирилла и Меф.

- 6 П Сисоя, Афанасия, прп.
7 В Томы и Акакия
8 С Прокопия Влкмч.
9 Ч Панкратия и Кирилла Мч.
10 П † Антония печерск.
11 С Блаж. кн. Ольги

12 Н 5. Прокла

- 13 П Собор Арх. Гавриила
14 В Онисима Преп.
15 С Вел. кн. Владимира
16 Ч Свмч. Павла, Алётины
17 Ч Марины Вмч.
18 С Емилиана Свмч.

19 Н 6. Макрины

- 20 П † Илии Пророка
21 В Симона и Иоанна
22 В Марии Магдалины Мрн.
23 Ч Трофима и Теофила Мч.
24 П Бориса и Гліба Мч.
25 С † Успение Св. Анны

26 Н 7. Ермолая

- 27 П † Пантелеймона Вмч.
28 В Прохора Апп.
29 С Калиника Свмч.
30 Ч Силы и Св. Иоанна
31 П Евдокима и Иос.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

- 14 Июль. Боневантуры
15 Розсылка апостолов
16 Мат. Б. Скал.
17 Алексия

18 9. Камилла

- 19 Винкентия Пад.
20 Илии прор.
21 Праскеды
22 Марии Магдалины
23 Аполинария
24 Христины

25 10. Якова

- 26 Анны, Ерасты
27 Наталии
28 Иннокентия
29 Марфы
30 Авдота, Юлиты.
31 Игнатия Лайолы

1 (Авг.) 11. Св. Петра

- 2 Мат. Бож. Анг.
3 Обр. мощ. св. Стефана
4 Доминика
5 Пр. Д. М. Сніж.
6 Преобр. Господне
7 Каэтана

8 12. Кириака Муч.

- 9 Романа
10 Лаврентия
11 Сузанны
13 Гиполита
13 Ипполита

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в июле

Полтавска битва: — 8 июля (27 июня ст. кал.) 1709 г. русска армия под руководством царя Петра I и шведска армия под руководством короля Карла XII встрітились близ Полтавы, на Україні, для вырішального бою. Непобідимый до того часу шведский король был розбитий на голову. Бой был короткий, но жестокий. Шведы оставили на полю битвы понад 9 тысяч убитыми. Страты русских войск были незначительны — 1,345 человік.

В числі плінних шведов, взятих русскими войсками под Полтавом находились фельдмаршал Реншильд, премьер Пипер, принц Вюртембергский и др. Значна частина шведской армии, около 17,000 чл., пробовала спастись бігством. Но на берегу Дніпра они были нагнаны козаками и 11 июля сдались в плен. Так шведска армия, яка вторглася в Россию, перестала существовати. Самому королю Карлу XII, раненому в битві под Полтавом, удалося втечи до Турции разом с українским зрадником Мазепом и невеличком группом войска.

А. П. Чехов: — великий русский писатель умер 15 июля 1904.

В своих коротких рассказах Чехов выводил с зеркальным реализмом моральне убожество провинциальной міщанской среди (купцов, духовенства, чиновников, учителей, акторов) в послідны роки перед первым взрывом русской революции.

Всесоюзный День Физкультуристи: — Каждого року 21-го июля Советский Союз отмічає День Физкультуристи — традиційне свято совітського народа.

Для розвития физичной культуры и спорта в Совітском Союзі за час от 1921 до 1941 г. было построено около 600 стадионов, до 60,000 ріжных спортивных площадок, 6,000 лыжных и понад 500 водных станций. Спорт в Совітском Союзі набрал массового характеру.

В день физкультуристи на площиади совітських столиц выходят на парад колонны спортсменов и демонструют красу и силу совітской спортивной молодежи.

День Военно-Морского Флота СССР: — 28 июля каждого року Советский Союз отмічає день своего Военно-морского флота.

Н. Г. Чернышевский: — Великий русский мыслитель-революционер, публицист, писатель и критик родился 24 июля 1828 г. В 1862 г. царске правительство арестовало Чернышевского и заточило до Петропавловской кріпости. Потом Чернышевский был засудженый на 7 літ каторги и на пожизненну ссылку в Сибирь. На каторгі и в ссылці он прожил 20 літ.

Г. Р. Державин: — найвидніший русский поет XVIII столітия, родился 14 июля 1743 г. в Казани, в родині небогатого дворяніна-офицера. В молодости прослужил 10 літ при войску, где начал службу от простого вояка, а так поступил чиновником в канцелярию сената.

Найбóльшу славу Державину принесли його патріотичны оды на славу русского оружия. Ряд од он посвятил восхвалению подвигов Суворова. Державин писал также сатиричны оды, в которых осмівал вельмож. Недаром Пушкин называл Державина "бичем вельмож".

Август 1948 August

РУССКИ СВЯТА

1	С	Маккавы Муч.
2	Н	8. Стефана
3	П	Исаака и Антония Преп.
4	В	Евдокий Прп.
5	С	Евстигнея мч.
6	Ч	Преображение Господне
7	П	Доментия мч.
8	С	Емилиана Еп. и Григория
9	Н	9. Мафтея Ап.
10	П	Архист. Лаврентия
11	В	Мч. Евпла, Теодора
12	С	Фотия и Аникиты
13	Ч	Максима Исповід.
14	П	Теодосия Прп.
15	С	Успение Пресв. Богорд.
16	Н	10. Диомида мч.
17	П	Мирона мч. и Алипия
18	В	Флора и Лавра
19	С	Мч. Андрея Стратилата
20	Ч	Самуила Пророка
21	П	Фадея Апп.
22	С	Афанасия Свмч.
23	Н	11. Лупы мч.
24	П	Св. Петра Митропол.
25	В	Апп. Варфоломея и Тита
26	С	Андріяна и Наталіи
27	Ч	Пимона Прп.
28	П	Мойсея Пророка
29	С	† Усікн. Гл. Йоан. Предтечи
30	Н	12. Александра
31	П	Пол. Пояса Пр. Д. М.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Август. Евсевия
15	13. Успение Пр. Бог.
16	Роха, Иоахима
17	Либерта
18	Елены
19	Бенигни
20	Бернарда
21	Йоанни
22	14. Симофея
23	Филиппа
24	Варфоломея
25	Людвика
26	Зеферина
28	Августина
9	15. Ус. Гл. И. Крест.
30	Розы, Иоахима
31	Раймунда
1	Сентябрь. Егидия
2	Юста
3	Брониславы
4	Розалии
5	16. Лаврентия
6	Захария
7	Регины
8	Рождество Пр. Богород.
9	Горгония
10	Николая
11	Прота
12	17. Им. Б. Марии
13	Поликсены

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в августі

Всесоюзный День Авиации: — Празднование Дня Авиации установлено в Советском Союзе в 1933 году. И каждого року 18 августа народы Советского Союза отдают честь своим славным летчикам, инженерам-конструкторам и рабочим авиационной промышленности.

Найбóльшом славом покрыла себе советская авиация в грозны дни Великой Отечественной Войны. Уже в осени 1941 г. под Москвой советские летчики нанесли тяжкие удары немецкой авиации и не пропустили немецкие бомбардировщики над советскую столицу. В начале войны гитлеровцы мали больше аэропланов, чым Красна Армия, но и так не могли запановати в воздухі. А в другом року войны советская авиация вырвналась с немецком и взяла инициативу в свои руки. В Курской битві 1943 г. лем за первы дни гитлеровцы стратили 1,500 машин. От того часу немецкая авиация не могла уж противостояти советской авиации.

За роки войны авиацийна промышленность в Советском Союзе была сильно разбудована и могла выпускать по 40,000 аэропланов рочно.

Богдан Хмельницкий: — Славный гетман Украины стоял на чолі великої освободительной борьбы украинского народа против шляхетской Польши (1648-1654 г.г.). Хмельницкий показал себе знаменитым военным организатором и полководцем. Под югою руководством козакы и восставшы селяне задали польской шляхті тяжкы удары и зломили польскую власть на Украині. Шляхетске войско было разбите на голову: под Жолтыми Водами, под Корсунем и под Пилявцями в 1648 г., под Зборовом в 1649 г., под Батогом в 1652 г. и под Жванцем в 1653 г.

Хмельницкий был также великим державным деятелем и политиком. Он порозуміл, что Украина може отйтися от шляхетской Польши, от турок и татар лем так, если объединит свои силы с силами великого братнього русского народа. Длятого он начал переговоры с русским правительством о присоединении Украины до России. Тоты переговоры продолжались 6. літ и закончились на Переяславской раді присоединением Украины до России.

Хмельницкий умер 6 августа 1657 г.

Перва кругосвітна подорож русских моряков: — 7 августа 1803 г. русски корабли "Надежда" и "Нева" под командом капитана Ивана Крузенштерна и Юрия Лисанского вышли из Кронштадта в кругосвітне плаванье. Переплыўши Атлантический океан, русски корабли обогнули Южну Америку и выйшли в Тихий океан. Вздовж берегов Америки бесстрашны русски моряки достигли Сіверного Ледовитого океана, обслідовали Аляску и Сахалин и повернули на юг — в Индийский океан, потом на-около Африки и Европы вернулись в Балтийське море. В Кронштадт прибыли в августі 1806 г. Так их кругосвітне плаванье продолжалось три роки.

Початок героичной обороны Ленинграда: — 21 августа 1941 г.

Сентябрь 1948 September

РУССКИ СВЯТА

1	В	Прп. Симеона Столп.
2	С	Муч. Маманта, Иоанна
3	Ч	Антима и Василия Мч.
4	П	Мойсея и Ермонии
5	С	Захария и Елисаветы Прп.
6	Н	13. Чудо Арх. Михаила
7	П	Созонта мч. Онис.
8	В	Рождество Пр. Богород.
9	С	Иоакима и Анны
10	Ч	Климента Апп.
11	П	Теодоры Прп.
12	С	Автонома мч.
13	Н	14. Корнилия Воскр.
14	П	Возд. Чест. Креста
15	В	Прп. Филофея, Никиты
16	С	Евфимии и Людмилы
17	Ч	Софии, Віры и Надежды
18	П	Евмения Прп.
19	С	Евстафия Прп.
20	Н	15. Саввы
21	П	Кондрата, Димитрия
22	В	Фокии Свм., Ионы Прп.
23	С	Зач. Иоанна Предтечи
24	Ч	Текли Св. Прмч.
25	П	Евфросиний
26	С	† Св. Иоанна Богослова
27	Н	16. Калистрата мч., Марка
28	П	† Харитона Прп.
29	В	Прп. Киприяна Отшельн.
30	С	Муч. Григория, Михаила

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Сентябрь.	14. Воз. ч. Кр.
15		Никодима
16		Людмилы
17		Ламберта, Франк.
18		Фомы
19		18. Януария Св.
20		Евстахия
21		Мафея
22		Маврикия
23		Феклы
24		Герарда
25		Клеопы
26		19. Киприяна и Юстина
27		Космы
28		Вячеслава
29		Михаила Архистратига
30		Гиеронима
1		(Окт.) Ремигия
2		Леодигара
3		20. Тересы Д.
4		Францишка
5		Плакида
6		Брунона
7		Юстини
8		Бригиды
9		Викентия
10		21. Францишка Бор.
11		Германа
12		Максимилиана
13		Едуарда

ЗАПИСКИ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в сентябрі

Праздник побіди над Японією: — 2 септемврія 1945 г. представники японського правительства і японських воєнних сил підписали на американському дредноуті "Мізури" в Токіо, в подібній на американському дредноуті "Мізури" в Токіо, в капітуляції. В ознаменування побіди над Японією указом Президії Верховного Суду ССР установлено 3 септемврія днем всенародного торжества.

Капітуляція імперіалістичної Японії, головної союзниці фашистської Німеччини, означала кінець 2-ої світової війни.

Бородинска битва: — Найголовніша битва в Отечественній війні руського народу проти Наполеона мала місце коло села Бородино, 90 кілометрів від Москви, 7 септемврія (26 серпня по ст. кал.) 1812 г. В армії Наполеона було близько 140,000 солдатів і 587 канонів, а в руській армії Кутузова 120,000 солдатів і 640 канонів.

Наполеон кидав свої війська в бішени атаки, щоб прорвати фронт і обйтися головними силами руської армії. Но то йому не вдалось, бо руські стояли як мур, отбиваючи всі французькі атаки.

Бородинска битва продовжувалася 10 годин. Обі сторони мали майже однакові втрати — разом близько 90,000 чоловік. Обі армії остались на своїх позиціях, так здавалось, що на другий день битви буде возобновлена. Но Кутузов приняв інше рішення. Вночі он отяг свої війська назад в повному бойовому порядку. Он отдав і Москву Наполеону, бо руська армія у себе дома постійно поповнювала свої сили, а у Наполеона, загнавшогося далеко вглиб Росії, не було свіжих резервів, щоб поповнити страти, понесені в Бородинській битві. И скоро послід того Наполеон був примушений оставити Москву і по той самий день відійтися з Росії.

Куликовська битва: — На Куликовому полі 8 септемврія 1380 року руські війська отнесли першу велику побіду над татарами.

В половині XIII століття Русь попала в тяжке татарське ярмо. Татари випалили міста і села, багато жителів вибили, або увінчали в рабство, а остаточне населення обложили тяжким даніном. В ріжких околицях виникали восстання против татар, але татарам було легко розправитися з подробленними силами руського народу. Аж при внуків Івана Калити князі Димитрій Донський руські княжества настілько об'єднаніськоло Москви, що Русь могла виступити дружно против татар і вістрітитися з ними в открытом полі.

Тогдашній татарський хан Малай собрал поверх 250,000 чоловік для великого похода на Русь. На Куликовому полі, при впадінні річки Непрадви в Дон, Димитрій Донський со 150-тисячним армією приняв бой. Татари були розгромлені цілковито.

Лев Ніколаевич Толстой: — Великан руської літератури родився 9 септемврія 1828 г. в Ясній Поляні, недалеко міста Тула. В 1851 г. Толстой вступив добровольцем в дійствуочу армію і принимав участь в обороні Севастополя. Гениальні твори Л. Н. Толстого, як "Анна Каренина", "Війна і Мир" і др., були переведені на всі культурні язики світу.

Октябрь 1948 October

РУССКИ СВЯТА

1 Ч	† Покров Пр. Богород.
2 П	Киприяна и Юстиниана
3 С	Дионисия Свмч.
4 Н	17. Иерофея муч.
5 П	Петра, Алексия, Ионы
6 В	Томы Апп.
7 С	Сергия и Вакха мч.
8 Ч	Пелагии Прп.
9 П	Апп. Якова
10 С	Евлампия мч.
11 Н	18. Филиппа Ап. Теофана
12 П	Пррова, Андронина мч.
13 В	Карпа, Никиты прип.
14 С	Параскевии прип.
15 Ч	Евтихия
16 П	Лонгина Сотника
17 С	Муч. Андрея Крит.
18 Н	19. Луки Ап., Юлияна пр.
19 П	Юлия, Иоанна прип.
20 В	Артемия вмч.
21 С	Илариона В. Прп.
22 Ч	Каз. Ик. Пр. Богород.
23 П	Якова Ап.
24 С	Ареты мч., Афанасия св.
25 Н	20. Маркиана мч.
26 П	† Димитрия вмч.
27 В	Нестора Літописца
28 С	Параскевы вмчц
29 Ч	Анастасии прип.
30 П	Зиновия, Зиновий
31 С	Стахия Апп.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Октябрь. Каликста
15	Тересы
16	Гавла, Мартиниана
17	22. Малгожаты М. А.
18	Луки Евангелиста
19	Петра
20	Фелициана
21	Урсулы
22	Кордулы
23	Иоанна Кап.
24	23. Рафаїла А.
25	Хризанта
26	Евариста
27	Савини
28	Симона
29	Наркиза
30	Клавдий
31	24. Квитина
1	Ноябрь. Всіх святих
2	День Задушний
3	Губерта
4	Кароля
5	Захарии и Елизавети
6	Леопольда
7	25. Геркулана, Флорентія
8	Здіслава
9	Феодора
10	Andreae
11	Мартина еп.
12	Мартина Папы
13	Евгения

ЗАПИСНЫ

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в октябрі

День освобождения Савітской Україны: — Памятным навсегда в истории Савітской Україны останеся день 14 октября 1944 г. Того дня вся територія Савітской Україны была очищена от німецких оккупантов.

Понад два роки, а в гдяеких районах и понад три роки панували німецко-фашистськи захватчики на українській землі. Бесчисленны муки претерпіло население Україны от німецких варваров. Наци руйнували фабрики и заводы, міста и села по цілой Україні, бо был час, коли вся територія Савітской Україны была в німецких руках. Українскому народу, як и всім другим славянским народам німецкы фашисты приготовляли вічне рабство.

Красна Армия в побідоносном поході на запад сокрушила німецку силу и прогнала всіх німцев с Україны. Разом с розбитими німецкими войсками втікали с Україны и стары німецкы колонисты и урядники, котры с поколінія в поколініе сиділи на Україні. Так тот день весь укр. народ празднує як день полного очищения Україны от німцев.

М. Ю. Лермонтов: — Великий русский поет, величайший мастер русского літературного языка родился 15 октября 1814 г. в Москві.

Лермонтов, хотя сам был дворянского рода, ненавиділ остро дворянско-панцизняный лад тогдашней царской России, и свою ненависть выявил уж в первых стихотворениях. Писати Лермонтов начал ище на школьной лаві. Имя Лермонтова стало известным в России в 1837 г., коли он написал знамените стихотворение "На смерть поэта". В стихах, полных гніву, он осудил придворну клику, котра загнала в могилу величайшого русского поэта А. С. Пушкина. При царском дворі приняли тото стихотворение, як призыв к революции. Лермонтов был арестованый и сосланый на Кавказ в драгунский полк.

Среди придворной аристократии Лермонтов мал лютых врагов. Они спровоковали дуель (поединок) Лермонтова с одним офицером. На поединку 27 (15) июля 1841 року Лермонтов был убитый на 28-ом року своего життя.

В русской літературі Лермонтов признаєся самым талантливым и блестящим поетом и писателем. Длятого предвчасна смерть Лермонтова явилася найбольше трагичном стратом в истории русской литературы.

Освобождение Ужгорода: — 27 октября 1944 г. частины Красной Армии освободили головне місто Подкарпатской Руси Ужгород от німецко-венгерских захватчиков.

По всіх містах и селах Подкарпатской Руси сейчас послі освобождения утворились Народны Комитеты. 26 ноября того же року на первом съезді Народных Комитетов от цілого краю приято манифест о воссоединении Закарпатской Україны с УССР. 29 июня 1945 г. Чехословакия и Савітский Союз подписали договор, котрым Закарпатье было официально присоединено к Українскай Советской республикі и к СССР.

Ноябрь 1948 November

РУССКИ СВЯТА

1	Н	21. Космы и Дамиана
2	П	Прп. Маркиана
3	В	Св. Иосифа, Акепсима
4	С	Иоанникия В. Прп.
5	Ч	Галактиона и Григория
6	П	Павла Св. и Луки
7	С	Мч. Иерона и 33 муч.
8	Н	22. Соб. Арх. Михаила
9	П	Онисифора и Порфирия
10	В	Ерасты, Родиона Ап.
11	С	Мини, Виктора мч.
12	Ч	Иоанна Милостивого
13	П	Иоанна Златоустого
14	С	Филиппа Ап. (Нач. Поста).
15	Н	23. Гурия мч.
16	П	† Мафей Апостола
17	В	Св. Григория Еп. Чудотворца
18	С	Платона и Романа мч.
19	Ч	Авдия, Варлаама Прч.
20	П	Григория Прор.
21	С	Ввевд. в Храм Пр. Богород.
22	Н	24. Филимона, Михаила Св.
23	П	Александра Невского
24	В	Екатерины Вмчц.
25	С	Клемента и Петра Свмч.
26	Ч	Алиния Прп.
27	П	Муч. Якова Персианск.
28	С	Стефана, Василия мч.
29	Н	25. Парамона мч., Нектар.
30	П	† Андрея Ал. Первозван.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	26. (Ноябрь) Иосафата
15	Леопольда
16	Едмунда
17	Соломии
18	Оттона
19	Елизаветы
20	Феликса
21	27. Введ. в Храм П. Б.
22	Цецилии
23	Климента
24	Иоанна от Креста
25	Екатерины
26	Конрада
27	Валерия
28	Эдиславы, Стефана
29	Сатурнина
30	Андрея ап.
1	Декабрь. Елития
2	Бабианы
3	Францишка
4	Варвары
5	1 Адв. Саввы Еп.
6	Николая
7	Амвросия
8	Непор. зач. Д. Марии
9	Леокадии
10	Мат. Бож. Лерет.
11	Дамазия
12	2. Адв. Александра
13	Лукии

ЗАПИСКИ

29 жовтня 1948 рік
записка № 100

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в ноябрі

Велика Октябрська Соціалистична Революция: — 25 октября (7 ноября по н. календарю) 1917 г. в результаті вооруженно-го восстания рабочих и селян-солдатов в Петрограді было скінено Временне правительство России и установлена диктатура пролетариата для претворения России в социалистичну державу— Союз Советских Социалистичных Республик.

Приватна власноть на землю була скасована. Земля була проголошена всенародном, державном власнотью. Поміщицькы и монастырськы земли були переданы селянам. Так само всі природны богатства в нідрах земли и на поверхности (нафта, уголь, руда, ліси, вода и т. д.) перешли на власноть всего народа. Всі велика индустрія и транспорт были национализованы, т. е. об'явлены всенародном, державном власнотью.

Октябрська революция была подготовлена и проведена под руководством закаленой в боях революційной партіи большевиков и єї вождем Ленина и Стала.

В Велику Отечественну Войну с німецкими фашистскими наїздниками новий социалистичны державный лад, створений Октябрськом революциом, выдержал найтяжшу пробу. За два десятилітия стара земледильска феодальна Россия была перевудована в передову индустріальну державу, котра устояла в борьбі и побідила найбóльшу воєнну машину світа.

Народы Советского Союза широко празднуют єжегодно дни Великої Октябрської революции. Минувшого року, 1947, Советский Союз праздновал 30-у годовщину Октябрської революции. Подготовка к празднику проводилась под кличем: "Достойно встрітиме 30-у годовщину Великого Октября!" Промышленны предприятия принимали на себе обовязок выполнити к празднику свою цілорочну квоту.

Освобождение Москвы от польских захватчиков: — 5 ноября 1612 г. русске войско на чолі с Мининым и Пожарским очистило Москву от польских интервентов.

И. С. Тургенев: — Славный русский писатель родился 8 ноября 1818 г. в селі Спасском-Лутовинові, Орловской губернии.

Сам дворянин-поміщик, Иван Сергиевич Тургенев, ище в свойей молодости дал собі клятву боротися всіми силами против кріпостного права (панцини) в России. В 1847 г. Тургенев почал печатати "Записки охотника", в которых он роскрывал сваволю и издівательства поміщиков над селянами-кріпаками.

Тургенев — великий майстер русской прозы. В. И. Ленин любил и цінил романы Тургенева и называл його язык великым и могучым.

М. В. Ломоносов: — Один из найвиднішых ученьх России и всего світа родился 19 ноября 1711 г. в родині простого селянина в Архангельску. С малых літ он проявлял велику охоту до науки. Пішком добрался до Москвы, чтобы попасти в школу. Был принятый в Духовну академию, которую окончил с блестящим успіхом и был посланий на дальшу науку заграницу.

Ломоносов в тых часах сділал ряд важных научных открытий и старался подготовити своих русских ученьх-специалистов.

Декабрь 1948 December

РУССКИ СВЯТА

1	В	Прп. Наума, Фидарета
2	С	Аввакума Прор. Иоанна
3	Ч	Софиния, Саввы Прп.
4	П	Св. Вмчц Варвары
5	С	Прп. Саввы Свщ.
6	Н	Николая Чудотворца
7	П	Амвросия Еп. Медиол.
8	В	Татания Прп. Сосфена
9	С	† Зач. Пр. Богородицы
10	Ч	Мини и Еромогена мч.
11	П	Даниила, Луки Прп.
12	С	Спиридона, Александра.
13	Н	27. Евстратия
14	П	Фирса мч.
15	В	Павла, Елевфения мч.
16	С	Аггея Прор.
17	Ч	Даниила Прор. Анании
18	П	Севастиана муч.
19	С	Бонифатия мч., Илии Прор.
20	Н	Игнатия свщм.
21	П	Петра Митри.
22	В	Анастасий Вмчц.
23	С	10 муч. в Криті
24	Ч	Навеч. Рожд. Евгении
25	П	Рождество Христово
26	С	Собер. Пр. Богородицы
27	Н	Прмч. Стефана
28	П	20 тыс. мч. в Никодимии
29	В	14 тыс. Младенцев Убит.
30	С	Муч. Анисии, Теодоры
31	Ч	Мелании Прп.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	(Декабрь).	Спиридиона
15		Фортуната
16		Аделайды
17		Лазария Еп.
18		Грициана
19	3	Адв. Немесия Еп.
20		Либерта
21		Фомы
22		Зенона
23		Виктория
24		Адама и Евы
25		Рождество Христово
26		Первомученика Стефана
27		Еванг. Иоанна
28		Мл. уб. в Виф.
29		Фомы
30		Давида
31		Сильвестра
1		Январь. 1948. Нов. Год.
2		По Рожд. Св. Стефана
3		Геновефи
4		Тита, Евгения,
5		Емилии
6		Трех Царей (Еп. Хр.)
7		Лукания
8		Северина
9	1	по ЗК. Маркияна Мч.
10		Вльгльм
11		Гигиния
12		Гонораты
13		Вероники

ЗАПИСКИ

1948.12.15. Друк. "Світські Свята".

ИЗ РУССКОЙ ИСТОРИИ

Памятны дни в декабрі

День Стalinской Конституции: — День 5 декабря был про-
голосований всенародным праздником в Советском Союзі в озна-
менование принятия новой Конституции ССРР.

Нова Конституция была принята на Надзвычайном VIII Все-
союзном съезді Совітов в 1936 г. Нова Конституция была охарак-
теризована як “конституция побіды соціалізма и робоче-селян-
ской демократії”.

Розгром німцев под Москвою: — в первой половині октября
1941 г. німецко-фашистські войска приблизилися к Москві. Под-
тягнувшись свіжими резервами, німецке командование при конці октя-
бря кинуло свої армии в первый генеральный штурм на Москву.
В героичній обороні Красна Армія задержала німцев. Потом 16
ноября німци роспочали другий генеральный штурм. С беспри-
мірним геройством совітські войска отбивали бесконечні атаки,
задаючи колосальны страты дикому врагу. В деяких пунктах
наци пробились так близко к совітській столиці, що могли ви-
діти уж и місто.

Совітське правительство виїхало из Москвы, но Stalin остал-
ся в столиці і руководил обороном. Совітське командование под-
тягало всі свободні резерви к Москві и приготовляло ударний
кулак, чтобы перейти в контр-оффензиву, як тильки німци ви-
б'ються із сил. 6 декабря совітські войска начали могучу контро-
оффензиву. Оба крыла німецької армии под Москвом були роз-
громлены, и скоро потом огромны массы німцев, сконцентрован-
ных под Москвом, начали отступати в беспорядку.

То был первый случай в 2-ой світовій войні, што німци
были примушены отступати на таком широком фронті и призна-
ти себе побіженними.

Розгром німцев под Москвою явился одним из найважній-
ших етапов Великой Отечественной Войны.

Николай Алексиевич Некрасов: — Выдающийся поэт рус-
ской революционной демократии родился 4 декабря 1821 г. в
родині поміщика в м. Юзвині, Полтавской губернії.

Будучи поетом-революционером, Некрасов стал и журнали-
стом. В 1847 г. он начал издавати журнал “Современник”, около
котого сгрупповались передовы писатели и публицисты то-
гдашней России.

Николай Михайлович Карамзин: — Видный русский писа-
тель и историк родился 12 декабря 1766 г. Образование получил
в лучших школах своего часу и владіл свободно французским,
німецким, англійским и італіянскими языками.

Карамзин оставил по собі богате литературне наслідство,
особливо обширну “Историю державы российской” в 12 томах.

Первопечатник Иван Федоров: — 16 декабря 1583 г. умер во
Львові первый русский печатник книг Иван Федоров.

Найпершу печатню он открыл в Москві в 1563 г.. але темне
боярство и духовенство объявило його еретиком, так И. Федоров
мусіл виіхати заграницу.

Иосиф Виссарионович Stalin: — Великий вождь совітского
народа, Генералиссимус Совітского Союза родился 21 декабря
1879 г.

С Новим Годом -- В Новый Світ

Летят роки за роками
В бесконечный закрут літ,
Все за тими закрутами
Мы встрічаме новый світ.

Як в звичайних ріках води
Беспрерывно вперед прут,
Хоц велики перешкоды, —
Ріки валят всю и рвут.
И николи не вертают
Они к старым місциям взад
Лем путь вперед продолжают,
Бо то есть вод річных лад.

Так и наша земля-мати
Несе вперед людский род,
Нема часу отпочати,
Бо из года она в год
Все крутится коло солнца,
Отчисляє людям час,
Беспрерывно и без конца
В новый світ уносит нас.

Поки земля обернєся,
То світ дальше ушол весь, —
Никто больше не вернєся
На то місце, где он днесъ.

Год 1947 в жизни Лемко-Союза

СТАРЫЙ КРАЙ

Лемко-Союз с первых дней своего существования уделял всегда много уваги положению наших родных братов в старом краю, а в первой мірі самым западным частям Карпатской Руси — галицкой Лемковщине в Польши и Пряшевщине в Чехословакии, которы, як найдальше закиненны не лем под чужу власть, но и же чужы народности, были выставлены на наибольший культурный, политичний и экономичный натиск. Так и теперь наш обзор 1947 года в жизни нашей организации мы начнеме зо старого краю.

Найбогаща частина наших старокрайовых братов и сестер находится ныні в преділах Советского Союза. Подкарпатска Русь

была присоединена к Совітской Україні и сегодня она под именем Закарпатской области составляє неотдільну часть Української республики ССР. А с Лемковщиною и Пряшевщиной за послідны роки наш народ в великой масці переселялся в Совітську Україну на основі соглашений меже Совітским Союзом и Польшом и меже Совітским Союзом и Чехословакиом о виміні населення. Около 70 проц. всіх лемков перехало из Польши на совітську територію, чтобы жити в своїй національній державі. Из Пряшевщины близко 2,000 родин переселилось в началі 1947 г. на бывши чешски колонии в Ровенской области.

Прошлого года в нашем Календарі было обширно описано

Д. Висло茨кий в Сокольниках, под Львовом, бесідує с молодими лемковскими переселенками: Ольгою Бідник (сліва) і Євом Якимик.

за житє переселенцев-лемков в Сталінській і Тарнопольській областях Сovieтської України. Разом со статєм були поміщені численні фотографичні снимки. Матеріал прислав бывший редактор газети "Карпатська Русь" ("Лемко") Д. Вислоцький, котрый находится ныні в Сovieтском Союзі. Літом 1946 г. он об'їхал лично ряд районов, где были розміщені лемковські переселенці, и ознакомився ближе с их житьем.

Літом 1947 г. Д. Вислоцький іздил другий раз в отвидини к старым лемковським переселенцям в Тарнопольській області, а при той нагоді посітил і молодих пращевських переселенців в Ровенській області. Його интересні корреспонденції с той подорожі печатались в "Карпатській Русі" (в сентябрі і октібрі 1947 г.).

Д. Вислоцький посітил також первый лемковський колхоз во Львовской области — в Сокольниках, под Львовом, где поселилось много краинов из Мшанни и Гирови, Кроснянського повіта. І є самом Львові Д. Вислоцький встрітил так много лемковських переселенців на ріжних роботах, што к своїй корреспонденції из Львова он добавляє слідуоче примічаніе: "Взагалі, во Львові мож днеська встрітити лемков, як в Юнкерсі або в Пассайку."

Із корреспонденції Д. Вислоцького видно ясно, што наши лемковські переселенці в Сovieтском Союзі малися далеко лучше літом 1947 г., як при первом посіщенні их Д. Вислоцьким літом 1946 г. Причина не тилько в том,

што в августі 1947 г. они собрали уж перший богатий урожай и могли видіти всюди, як быстро залічує Сovieтский Союз воєнны рани, но и в том, что наши лемки в Сovieтском Союзі знали уж о трагичній судьбі тых своїх краинов, які пооставались в родных селах под Польшом. Єсли перве многих переселенцев в Сovieтском Союзі не опускала мысль о повороті в любими родны стороны в Карпатах, то тепер каждому стало ясно, што в нынішніх усlovиях о таком повороті не можна и думати..

Меже нашим народом в Амеріці есть много "невірных Фомов. И то интересны "Фомы": неправді, циганству они дуже скоро повірят, але правду все подозрівают. Так коли в "Карпатській Русі" печатались корреспонденции Д. Вислоцького из Ровенської області, Тарнопольщини и Львова, то тым интересовались дуже и таки краине, котры перве "К. Р." не любили и не читали. Находили там и имена своих односельчан, але по старой привычкі не хотіли вірити, што то правда. Гдеякі говорили: "Може Гунянка там и не был, и никого не виділ, лем пише под примусом, што большевики прикажут."

В корреспонденции Д. Вислоцького из Львова был, меже іншым, такий уривок:

* * *

"Иде шумне здорове дівча улицом Львова. Выраз лемковский.

— Ты переселенка?

— Так. А як вы знаете? Я Анна Щерба зо Свіржови.

— А што робиш во Львові?

— Шию в фабрикі женской одежды.

— И родиче во Львові?

— Во Львові. Няньо, Емилиан Щерба, працуют листоношом на почті Львов 21, и мой брат на той почті працує. Другий брат працує учителем."

* * *

О пару днів поспіл появлення той корреспонденции в редакцию "Карпатской Руси" пришло из Акрон, О., слідуоче писмо:

"Дорога Редакция, засылаю вам лист от моего брата Емилиана Игн. Щерба. Не за то я его посылаю, што хочу фамелійны діла давати в газету, а за то, што была в "К. Р." описана подорож Д. Вислоцького во Львов, то посылаю писмо от брата на доказ, што акуратна правда въсё, што Д. Вислоцький подал до газеты. Бо люде невірны, не хотят вірити, так я можу доказати, што у мене в листі то само, што и в газеті."

Брат Емилиан пише зо Львова под датом 18 августи 1947 г. так:

"Дорогий брате, довгий час як я не маю жадной відомости от тебе. Скоро буде рік, як мы приїхали до Львова, и скілько листів не написался до тебе, но годі дочекатися отповіди. И пару фотографий юш выслал до тебе. Я достал два листы на Донбасі, а два листы переслали нам до Львова наши знакомы. Я на всі даю стповідь.

"Як тобі відомо, у мене жінки нема — померла ище дома, так што приїхали мы без мамы и до сих пор так жиєме. Діти вже додослы, кажде робит на себе. А дробиме так: я роблю со старшим

сыном на почті листоношами, розносиме листы и газеты. Я достаю місячно 380 рублей, а сын достає більше — 420 рублей, бо он есть агентом, заступлят начальника почты. Молодший сын есть учителем и директором школы — он має місячно 500 рублей. Дочка есть також учителька, но дітей не учит, а есть завідуючом клубу, має місячно 380 рублей. Хліб и продукти достаємо так, што можна жити. Урожай гев дуже ладный, то всьо подешевіло.

"Женитися сыны не хотят, а я юш старый. Господарки не маємо, лем роботу дост добру — пару годин денно тілько прогулятися.

"Нашых людей, котры осталися дома на Лемковщині, то полякы вывезли деси на захід. Мы гев маме найближших сусідів от Кросна, з Радоцины дві фамеліи и зо всіх сторон."

"Молодший сын теперъ здає егзамен до университету, хоче ходити до школы. Мы думаме гев жити во Львові.

"Часы у нас дуже добры, уро-жай ладны. Маме капку бандурок посаджено, так што теперъ юш не купуєме. Мы жиєме за гроши: на гроши робиме и за граши жиєме. Новости из дому не маємо и не интересуємся. На роботу ходиме штодня, и так скоро нам час проходить."

(С письмом пришла и фотографія цілої родини, но снимок робили сами, то "кат" не виходил бы ясно в Календарі. На фотографії всі члены родини виглядають дійствительно добре: — Примічаніе Ред.).

Из писма краяна Щербы мы зараз вдиме, яка огромна переміна наступила в житю наших лемков послі переселення из Польши до Савітського Союза. В Польші краян Щерба не мог бы николи стати листоношом в таком великому місті, як Львов, бо в Польші он належал до приниженнего національного меньшинства. В Савітському Союзі он и його сын мають початову службу, другий сын був учителем и таєрь сдал екзамен и буде учиться в університеті, а дочка такоже учителька, бо в Савітському Союзі они суть в своїй національній державі и мають ровны права до всіх школ и до всіх урядов. На примірі той одній переселеної родини из Свіржовы мы видиме, який великий переворот наступил в житю всіх лемков, переселившихся из Польши на Савітську Україну. Два роки послі переселення простий хлопец из маленької села сдає екзамен в університет, а проста сельска дівчина завідує робочим клубом.

Таки возможности мають перед собом нашы переселенцы и их діти в Савітському Союзі. Они ровноправны граждане, бо они в свойїй державі. Послі богатого урожая 1947 г. они мають подостатком хліба, и каждый може получить роботу, яку хоче, як лем покаже способность и упорство. Тоты нашы братя и сестры нашлися теперь в великому и багатом краю, и можеме быти певны, что они бідувати больше не будут.

Но велике горе, правдива катастрофа звалилася в прошлом году на тых лемков, якы по той

або другої причині не хотіли виїжжати из своих родных сел в Польші на переселение до Савітского Союза, лем осталися дома. По приблизительному обрахунку в Польші осталося около 60,000 лемков. Поздном весном 1947 г. польськы власти с помочом войска выгнали всіх тых людей из их родных сел в западны части Польши, где их роскинено по патру фамелій меже польским населением на пустых незасіянных землях и в розбитых доныні не отремонтованных домах. А господарство выселенных лемков, их засіви, domы, домашни приряды, мебель и запасы были отданы навезенным из других районов полякам.

Тото примусове выселение лемков в Польші носило всі признаки національного преслідования. Поляк или римо-католик, если який жил в лемковском селі, оставался на місци. И мішаны фамелии, где муж или жена были поляки, так само оставались на своей землі. Центральний Комитет Лемко-Союза на своем засіданні 22-го июня 1947 г. поднял протест против такого преслідовования нашого народа в Польші. Через Польского амбасадора в Вашингтоні Польскому правительству была переслана слідуюча революция:

Mr. Jozef Winiewicz,
Ambassador of Poland,
Washington, D. C.
Your Excellency:

The Central Committee of the Lemko Association of the United States and Canada at the plenary session held on June 22, 1947, at the Carpatho-Russian American

Center, 556 Yonkers Ave., Yonkers, N. Y., after hearing reports of forcible expulsion of the Lemko people from their villages and native land in South-Eastern Poland to the western parts of Pomerania, adopted the following resolution:

A majority of our Lemko people in Poland have taken advantage of the Polish-Soviet agreement of September 9, 1944, regarding voluntary exchange of population, and emigrated to the Soviet Ukraine. But about 35% of the Lemkos remained in Poland, mostly for sentimental reasons, as they were deeply attached to the land of their forefathers. We, American Lemkos, sincerely expected that in new Poland our brothers and sisters would enjoy freedom and equality in accordance with the principles of new people's democracy and Slav brotherhood, governing the post-war relations among the Slav countries of Europe. It is most regrettable that criminal Ukrainian Fascist bands, ejected from Eastern Galicia, have chosen that mountainous Carpathian region for their last hiding place and were able for two years to continue their marauding existence, inflicting terrible sufferings on peaceful population of Lemkovschina. Those Fascist bands committed many criminal acts, most despicable of which was the cowardly murder of a great Slav leader and anti-Fascist fighter, the General Karol Swierczewski. Now the Polish authorities in order to clean that region from Ukrainian and other Fascist bandits began a forcible removal of the entire Lemko po-

pulation to the western parts of Poland, implying that this population was helping the Ukrainian Fascist bands in their criminal activities.

For two years we are receiving letters from our relatives who remained in Poland and we bear testimony to the fact that while in some villages there were insignificant groups which cooperated with those Fascist criminals, a great majority of our Lemko people in Poland were innocent victims of a tragic situation over which they had no control. Ordered by the Polish authorities to surrender all arms, they could not by themselves take any action to protect their homes and life against incursions by the Fascist bands. And the Polish authorities did not even try to organize among the local Lemko population a people's militia for selfdefense.

Under these conditions it would be cruel to blame the whole Lemko population in Poland for criminal acts perpetrated by roving Fascist bands from neighbour countries, and on this account order a wholesale removal of the Lemko people from their native land. We hope that the present forcible expulsion of the Lemko people from their land in the Carpathian Mountains is meant only as a temporary and purely tactical measure to open a way for a quick and complete extermination of the Ukrainian Fascist bands operating in that part of Poland, and that after this task is completed the Lemko people will be allowed to return to their native land and be recompensed

for material losses suffered during removal.

As Secretary of the Lemko Association, I ask your Excellency to bring this resolution to the attention of the Polish Government.

Respectfully yours

Yaroslav Koban

Secretary General of the Lemko Association of U. S. and Canada.

Польский амбасадор Юзеф Виньевич дал следующий ответ:

**AMBASSADOR OF POLAND
WASHINGTON**

June 28, 1947

Mr. Yaroslav Koban,
Secretary General
Lemko Association
of U. S. and Canada
556 Yonkers Ave
Yonkers 4, N. Y.

Dear Sir:

I acknowledge the receipt of your letter of June 26th dealing with the problem of the Lemko people in Poland. In accordance with your kind request, I shall bring your resolution to the attention of the Polish Government.

In the meantime, I assure you that there is no intention on the part of the Polish authorities to impose any hardships on the transferred population. In the process of resettling our new Western territories, we also have to move Polish families there. It is a rule that, when transferred, they receive better farms with better buildings and good soil.

The activities of Ukrainian Fascist bands had forced us to take very drastic measures in order to prevent bloodshed. I am

very glad you do understand this position. It is the intention of the Polish Government to bring to Poland normal and peaceful conditions as soon as possible, from which the whole population would benefit. I can assure you that those among you Lemko people who are peaceful and cooperative will also be able to enjoy these benefits.

Sincerely yours,
Jozef Winiewicz
Ambassador of Poland.

В отвіті польського амбасадора сказано, що переселенці получают на новых містах, в западных районах Польши, лучши фармы и лучши дому, як они мали дома перед переселением. В "Карпатской Руси" было объявлено много писем, полученных нашими лемками в Америці от их близких родных, переселенных из Лемковщины на запад, но ни в одном письмі не упоминалось, что переселенец получил лучшу фарму або лучши будинки, як мал дома. Так єсли польське правительство в Варшаві дало подобны инструкции польским урядам, которы занимаются переселением, то місцевы польськы власти забыли совсім о тых инструкциях при переселении 60,000 лемков из Лемковщины на отзысканны от Германии польськы земли. Лемки были выгнаны из добрых будинков и забраны с земли, которую они обробили и засяяли, но послі переселения они получили розбиты дому без окон, дверей, пецов и без домашной утвари. Многи из них были посланы на роботу в державных фольварках, и ниякой земли для свого власного господарства не получили. А тым, кот-

ры получили свои господарства, была приделена пуста, незасіянна земля. Лемковски родины с малыми дітьми и немощными стариками были оставлены без всякой опіки со стороны місцевых польских властей.

Так само невірно, що польськы еласти приміняли к лемкам тоты самы нормы, щто и к полякам. Польский амбасадор говорить, що польськы фамелии были переселены наровні с лемками на отзысканны от Германии земли. Но всі писма от наших переселенцев говорят, що на Лемковщині місцевы польськы власти выгнали лем греко-католиков и православных, а поляков и мішаны польско-руссоки родины не рушали с місця.

ДЕЛЕГАТ ЛЕМКО-СОЮЗА НА МЕЖДУНАРОДНОМ ФЕСТИВАЛІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДЕЖІ В ПРАГІ

В літі 1947 г. в столиці Чехословакии в місті Прагі отбылся грандиозный съезд демократичной молодежи с цілого світа — Міжнародний фестиваль демократичної молодежі.

Фестиваль в Прагі продолжался цілий місяц — от 21 липня до 17 серпня. В нем участвовало понад 17,000 чоловік, которы представляли молодежь 67 краин світу.

Правление Лемко-Союза постановило послати представителя нашого молодого покоління в Америці на тот великий съезд демократичної молодежи в Прагі. Делегатом от Л. С. была выбрана 20-рочна студентка Барнардского (женского) коледжа при Колумбі

Делегатка Л. С. на Міжнародний Фестиваль Демократичної Молодежі в Прагі Анна І. Чачо, (фото-снимок сділаный в Прагі, в августи 1947 г.).

бийском университете Анна Ивановна Чачо, редакторка англійской страницы в газеті "Карпатска Русь". Выбор был дуже удачный. Анна Чачо, не взираючи на ёй молоды рокы, интересуєся живо положением нашего народа в Америці и в старом краю, знає добре язык свого народа и ориентуєся правильно в теперішній світовій політиці. Родиче Анны Чачо лемковского роду: няньо, Иван Чачо, родился в Карнеги, Па., в родині емігранта из Высоцьвы, пов. Горлицы, Александра Чачо, а мати — из Пряшевщины. Родиче, просты робочы, працают тяжко на утриманье многочисленной фамелии (десятеро дітей). В минувшу депрессию родичам приходилось дост тяжко, и Анна Чачо, як найстарша дочка в родині, розуміє добре проблемы роботных людей в Америці и их борьбу за лучши условия життя и за

права робочого класа в капіталістичному світі.

Виїхавши на Фестиваль молодежі, Анна Чачо пробула в Європі три місяці. Она посітила ріжны місцевости в Чехословакії, особено на Пряшевщині, и цілый ряд європейских країн.—

РОДИНА ИВАНА ЧАЧО В ЮНКЕРС, Н. И.

РОДИЧЕ И ДТИ: — Найстарша дочка Анна, літ 20, а наймолодший синок Павел (на колінах у мамы) 4 роки. В первом ряді (сліва на право) дочки: Мери, 7 літ, Анастасія, 10 літ, Марта, 7 літ (Мери и Марта — близнята), Елена 11 літ. В 2-ом ряді (сліва направо) синові: — Іван, літ 15, Петро літ 13, Александр, літ 18, і Стефан, літ 12. Всі діти, за винятком наймолодшого Павла, ходят в школу. Дочка Анна учится в колледжі Колумбийского университета, сын Александр в старшом класі "Гай Скул", Іван, Петро і Стефан — в младших класах "Гай Скул", а молодші дочки ходят в початковы школы.

* * *

Діти Івана Чачо мають свою танцорську и музикальну группу. Под руководством своєї найстаршої сестри Анни они виступали три разы в К. А. Центрі в Юнкерс и раз в Лемко-Клубі в Стемфорд, Конн., с интересном концертном програмом, в которую входили декламации, танцы, народны лемковски співы, музикальны номера на гармонии и короткы театральны штуки.

Францию, Германию, Австрию, Швейцарию, Данію, Швецию, Бельгию, Голландию и Англию. Из той подорожы она присыпала интересны корреспонденции в газету "Карпатска Русь". Анна Чачо встрічала ріжных людей, старалась всю видіти и точно описа-

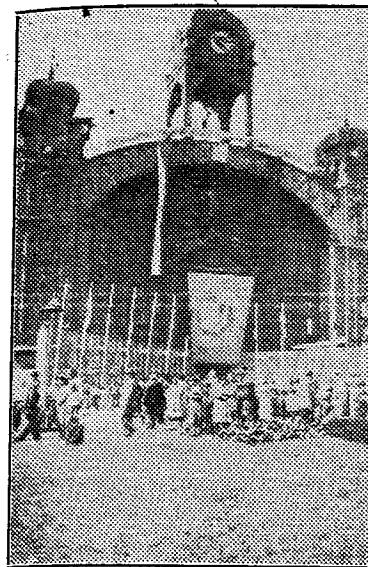
же як вернешься до Америки, то подякую лично тобі и так само пожелаю як найліпшого успіха и всього добра в твоим житю."

* * *

Михаил Павляк, из Нью Бритейн, Конн., писал:

"Дорогая и глубокоуважаемая товаришка Анна Чачо, сердечно я вас благодарю за ваш труд, охоту до познания правды, смілость и бодрость, што вы так красно, мило и любо описали в нашей газеті "Карпатска Русь" свою подорож на Фестиваль демократичної молодежы в Прагі. Слава вам! Слава и вашим родичам!"

Читал я за цілый час с великом увагом ваши дописи, бо вы были по тых городах и селах, по которых и я вандрувал ище молодым хлопцем. В Прагі вы были с моим фамелиянтом д-ром Григорием Карлом из села Лосье,

Вход до будинку Выставки Світової Федераціи дем. молодежи на Фестивалі в Прагі.

ти, и тому ей корреспонденции из Европы дуже полюбились всім читателям "Карпатской Руси".

Редакция "К. Р." получила много писем, в которых читатели выражали признательность делегаткі Анні Чачо за її корреспонденции с подорожы по Європі. Для приміра, приводиме тут несколько из тых писем.

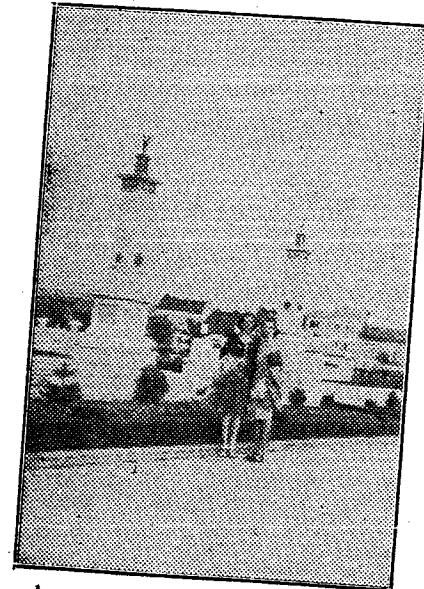
* * *

Мария Костик, из Гарфильд, Н. Дж., писала:

"Дорога товаришка Анна Чачо, засылаю ти сердечный привіт, и хочу подякувати за тоты дописи, которы ты нам посыпала с твойой подорожы по Європі. Я ани сама не знам, як ти тото описати, бо ниодин человік не може свое сердечне чувство ани словами вполні выразити, ани на папері описати. Я барз любила читати тоты твои дописи в нашей газеті, и все єм мала на мысли,

Група дівчат в літном лагері для дітей в Чабині, на Пряшевщині.

Анна Чачо с подругом Євом Фейешовом в Кошицах перед Пам'ятником бойцам СРСР, павшим в борбі за освобождение Чехословакії.

пов. Горлицы, так то мене дуже обрадовало, бо из вашої дописи я узнал, где он живе. Желаю вам счастья, здоровья и доброго успіха на всю жизнь.

* * *

А. С. Наумик, из Філадельфии, Пенн., писал:

“Поздравления, наилучшие пожелания и благодарность Анне Чачо за ее труды “Письма с подорожи по Европе”, которые с большим интересом читались всеми читателями “Карпатской Руси” в Філадельфии.

Пожелаем Анне на будущий 1948 год побывать в стране рабочих, чтобы мы могли читать ее письма из жизни рабочих и крестьян в Советском Союзе.”

* * *

Василий Чепа, из Гамильтон, Онт., Канада, писал:

Уважаема гражданка Анна Чачо, вашу подорож на Межународный Фестиваль демократичної молодежи в Прагі, а также обізд Пряшевщины и других стран Европы, ваши встречи с карпато-русскими и другими культурными и политическими деятелями вы описали прекрасно. Принимаючи во внимание ваш молодий вік, вы исполнили поручену вам роботу отлично. Вірю, что мое мнінне поддержит на 100% каждый, кто читал ваши дописи. Мы гордимся вами, як и Лемко-Союзом, што воспитал вас в любви к карпато-русскому народу и вообще к славянству. Так позвольте мі выразити вам искренну благодарность за ваш труд. Желаю вам найлучшого успіха в продолжении ваших наук, и надіюся, что ваша любовь к родному народу и к славянству никогда не угасне.”

Анна Чачо в кругу родственников по матери в селі Обручне, на Пряшевщині.

Теодор Кохан, из Сент-Бонифас, Ман., Канада, писал:

“Дорогая Мисс Чачо, я дуже интересовался Вашими дописями в “К. Р.” из Вашої подорожи на слет молодежи в Прагі, а ище больше интересовался тым, што Вы так удачно ориентовались в проблемах, с якими приходилось Вам встречатися в Европі, особенно же в проблемах нашего народа на Пряшевщині и Лемковщині.

Если Лемко-Союз есть инициатором Вашого выбора на тот слет, то они направду знали, кого выбрать.

Если Вам интересно знати, кто Вам пише, то я походжу из села Флоринка, повіт Грибов, Лемковина. До Америки я приїхал в 1894 году, служил при американській армії 6 літ — 3 года під час американо-испанської війни 1998 г. и на Філіппінах (1899-1901), а 3 года в офісі для набора рекрутів в Філадельфії, Пенн., писарем и сержантом. Поздравляю Вас сердечно.”

О самом Фестивалі молодежи в Прагі Анна Чачо написала коротку информаційну статью, которую приводиме ниже.

* * *

На Фестивалі демократичної молодежи в Прагі

“Новый наїзд молодежи всіх континентов на Прагу — мы сердечно привітствуємо! Многи из вас напевно знают, что я сам маю немало добрых знакомых и друзей меже молодыми людьми в гдяких краинах. Я люблю побесідувати с вами, молоды люди, люблю вести дискуссии с вами и почту ваши судження — дако-

Анна Чачо с двоюродним братом Василем Колчуном из Русской Воли, учеником русской гимназии в Пряшеві. (Фотографія снята на дорозі из Обручного до Русской Воли)

ли дуже мудры замічання, без огляду на то, ци я соглашаюсь с тим, ци не соглашаюсь.

“Прага, сдається, грає немаловажну роль в вашем воображении, и вы показываете, что сте задоволені приездом в Прагу. Я дякую вам за добры слова.

“А тепер вы покажте нам старшим, старым и найстаршим, што то можна найти взаимне порозумінне во многих вопросах, не отказуючись от своих честных принципов. Всі вы без вынятку являетесь гражданами таких краин, в которых огромне большинство народа хоче мира и заслугує на мир. Я не вірю, что войны все ище представляют историчну неизбежность. Ци атомна война должна быти неизбежном? Никто не може переконати мене в том—

“Так подумайте, порадтесь разом, а потім дайте свою раду нам старшим. Я довірю вам и люблю вас. И желаю, чтобы вы провели приятно свой час в нашій країні.”

Так, в немногих сердечных и ободряючих словах, привітал Ян Масарик, чехословацький міністр заграничних діл, делегатов Світової Федерації демократичної молодежі на Міжнародному Фестивалі Молодежі, який отбувався в Прагі от 21 липня до 17 серпня 1947. Його тепле привітство было звернене к многим молодым представителям робочих, культурних і спортивних організацій — к тисячам молодих людей з цілого світа, котри приїхали на великий Фестиваль Молодежі, щоби виявити свою об'єднену волю за мир, єдинство і демократію, а також за лучши условия жизни для всіх народів. 67 країн світа було представлено на Фестивалі в Прагі. Состав заграницьких гостей мінявся постійно, бо одни приїздили, други уїждали, но кожного тижня за тоты 4 тиждни Фестиваля в Прагі було поверх 5,000 посітителей.

Участники Фестиваля явились якби амбасадорами молодежі, амбасадорами мира. И славянска Прага принимала всіх радушно, гостеприимно. Делегаты из ріжких країн чувствували себе в Прагі членами одної великай родини.

Цілый місяц большинство тых молодых людей было занято от 9 год. рано до 12 ночи. Час был выполнений ріжкими заняттями:

происходили спортивны и танечны змаганья, шахматны турниры, митинги, лекции, конференции, дискуссийны собрания, концерты, устроювались демонстрации фильмов, вечерны костры под открытым небом и товарищескы забавы. Делегации отдельных краин давали представления, концерты, устроювали выставки, чтобы показати культурны достижения своих народов. Каждый день выступала інша делегация. Американска делегация выступила с програмом, в которой принимали участие білы и негры. То был концерт, в который вошла классична музика, негритянски співы, пастушескы баллады западных прерий и американский “джес”.

Совітский Союз прислав членну делегацию в составі многих лучших артистов, котри дали ряд концертов и показали славный русский балет. Совітски выступления были дуже популярны, и их треба було нескользко раз повторяти, чтобы дати всім посітителям можность видіти их.

10 серпня группа 75 наших молодых школяров из Пряшевщины, в народных костюмах, выступила с интересном програмом карпаторусских співов и танцев. Они мали громадный успіх на Фестивалі. Потом они дали ряд концертов в ріжких містах Чехословакии, и всюда публика принимала их с великим ентузиазмом. В самом ділі, наши молоды лемкы с Пряшевщины пописалися дуже добри на Фестивалі в Прагі.

На дискуссийных собраниях и конференциях послі обсуждения даного вопроса, делегаты при-

нимали резолюции. Напримір, одна из резолюций, принятых на фестивалі, относилась до теперішнього положения в Греции. Доклад о Греции дал один из делегатов греческой молодечой організации ЕПОН. В принятой резолюции были різко напятнованы гонения на демократичну молодежь в Греции, особено на организацию ЕПОН. Тота резолюция была послана организации Объединенных Наций, а также дотичным правительствам. Американска делегация переслала также от себе телеграмму в организацию ОН и Президенту Труману с требованием прекращения гонений на упомянуту демократичну молодечу организацию в Греции.

Велике значение мала также выставка, проготовлена Світовом Федерацію демократичної молодежі. В той выставкі участвовало 30 краин. Они привезли на выставку такий материал, який мог найлучше в конкретной формі показати житє тых краин.

В американской секции выставки посітитель виділ ряд рисунков школьных дітей. Тема тых рисунков взята переважно из Бібліи. Так само були показаны фотографии великих американских міст, місточок и фарм.

Совітска секция выставки была надзвычай богата и ріжнородна. Там так само вы виділи рисунки школьных дітей. Из тых рисунков можно было познати взгляды совітских дітей и их таланты. Греческа молодежь показала правдиве лице теперішнього режима в Греции, где прогресивных молодых людей преслідують, мучат и убивают.

Анна Чачо с учителем А. Єдинаком в Габурі, окр. Межелаборцы, на Пряшевщині.

Устроювались также встречи делегатов ріжких краин, чтобы дати можность делегатам одной країни ознакомитись ближе с положением молодежи в других краинах. Така встреча была устроена меже американском и совітском делегациями.

Много делегатов голосилось на роботы по отбудові знищених войном районов и по уборкі урожая в Чехословакии, Болгарии, Югославии, Італіи, Польші. Много американских делегатов мало охоту іхати на роботу при будові молодечной желізной дороги в Югославии, но американське правительство заборонило им посітити Югославию.

На Фестивалі выдавались єжедневно бюллетени, в которых об'являлась программа на каждый день, поміщались тексты ріжких бесід и резолюций и давалась коротка информация о роботі отдельных делегаций за минувший день. Так само выходила єже-

дневна газета "Фестиваль", яка печаталась на 4 офіційних язиках фестиваля: чеськом, англійском, французском и русском.

На Фестивалі в Прагі представили 67 країн, говоривши от імені перешло 45 мільйонов особ демократичної молодежі, показали на ділі, що то можна жити і працювати разом. И никто не в силі знищити тоты дружественны связи, якы молодежь ріжких краин установила меже собом на Міжнародном Фестивалі в Прагі.

XIII ГОЛОВНИЙ СІЗД ЛЕМКО-СОЮЗА

На 6-ом головном създі Л. С. в місяці сентябрі 1937 г. в Нью Йоркі было рішено, що слідуючий головний създ організації должен отбытися в місяці октября 1938 г. в Карпаторусськом Американському Центрі в Юнкерс; Н. И.,

ІВАН АДАМЯК
Головный Предсідатель Л. С.

"если наша Народна Будова буде закончена до того часу". Наша Народна Будова в том року не была цілком закончена в середині, но была прикрыта дахом, так що 7-ий головний създ мог отбытися уж в Карпаторусському Американському Центрі в Юнкерс в назначенному часі. Засідання отбувалися в нижній бочній галі, где ныні поміщається типографія и редакція "Карпатської Русі". На том же 7-ом головном създі был закончений контест на Карпаторусську Газдиню, и по тому случаю в нашій новій Народній Будові была устроєна велика народна забава.

Послі того цілій ряд літ головни създы Лемко-Союза отбувалися в нашій Народній Будові в Юнкерс. Делегати трималися того правила, що раз мамеї свої народні центри, то ніт смысла скликувати създы Л. С. в других місцевостях, где організація мусіла бы нанимати чужи гали на засідання и предприяття. Так от 1938 до 1945 г. всі головни създы Л. С. отбувалися в Юнкерс, в К. Р. Ам. Центрі.

Но на 12-ом головном създі, в декабрі 1945 г., делегати клівландських отділів Л. С. об'явили, що лемки в г. Клівланд, Огайо, так само мають свою Народну Будову. Они купили прекрасний будинок с великим галюм на народни предприятия. Так було рішено делегатами 12-го създа устроїти слідуючий головний създ Лемко-Союза в Лемковському Народном Домі в г. Клівланді в 1947 году. Згодно с тым рішенiem Правление Л. С. созвало XIII Головный Създ до Клівланду.

На съїзді присутствовали 47 делегатов от отділов и округов и 15 членов Ц. К. — разом 62 представители с рішающим голосом. Робота съїзда была выполнена в деох днях — 30 и 31 августа.

Найбільше уваги и часу делегаты того съїзда посвятили трем справам: 1) справі газеты, 2) справі покупки фарми для Л. С. и 3) справі старого краю.

Менажер и редактор в своих докладах сказали, что газета "Карпатська Русь" має ныні больше подписчиков, як коли-нибудь перше за всі роки существования Лемко-Союза. Но читатели домагаются, чтобы газета выходила частіше: если не три разы на тиждень, то хоц два разы. Делегаты в один голос подтвердили то, что наш народ всюду любить газету и есть готовый платити больше за ю, но хоче, чтобы газета выходила хоц два разы на тиждень. В дискуссии над том спрavом было выяснено, что головна трудность с частішым выходом газеты есть в редакторах. Послі виїзда Д. Вислоцкого в старий край, в редакції "Карпатської Русі" працує лем один редактор. Штоби выдавать газету два разы на тиждень, треба мати непреміно в редакції двох отповідных людей, котры могли бы розділити роботу меже собом и выполнити ёй. Но найти другого отповідного редактора, который мог бы самостоятельно выполнити призначенну му часть роботы, в данный момент дост трудно.

Послі всестороннього обсуждения спрavы съїзд поручил новому Центральному Комитету Л.

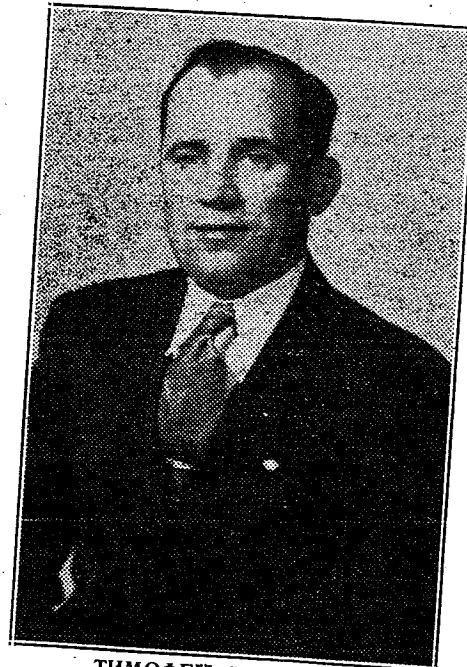

АННА КОНОНЧУК
Головна Містопредс. Л. С.

С. сділати всео можливе, чтобы до 6 місяцев найти ище одного подходящого редактора и пустити газету два разы на тиждень.

Глубокий интерес у делегатов возбудила спрava фармы. Делегаты передавали от своих отділов, что наш народ в Амеріці хоче мати свою народну фарму, на котрой можна бы было провести в кругу знакомых и краинов вакаціи, на котру можна бы было послати дітей на літні вакаційні місяцы, и на котрой член організаціи на стары роки, коли останеся без фамеліи, мог бы доживати свою старость. Делегаты говорили, что меже нашим народом есть много старших людей, котры охотно дадут на фарму свои сбережения и запишут свою ассекурацию, если лем така народна фарма буде под добрым, честным зарядом.

В спрavі фармы делегаты XIII Головной Конвенции рішили, что народну фарму треба купити, и што така фарма должна быти записана на Лемко-Союз. На съїзді были два предложения: 1) што-

ТИМОФЕЙ ФЕЦІЦА

Генеральний Секретарь Л. С.

бы выбрать чarter на нову организацию, як, напримір, мы маме Карпаторусский Американский Центр в Юнкерс, Н. И., и чтобы тата нова организация владіла и управляла народном фармом; 2) чтобы не закладати нову организацию, лем записати новокупленну фарму на Лемко-Союз, котрый буде ней владіти и управляти.

Делегаты великим большинством голосов одобрили 2-е предложение — чтобы фарма належала до Лемко-Союза, бо наш народ має уж довіріе до той организации, и уряд Л. С. може скорше собрати фонды на фарму и потом може лучше надзерати над роботом менажеров такої фармы, як нова организация.

Для покупки фармы была выбрана на съезді специальна комиссия, которая має найти подходящу фарму и в порозумінні с правлением Лемко-Союза купити єй. Тата комиссия в порозумінні

с правлением выробит правила финансования и заряду такої фармы, а потом призве всю нашу еміграцию присылати жертвы и пожички на фарму. Розумієся, всі пожички будуть гарантованы не лем самом фармом, но и всім маетком Л. С.

Найшириша дискуссия на съезді розвернулась над судьбом нашого народа в старом краю, особено на Лемковщині. Колективне мнінне делегатов съезда было выражено найлучше в двох резолюціях, принятых единодушно делегатами: 1) в резолюции о лемковских переселенцах в Советском Союзі и 2) в резолюции о лемках в Польши.

Наши переселенцы в Советском Союзі

Большинство нашего народа, який жив на Лемковщині, находитя ныні в Советском Союзі. В 1945 и 1946 роках свыше 70% всего населenia галицкой Лемковщины записались добровольно на переселение в свою национальну державу, к своому народу, и были перевезены советскими властями на восток и расселены в ріжных областях Советской Украины. Життя переселенцев на початках єсть всегда трудне. Так и наши родны братья, лемки-переселенцы из галицкой Лемковщины, на початках встрітились с многими трудностями на Советской Украині, которая была страшно опустошена німецкими оккупантами в минувшу войну. Их трудности увеличились ище вслідствие великой засухы, яка навистила весь Советский Союз в 1946 року. Многи из наших переселенцев тратили духа и писа-

ли нам, что воліли бы вернутися назад в свой родный край, в горы Карпаты, як жити в Советском Союзі.

Но даже из тих жалостливых писем, які мы получали от наших переселенцев из Советского Союза за послідни два роки, мы могли узнать, что в Советском Союзі, наши лемки получили ровны права с остальными советскими гражданами, что діти переселенцев мають широкий доступ до всіх школ, и что советські власти оказуют всяку можливу помоч переселенцам. Так мы были певни, что життя наших переселенцев в Советском Союзі поправится скоро, и они будут задоволены, что переселились до своєї національной державы.

Тот час уж наступил. Сего літа Советский Союз собрал найбогатший урожай в истории России. И теперь тон писем наших переселенцев в Советском Союзі мінятся. Одна родина, которая ище рок тому писала родным в Америку, что в Советском Союзі не можна ніяк жити, теперь пише, что лем одной пшеници они получили в колхозі 20 метров, и будут продавати пшеницу и друге зерно, бо сами спожити того не могут.

На початках сего року было переведене частичне переселение также наших людей из Пряшевщины до Советского Союза. Они были розміщені переважно в бывших чешских колоніях на Волыни.

Мы делегаты XIII Гол. Съезда Л. С. шлеме братский привіт нашим переселенцам из гал. Лемковщины и Пряшевщины в Со-

АНДРЕЙ ГРАБСКІЙ

Рекордовий Секретарь Л. С.

вітском Союзі. Мы все были певни, что в своей національной державі, в великому Советском Союзі, им буде лучше, як было дома под чужим владычеством. Мы радуемся тому, что теперь и они сами начинают признавати, что то правда.

Дороги братя, переселенцы в Советском Союзі, будьте певни, что вы постунили найлучше, коли вы рішили переселитися до Советского Союза. Вы находитесь теперь в своей державі, которая цінить найвише труд и науку, и окружат опіком каждого, кто трудиться честно для своего добра, для добра своих дітей и всего народа. Тота держава дає также помоч каждому, кто хоче учиться и развити свои таланты. Так працуйте честно, по своим найлучшим силам на той роботі, яку каждый має. Тым вы отвдячите-

ся всему советскому народу, который принял вас в найтрудиний час, як своих братов, и сділал вас гражданами великої прогресивної країни, в котрой ваши діти мають перед собом таки широки возможності до счастливого життя, яких нигде инде не могли мати. Ми в Америці будеме радуватися, коли почуєме, що наша країна-лемки в ССРС выбиваються вперед меже передових ударників на своїй роботі і получають признательність со сторони інших народів великої ССРС держави. Не бануйте за тим, що ви лишили, бо ви і ваши діти зysкали без порівнання більше, як ви лишили дома.

Лемки в Польщі

Послі завершення добровольної вимінни населення меже ССРС і Польші, в преділах Польської держави осталось близько 60,000 лемков. Вони остались на своїй прадідній землі — в предгір'ях Карпат от рік Сяні до Попрада. Частина з них не переселилась в свою національну державу — Українську Республіку ССРС, по політичним мотивам. Но огромне большинство тих оставшихся не записались на переселенія просто из природного чувства привязанності к родимим створам, к землі своїх отців. А так як в соглашенні по ділу переселенія, заключеному меже Правительством ССРС і Польської Республіки, говорилось ясно, що переселенія переводиться на нача-

ЕМИЛЬ БЕТЛЕЙ
Головний Кассир Л. С.

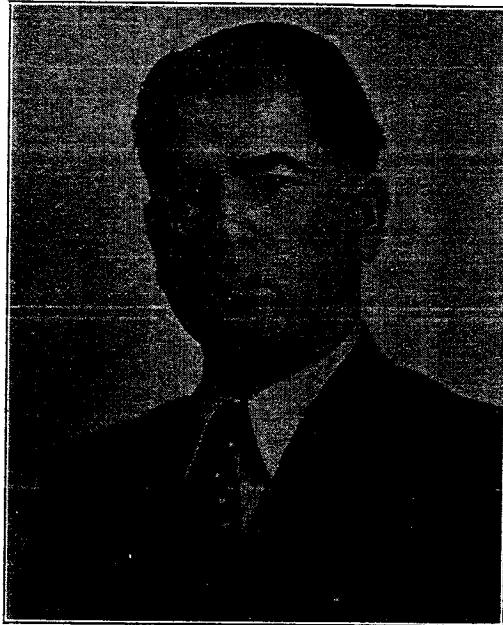
лах добровольності, в духі братської дружби меже славянськими народами, то і тоді лемки, що остались на своїй родній землі, мали повне основання надіятися на то, що в новій народній Польщі им будуть обезпечені всі громадянські права нарівні з польським народом і во всяком случаю лучші умови культурного розвитку, як наш народ мав в панській Польщі перед війном, або при старому австро-венгерському режимі.

Но зустрілося то, що никто не сподівался от нової народній Польщі, освобожденій об'єднаними усилиями і жертвами всіх славянських народів, а в першій мірі геройством і жертвами великого руського народу. Цілі два роки послід привернення польської влади на Лемковині наш народ там на своїй родній зем-

лі були виставлені на люті гонення, насильства і издівательства со сторони місцевих польських обществених організацій. Не тільки свободи культурного розвитку, але і прості громадянські права були отнети нашому народу. На кожному кроці тим оставшимся в Польщі лемкам місцеві польські власти давали почувствовати, що лемко по причині своєї національності і релігії лемко в Польщі не може мати ніяких прав і ніякої охорони со сторони польських властей. На довершение той 2-рочній політики издівательства польські власти перевели позднім весном сего 1947 року поголовне на-

сильственне виселені всіх лемков из их родних сідіб в Карпатах в западні райони Польської держави. Перед жнівами, коли селяни висіяли зерно і посадили ярину, в наші села приходили польські війська і видавали приказ всім жителям до двох годин забратися из своїх хат і господарств. Вигнаних так людей перевозили под військовим конвоем на захід і розділювали по пару фамелій меже польським населенiem, поселяючи их на пустых незасіянных землях і в розбитих, доныні неотремонтованих будинках.

Так протягом двох місяців, мая і июня 1947 р., були насильствено вивезені всі лемки, близько 60,000 чоловік. Тото виселені носило ярко подчеркнутый характер національного преслідування. Поляк или римо-католик, якій був в лемковському селі, ос-

Д-Р СЕМЕН ПЫЖ
редактор газеты "Карпатска Русь"
официального органа Л. С.

тавался на місци. И мішаны фамеліи, где муж или жена были поляки, так само оставались на своєму місци.

Мы делегаты XIII головного съезда Лемко-Союза в США с чувством глубокого жалю и розочарования мусиме подняти голос протеста против такого нелюдского притеснения цілого нашего народа в нової Польщі. Лемко-Союз, його отділи и члены принимали и принимают саме активне участие в роботах Американского Славянського Конгресса и все стояли за дружбу, братство и единство славянських народів, но тепер мы видиме, що тоді высоки идеи воєнных и послівовенных славянських конгрессов в Европі и Америці попираються грубо в освобожденій Польщі, в єї політиці по отношению к ма-

лой горсткі лемков, які остались в преділах Польши.

Може дакто скаже, що лемки то дуже мала і слаба народна славянска группа, из-за котрої не стоїт робити шуму і критиковасти політику великої славянской державы, яком являється Польша. Но славянске братство найбóльше потребно для зашиты найслабших членов славянской родины, и на отнoshении к найслабшим славянским народам провіряться іскренность новой славянской політики. Польськы представители в Америці говорят нам открыто, что нова Польша хоче очистити свою територию от всіх национальных меньшинств, включаючи в то и славян непольской народности, и тому приняла такы суворы міры по отношению к лемкам. Но така політика приведе к изоляции и вражді, а не к дружбі славянских народов.

* * *

Мы апеллюєм к польскому правительству и всему польскому народу, чтобы тоты насильства над нашим народом были припиненые, и чтобы выселенным насильно лемкам было дозволено вернутися на свою родну землю с вознаграждением из державных фондов всіх страт, причиненных им тым выселением. Если же правительство Польской республики не найде возможным признати ровноправия всім славянским жителям на своей територии без огляду на национальну и религийну принадлежность, мы просиме всім выселенным лемкам, котры теперь послі той новой трагедии изъявят желание переселитися до Сovieтского Союза — до-

зволити им выїхати из Польши и облегчти им такой выїзд.

Выступаючи в зашиту тых наших людей, котрим не можна доказати ниякой провини против новой народной демократии и славянства, мы в той самый час умываем руки от тых лемков, одурманенных украинско-фашистском пропагандом, котры помагали фашистам в поневолении свого народа и других славянских народов. Не тилько не береме в зашиту таких людей, но мы требуєме справедливого розбора діла каждого виновного и наказания всіх по заслугам.

Съезд так само постановил, чтобы Лемко-Союз совмістно с Лемковским Релифовым Комитетом и Карпаторусским Обществом в Канаді старался послати делегацию до старого краю, головно в Польшу для интервенции перед польским правительством по ділу наших лемков в той країні, так страшно укривжденных примусовим выселением.

Съезд выбрал нове правление Л. С. в таком составі: Иван Адамяк (Бруклин, Н. І.) — предсідатель, Анна Конончук (Колдейл, Пенн.) — містопредсідалька, Тимофей Фецица (Іонкерс, Н. І.) — ген. секретарь, Андрей Грабский (Бристол, Конн.) — редакційный секретарь и Еміль Бетлей (Нью Йорк, Н. І.) — кассир.

В Устав Л. С. была внесена поправка, что редактор газеты и менажер типографии не являються членами гол. правления, и не выбираются на съезді. Редакторов назначає Ц. К. Лемко-Союза, а менажера назначає головне правление.

Центральный Комитет числит 15 членов. В Ц. К. входят всі члены головного правления. Кроме них, в Ц. К. были выбраны: д-р Семен Пыж, Ярослав Кобан, Петро Костишак, Иван Руссинко, Михайл Логойда, Антон А. Цисляк, Василий Вархоляк, Петро Гузлей, Юстина Халопий и Захар Мерена. Так само были выбраны два замістители членов Ц. К., а именно: Георгий Млинар и Онуфрий Юнак.

В Контрольну Коміssию были выбраны: Теодор Порянда, Георгий Шуфлат и Григорий Кунцік.

ЗАГАЛЬНЫ ПРИМІЧАНЯ

Собравши разом всі тоты факты, можна сміло сказати, что Лемко-Союз и в 1947 году виполял успішно культурно-просвітительну роботу меже нашим народом, для якой был основаный 17 літ тому назад.

Число подписчиков газеты "Карпатской Руси" значительно возвросло в 1947 году. А то служит найлучшим доказом, что газета любится широким массам нашего народа. Календарь (альманах) Л. С. на 1947 розышолся полностью. Так само в типографии Л. С. в 1947 году была напечатана нова оргигинальна театральна штука в 3 актах "Делегат", котра была первый раз поставлена на сцені 26 октября 1947 г. в Карпаторусском Ам. Центрі в Юнкерс.

Но число членов в Л. С. не возвросло в 1947 году. То есть головный недостаток не лем в роботі Л. С., но и взагалі в народной жизни старой лемковской еміграции в Америці. Наши лемки як в старом краю, так и в

еміграции, знали и цінили лем одну организацию, до которой вступали массово, и без которой не могли обйтися — а то церковь. Из всіх народностей в Америці лемки наставили найбóльше церквей. Но своих народных организаций, культурно-просвітительных и политичных, лемки не мали ни в старом краю ни тут в Америці. Масса нашого народа трималася того взгляда, что та-кы организации не потребны, что без них можна обйтися. И наши лемки обходилися и обходятся без своих народных организаций. Число лемковских емігрантов в США доходило в минувши роки до 200,000 человік, но в Л. С., первой лемковской народной организации в Америці, не стояло николи больше, як 2,000 членов, т. е. 1% нашей еміграции.

Сегодня мы всі болієме над трагичном судьбом свого родного краю и своих старокрайовых братов и сестер, котры были выселены примусово из своих сел, и потратили притом свои господарства и цілый доробок. Но головна причина той трагедии нашего народа лежит в том, что лемки не были организованы як народ для обороны свого родного краю и своих народных интересов. Польськы власти не числились совсім с тими лемками, які остались в Польші, бо польськы лидеры знали, что тот народ неорганизований, что он без свой нардной программы и не може об'єдиненно выступити с протестом против чинимой йому кривды.

Мы должны всі уяснити собі,

лої горстки в преділі між Медеї та Агнешкою. Тому відомий монархичний порядок царями, якими. Король бувому королю більш одом, не інтересним, яке єсть народна. Руський царь мог забрати половину Польщі, не заслухавши уваги на волю польського народу. Австрійський імператор мал под собом до 12 ріжних народностей. Так єсли бы Европа осталась при старих порядках, то послі Первої світової війни наша Лемковщина могла быти присоєдинена к России без огляду на волю самих лемков. В тих часах народ мог обйтися без своєї народної організації, бо його и так не пыталися, як он хоче устроити свою судьбу, и куда хоче принадлежати. Руський царь мог забрати Лемковщину так, як забрав половину Польщі, и мог присоєдинити їй к своєї імперії. И в тих часах, єсли лемки хотіли быти присоєдиненными к России, то осягнути то могли найскоріше через православие, бо царська Россия опікувалася особено православними народами. Царське правительство не старалось бы дуже тим, як провести границу меже поляками и лемками в случаю присоєдинення нашого краю к России, бо на всіх жителів оно смотріло як на подданих царя.

Но Перша світова війна розбила старий монархичний порядок в Европі. Руська революція и американський президент Вільсон вивинули на перший план

принцип самоопреділення всіх народов, великих и малых, и този принцип отримав всеобще признання в міжнародному праві. Так при том новому порядку, який настал послі Первої світової війни в Европі, кожний народ міг старатися сам о себе и добиватися своїх прав.

Но щоби постояти самому за свої народні интереси в співчленнях с другими народами и в міжнародній політиці, кожному народу треба було мати свої народні організації. Вот тут наше лемки як дома, так и за межами, занедбали послі Первої світової війни свою народну справу. Наші лемки продовжали жити по старому, як бы в Европі ничего не змінилось. Продовжали триматися своєї старої церковної політики, будувати дальше церкви, ділитися на релігіях. А к своїм народним, політичним и культурно-просвітительним, організаціям они оточились с великим недовірием, як непотребним, а даже шкодливим новшествам. Дуже мітко виразил того настроєні широких мас лемковського народа один селянин из Грибовського повіту. Постіл виселення нашого народа з Лемковщини, он с Дольної Сілезії в писмі к брату в Америці писал так: "Мы гев не знаме, длячого нас вывезли. Мы не робили ниякы партии, не бавилися в нияку політику, мы сиділи собі тихо." Но именно то було зло в новій народній Европі. При старих порядках, при царях, такому народу, який "сиділ собі тихо", могло быти и добре, но при нових народних порядках в Европі

такий "тихосидящий", неорганізований народ выходил зло, бо други народи зараз брали його под ноги и бродили по нему.

Наши лемки туту религійну науку, якої наслухались от священників в церквах, або вчитали в Біблії, переносили и в світську політику. Религійна наука оперативно на ідеї о "спасителі". Люди грішили, а потім пришол спаситель, взял их гріхи на себе, дал себе замучити, и тим викупил грішних людей. Лемкам сдавалося, що и в народном життю так буде. Приде даякий "старший брат", або даякий мудрый, всевідущий лидер и вызволит Лемковщину, хоць лемки не будуть ничим старатися, лем будуть сидіти собі тихо. А що же собом не надіялись найти такого сильного лидера, то глядали його на стороні. Перед русском революціон вся надія була на русского царя. Потом лемки поділились, бо не было такого видимого кандидата на "спасителя", в которого всі, або хотя большинство могло бы повірити. Часть лемков все іще вірила в Росію, но други глядали інших спасителей: вірили то в римського папу, то в самостійну Україну, то в Масарика, то в німца. А щоби приподобатися тим будущим спасителям, лемки навіть ганьбилися призвати открыто свой лемковский характер, лем старалися быти такими, як и тоти спасители, в которых вірили. Гуцули, то така народна група в Карпатах с характеристичними своїми власними рисами, як и лемки. Гуцулов менше, як лемков. Но гуцули гордилися и гордяться

своим гуцульським народним строем, своїми обычаями, танцами. В своїх народних костюмах гуцульска молодежь виступат в Москві, Києві. А наше лемки, ци то в Америці, ци в краю, як створили даякий хор, танцорську групу, то зараз одівалися або в русски, або в українски, або в даяки інши костюмы, лем не в свої народні лемковски. Одіться в свой народний строй наше лемки ганьбилися, бо говорили: "Ей, та так никто на світі не ходить". Но и так не ходит никто на світі, як ходят гуцули, но они не старались тым, лем шанували свое. В союзних журналах можете встрітити часто фотографии хоров, танцорських груп и просто отдельных особ в гуцульських народних строях. Выходит так, что коли даяка народна група шанує сама себе, то и други єй шанують.

Меже лемками вы можете встрітити много и таких чудаков, которые ганьбятся даже своего родного языка. Приде такий чудак меже людей из своего родного села, то пробує говорити по великорусски, украински, словацки або по польски, бо йому здається, що його родна бесіда "некультурна". Всі велики народы мають, кроме общего литературного языка, ріжни диалекты, говоры. Простий італіянец из Сицилії не порозуміє італіянца из Ломбардії. Подобно и у німцев есть много ріжних диалектов. Но образованні німци або італіянцы говорят в своєму кругу литературным языком. Але коли такий образований німец або італіянец приде до свого родного села,

то с місцевими краянами очою охотно говорить своїм родним диалектом. Тым он хоче подчеркнути, що його родна земля и його народ не горши от других німецьких ци там італіанських земель.

Так видиме, что нашы лемкы не лем не создали своих народных организаций для обороны своего родного краю и своих народных интересов, но и не дбали за свой род. Правда, тут одно связано с другим. Народный организаций у лемков не было, бо лемкы вірили в чужих спасителей, а собі самим не довіряли и не цінили себе. Духовно лемкы выселились о многоскоршне из своєї Лемковщини, чым были фи-

зично выселены оттуда поляками. И если лемкы хотят отзыскати свой родный край, то мусят очистити себе от своих народных гріхов, які причинили туту трагедию. Мусят триматися разом, объединитися в своих народных организациях и научитися цінити самих себе, свой род. Живий народ все може отзыскати то, што стратил. Поляки отзыскали свои западны земли по уплыві близко однай тысячеки літ, коли каждому сдавалось, что то стражене раз на все, бо стражены земли были заселены уж начисто німцами. Но поляки достали то назад, а німцев выгнали в стару Германию.

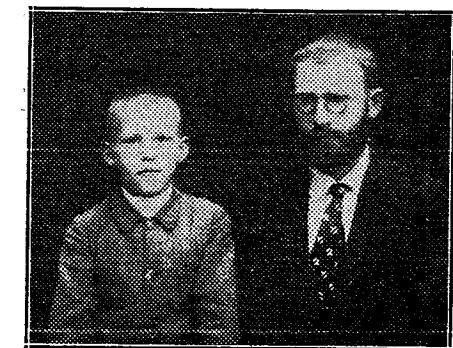
КРАЯНЕ ЯКОВ И ПАЙЗА МАКУХ С ДІТМИ. — На празднику в День Матери в Карпаторусском Ам. Центрі в Юнкерс, Н. И., 11 мая 1947 г. Пайза Макух получила первую нагороду. Она породила 18 дітей. Краяне Яков и Пайза Макух, родом из Мысцовых, живут тепер с дітми на своїй 250-акровой фармі в Ловилл, Н. И.

Іван Ю. Русенко

Іван Ю. Русенко принадлежить к числу тых талантливых учеников Русской Бурсы в Новом Санчі, котры посли гимназии не могли продолжати своего образования, и не могли розвити своих природных дарований, талантов, бо у бідных родичей не было средств на то, чтобы послати сына в высше учебне заведение. В гимназии И. Ю. Русенко был одним из лучших учеников и "матуру" сдал с добрым успіхом. Но посли того он был примушений прервати науку и приняти службу сельского учителя, чтобы заробити на хліб насущный.

І. Ю. Русенко родился в 1892 року в селі Красна, Кроснянського повіта, на Лемковщині, в родині бідного сельского заробника, у котрого не было ни куска своєї землі. Коли родиче И. Ю. Русенка хотіли поставити собі кату в селі, то мусіли купити найперше кавалок поля у одного из місцевих господарей. Отец и мати робили у священника, а потом во дворі пана-поміщика, и так зарабляли на життя.

Іван с молодых літ проявлял громадну охоту и способность до науки. А головно мал потяг до рисования и малювання. В шестом року життя он начал ходити до місцевої сельської школы. Но ище занім поступив в школу, он знал написати слова "мама Русенко". Маленький хлопец виділ, як старша сестра писала, и он потрафил так само написати, хо-тя не знал ище букв.

І. Русенко с сином.

До сельської школы в Красной он ходил 6 літ, а же учился дуже добре, то родиче дали го до выділовой школы в Кросні. В 1905 року он был принятый до Русской Бурсы в Новом Санчі, и так мог поступити в гимназию. В Новом Санчі была в тых часах найлучше устроена на всю Лемковщину русска бурса для учеников гимназии, где діти бідных родичей получали квартиру и утриманье за малу плату, а то и бесплатно. С цілої Лемковщини селянски діти приходили в ту бурсу. Там мешкали и столовались, а на науку ходили до державной гимназии, як и други ученики. В гимназии русскому языку не учили, но зато в бурсі были свои наставители, котры преподавали бурсакам русский язык, историю и воспитували их в руском духі.

В 1908 року была открыта и в Горлицах русска бурса, в которой скоро собралось больше учеников, як в сандецкой бурсі. В горлицкой бурсі так само можна бы-

ло встріти учеників из всіх повітів Лемковщини.

Меже всіми учениками новосандецької Русської Бурси И. Русенко відділяся своїм рисовальним талантом. Нигде до ниякої школи рисования он не ходил, но як нарисовал на папері ци дакотого из бурсаков, ци професора гімназии, то выходили, як живы. Притом И. Русенко уміл схватити на папер характеристични черты каждой особы, а головно єй уємны, слабы стороны в физичном сложении и в характері: так он відділяся особено, як карикатурист. Не лем в Русской Бурсі, но и в цілой новосандецької гімназии каждый знал И. Русенка, як талантливого рисовальщика. А то выходило у него легко, без всякой натуги. Пару штрихов олувком — и уж правдива картина. То доставляло

Из рисунков И. Русенка: Лемковски типы — Первый газда в селі.

И. Русенку не лем славу, но и ріжни неприятности. Нарисує И. Русенко професора гімназии, то професор вийде конечно в смішном, карикатурном виді, и уж неприятности.

В 1912 року И. Русенко окончил гімназию и сдал матуру, а в слідуючом року был покликаний на воєнну службу в австрійській армії и посланий до Сараєва, в Боснії. Там застала його перша світова война. И. Русенко пошол на фронт в рангі "фенриха" (прапорщика). Был на сербском, а потом на італіянском фронтах. Офіцером он был слабым, бо військової службы не пильновал, но войну пережил, и вернулся дном, где уж была польська держава.

Послі войни И. Русенко, не маючи средств для поступления в университет, должен был глядати даякого заняття. Получил службу, як сельский учитель. Польські школи власти не дали його за учителя на русске село, лем послали в польске село Лютча, Кроснянскога повіта, где он прописався с 1924 до 1945 року. Там и оженился с товаришком-учителем. В 1946 року он переселился с женом и дітьми до Советского Союза, на Западну Україну, где получил сейчас занятие учителя в одном селі Тарнопольської області.

Іще в новосандецької бурсі И. Русенко подружил с Д. Вислоцким (Ваньом Гунянка), и тото приятельство меже ними николи не прерывалось. Они оба розуміли себе найлучше и цінили друга. Д. Вислоцкий окончил перве гімназию и стал издавати

газету "Лемко". И. Русенко был його найближшим и найвірнішим сотрудником. Он поміщал в газеті свои рисунки, карикатури, співанки и короткы замітки, в которых бичувал затемнителей и угнетателей нашого народа. Постіль первой світовой войны Д. Вислоцкий переїхал найперше в Ужгород, а так в Америку, где возобновил издание газеты и календарей "Лемко". И. Русенко помогал, як и перше. В календарях "Лемко" за 1930-1931-1932-1933 рокы было поміщено много рисунков, вершов и статей И. Русенка. Но скоро польські власти звернули на то увагу и пригрозили не лем утратом учительской службы, но и тюрьмом. За И. Русенко начали слідити, так што он был примушений прекратити корреспонденцию с Д. Вислоцким.

Не один из читателей, коли посмотрит на рисунки И. Русенка, то не повірит, что И. Русенко был самоуком в рисовании. В американских газетах мы видиме рисунки славных американских картинистов, карикатуристов, но гдекотры из рисунков И. Русенка ничим не горши. Посмотрите на рисунки "лемковского дьяка", "целибатника", "начельника школы", "фраїра" и др., то мусите признати, что И. Русенко схватил и передал вірно самы характеристичны, типичны рисы тых людей. Або його сатиричны вершы из народного життя, полны свіжого, оригинального, ободряючого юмора! В каждом слові вы чувствуете дух народного життя на Лемковщині. Так може писати лем направду высоко одаренный чоловік, который знає до

тонкостей всі стороны народного життя и глубоко любит свой родний край и свой народ.

Дакто из читателей скаже, что тут в богатой Америці такой талантливый чоловік, як И. Русенко, мог зробити велику кар'єру и стати богачом, а там на нашої бідной Лемковщині он мусіл вести нужденне життя. То правда, што там в краю меже нашим народом не было благоприятных условий для розвития талантливых людей. С одной стороны, придавляла их ворожа чужеземна власть, а с другой — темнота и біднота свого власного народа. Но кто знає ближе И. Русенка, то скаже вам, што в Америці он

Из рис. И. Русенка: Лемковски типы:
Пан "КЕРОВНИК ШКОЛЫ"

Пан "керовник школы"

Учит наши діти

Польшу шановать

Русь ненавидіти..

Пан "керовник школы"

Все по-польски "тада",

Же ту Польска была

От "дзяда прадядя"...

чувствовал бы себе чужим, одноким, и не мог бы працувати с успіхом, не мог бы розвити своїх талантів. І. Русенко мог чувствовати себе свободним і працувати с охотом лемеже своим народом і для свого народа. Суть люде, котрим не важно, где живут и для кого працують. Они подобны до той яблони, котру можете пересадити из одного краю до другого, и всяду она буде одинаково цвисти и родити, лем

абы мала трохи тепла і сонечного світла. Но суть рідкі цвіти, котрі можуть рости і розвиватися лем в специфично своєї землі і в своєму кліматі, а пересаженни на інший ґрунт они вянуть і пропадають. І. Русенко належить до тих талантливих людей, котрі можуть розвиватися лем на своєй родній почві і меже своим народом. Он виходил з того бідного народа, познал його біду і чутком своєму нату-

Из рисунков И. Русенка: Президент Масарик поучает закарпатского руснака об автономии.

Из рисунков И. Русенка: Лемковські типи — «НАЧЕЛЬНИК ГМІНЫ»

Вйт, моистевы, то голова;
Ник нема такої міни,
Як наша «особа уржендова»,
Як «пан начельник гміни».
Як вйт роскаже — не поможе,
То уж «параграф и устава»,
Печатку прибье и небоже
Нигде не найдеш прав!

ром так перенялся тым, что он мог чувствовать себе счастливым лем тогда, коли и його народ был счастливым.

І. Русенко іще со школиной лавы стал культурным роботником і мог працувати с успіхом лем на культурной ниві нашого народа. Но на жаль, наша культурна нива дуже запущена, бідна, заросла копривом, осетіном і другими колючками і дичином. Ми видиме и тут по наших запомоговых организациях и газетах в Америці, як тото поле запущене. Если бы и нашолся честный культурний роботник або трохи культурніший писатель, то сами свои люде його затравят и

проженут, а посадят на роботу даякого никчемного лизуна, шпекулянта або ошуста, котрый не способный к ниякой прогрессивной культурной роботі, и може лем деморализовать и отупити народ. Длятого у нас, хотя и появится такой талант, як И. Русенко, наш народ не може ище його оцінити и поддержати. Так не лем чужа неволя, но и своя народна темнота дусят у нас доМородны таланты.

Штобы познакомити новых читателей "К. Р." и нашего Календаря с творчеством И. Русенка, мы приводим тут гдеякі його рисунки и верши. Тоты рисунки и верши были уж поміщені в старых календарях Л. С., 15-18 літ тому назад, но меже теперішніми читателями найдеся напевно много краинов, котры не мали можности получить календарей с тых часов.

* * *

В Календарі на 1930 рок И. Русенко помістил слідуючий новорочний привіт:

Не выдушили нас всіх каты
И не высали нам кровь!
Як были наши Карпаты,
Так будут во вік-віков!

На нашей землі святой
Жиєме тысяч літ;
И кто може сказати,
Же русских лемков ніт?

Всю свое маме, як и други:
Свои звичаи и бесіду,
И свои гуњки, свои чуги,
Свои співанки — свою біду;

Свои Кичери и Ростоки
И свою брындзю и свой сыр,
Жбыры, парии и потоки
И киселицю и свой чыр...

Руснаки мы с діда прадіда,
Будеме аж до смерти,
Дорога нам русска бесіда,
Не dame ей выдерти!

Не зіли нас мадьяре,
Ни німци-австрияки...
Не згрызут целибатяре
Ни иниши гайдамаки.

Культура наша небогата,
Бо сме в неволі ся родили,
Ай тепер нашого брата
Новы панове присіли...

Але мы ся не дайме!
Лем тримаймесь разом,
Най згода меже нами
Буде того доказом!

Враз будеме тримати,
То нас нич не росшарпат:
Єдна Русь наша Мати
По обох странах Карпат!

* * *

ЛЕКЦИЯ ИЗ ЛЕМКОВСКОЙ ГЕОГРАФИИ

(Смотрте на карту).

Кто ма замір ся женити,
Най не чекат до осени, —
Але най ся пообзерац,

Из рисунков И. Русенка: Самостійна Україна.

Из рисунков И. Русенка: Лемковские типы — Паробок и молодица.

Най ся шумні поприберат,
И най ся дораз оженит!
Бо кто сой живичт доброй газдині,
Най сой выберат жену зо Ждыні.
А кто зас любит молоды дівкы,
Тот най перейде аж до Ванівки,
Там суть дівчата "очень хороши",
Але не мают грунту ни гроши...
Як лем богаты, хоц стары вдівці
Можут сой найти жену в Ванівці...
Але як ище молоды вдовец,

Из рисунков И. Русенка: Цигане в шляхетской Польши.

То най ся удаст до Костаровец,
Там сой выбере — хоц и кус брыдку,
Але достане дуже маєтку.
А кто бы хотіл доброй співачки,
То най ся звідат — де до Мохначки?
Де до Тылича або до Гуты —
Там суть дівчата, што знают нуты.
А ище тото — потихи повім,
Же часом найде жену в Лабові —
Лем до Угриня ніт чого ити,
Бо там дівчата не мают діти...
А котрый любит барз чорны очка,
То най ся удаст лем до Вислочки...
Кто собі живичт зас парадицю,
То най посмотрит лем на Крыницю,
А кто заіде аж до Завадкы,
То певно найде дівчата гладкы...
А кто уж нияк не найде пары,
То най ся звідат, де суть Брунары.
Бо там на тысяч-пятьсот народа,
Єдна тысяча женского рода.
Ай в Вороблику, Шклярах, Кролику,
В Избах, в Ропиці — в Чирной, в Ріпнику,

Из рисунков И. Русенка: Лемковские типы — Дротар Павлик зо Спиша.

Лемковских дівчат мате без ліку.
Темпераменту лем тра до того
И кус отвагы и силы в ногах!
Але річ перша — то суть доляры,
Най о том знают млады и стары.
Женитися можут навет дурні,
Ци то в Ріпеді — ци то в Остурні.
Най собі каждый mapu розложит,
И най поглядат — де котре село —
Найде сой жену, яку сам схоче
И буде ся му до смерти вело!...

Из рисунков И. Русенка:
Амроз говорит казань.

ЛЕМКОВСКИМ ПОЕТАМ

Біда с бідом,
Біда с "Бескідом",
Біда с целибатаром, —
Но и біда с Решетаром.
Біда бабі без хлопа,
Пнякови без руму,
Руснакови без попа, —
Побетам без розуму.
Бо то писати, знате, верши
Не буде бодай кто!
Хоц кто до танцу перший,

Хоц кто кавалір го, го, го!
Верши писати то есть штука,
И то не бодай яка!
Ту есть потребна и наука,
Розум в голові, легка рука,
И острый язык, быстрый ум,
Но и от Бога дар!
Я ся не хвалю, Боже мя скарь,
Не хочу ся вславити,
Я хочу блуд и гріх, неущтво,
Глупость, дурь на смішки выставити.
Не берите мі за зле,
Лемковски вершникаре,
Учмесья, идме вперед,
Не повторяйме глупство старе.

Из рисунков И. Русенка:
ФРАИР И ФРАИРКА

Шапка на бакер с фантазиом,
Лем не зачинай с том "бестном".
Бо хлоп горячий, як сірничка,
Але в голові... січка!
А фраирка тყж як сірка,
Дівка глуста и набита:
Мешти має як копыта,
Велькы, тісны и незграбны,
За то панчохи ядвабны!
Злоты зубы — гладка цера —
Робит око до фраера.

800-літие Москвы

7 сентября 1947 р. народы Со-
вітского Союза праздновали юби-
лей свойской славной столицы —
800-літну годовщину основания
Москвы.

В русских літописях имя Москви упоминается первый раз под роком 1147. Літописец говорить о том, як на высоком берегу Москвы, на вырубленіску среди густого ліса, встрітились упомянутого року два тогдашни русски князи: ростово-сузальский князь Юрий Долгорукий и новгород-сіверский князь Святослав. Юрий Долгорукий захватил богату добычу и через посланца передал своему союзнику — князю Святославу: "Приди ко мні, брате, на Москов". Так рок 1147 был принятый за рок основания Москвы, и в 1947 року исполнилось 800 літ от той даты.

История Москвы нерозрывно сплетена с героичном историом русского народа. Разом с ростом силы и могущества Русской державы росло и значение Москвы, як сердца необъятной России. Сама величава страница в истории возвышения Москвы открылась послі побіди Великой Октябрьской социалистичной революции в России, коли Москва стала столицом первой в світі социалистичной державы. Вокруг Москвы народы Советского Союза объединились в єдину братську семью. Под руководством революційной большевицкой партии и ей геніальних вождей Ленина и Сталина

отстала економично и культурно Россия была перебудована в передову промышленну краину. Москва стала центром многонациональной Советской державы, а притом центром социалистичной индустрии, культуры и науки, який оказує громадне влияние на розвитие всего человічества.

Празднование 800-літия Москвы в Советском Союзі вылилось в величаву демонстрацию нового советского патріотизму. На юбилейны торжества прибыли в Москву многочисленны делегации от республик и городов всего Советского Союза. Рядом с тым праздник Москвы нашол широкий отклик и за пределами Советского Союза. На юбилейны торжества прибыли делегации от 30 столиц заграничных держав.

В день юбилейных торжеств, 7 сентября 1947 р. на Советской площахі в Москві был заложеній памятник основателю Москвы — Юрию Долгорукому. При закладкі памятника предсідатель исполнительного комитета Московского Совета депутатов трудащихся Г. М. Попов заявил:

"Наша краина чтит память великих предков. В лиці Юрия Долгорукого мы почитаем выдающогося державного и военного діятеля древней Руси. Он основал город, который ныні являється центром Советской социалистичной державы."

В связи с празднованием 800-літного юбилея Москвы советскы

газеты принесли громадну массу статей, в которых были всесторонне освічено роль и значение Москвы в русской истории. Ниже мы приведем выдержки из статьи члена-корреспондента Академии Наук СССР, А. Панкратова, п. з. "Возникновение и развитие Москвы".

* * *

В началі XII віка Москва була невеличким пограничним воєнним пунктом Сузdalського княжества, котре Юрий Долгорукий отримав від свого батька Владимира Мономаха.

В 1156 році Юрий Долгорукий приказав окружити свій княжеский поселок стінами, дерев'яним острогом. Так тоді городок перенісся в кріпость. Такими кріпостями були майже всі міста на Русі в тих часах. Містом-городом тоді називали огорожене стінами місце.

Што ж спобільствувало тому, що такий маленький, незамітний городок, став центром Руської держави, сердцем цілої країни?

Стара історична наука утвердждала, що головном причином возвищення Москви було єї выгодне торгове положення. Москва дійсно з самого початку була значительним торговим центром. Однак не можна обясняти всю торговлю. Головном причином роста і усилення Москви являється то, що она в силу сложившоїся історичної обстановки оказалася центром розвития руської народності.

Послі того, як Київська Русь роспалася, уже з XIII віка стали формуватися три братські народності — великоруська, українська

і білоруська. Москва стала центром формування великоруської народності на базі устойчивої спільноти языка, території, економічного життя і психологічного склада людей.

Поділенна на маленьки феодальні княжества, руська земля в той період терпіла від непреривних нападів зовнішніх врагів як з заходу, так і з сходу. С заходу нападали німецькі рицари, літовські князі, польські королі; з сходу на Русь прорвались полчища монголо-татарських завоювачів.

Найбільше страдали від цих нападів окраїнні землі. І тому населені окраїни, стараючись спастися своєю жизні і маєток, убігало в такі райони, де було гарантовано більше спокійствие. Москва оказалася на початку XIII віка таким найбільше обезпеченним районом. Поступенно она становилась центром, куди тяглось населені со всіх кінців руської землі.

Москва мусіла вести непрерывно війни за первенство як з найближчими уделами, так і з дальніми городами — такими, як Смоленск, Новгород, Тверь, Рязань. Тота боротьба була успішна для Москви, бо єї князі подтримували населені, сконцентровані в преділах Московського княжества.

К тому московські князі вели искусну політику по отношению к монголо-татарським завоювачам, виконуючи їх жадання, щоби предотвратити свою землю від татарських нашесть. Літопись отмічає, що при княженні в Москві Івана Калити наступила

"тишина велика" по всій руській землі, і перестали татари єї воювати. Но постепенно московські князі так укріпили своє княжество і об'єднані вонтузія други руські землі, що могли поставитися і против татар. В 1380 році князь Дмитрий Донський розбил турецькі війська на Куликовому полі. Тота побіда чрезвычайно подняла авторитет Московського княжества. Москва стала центром боротьби за національну незалежність руського народа. Сто літ позже, при великом князі Івані III, ненавистне татарське ярмо було окончательно зломлено. Тота роль Москви в організації побіди над монголо-татарськими завоювачами чрезвычайно сприяла дальшому укріплению єї як політичного центра, столиці об'єднаної потім Русі.

При Івані IV Москва стала центром обширної централізованої Руської держави. На сході від Москви находились Казанське і Астраханське ханства, котрі угрожали Москві і мішали єї торговим сполученням по Волзі. Іван Грозний розгромив туті ханства і завоював Казань (1552 р.) і Астрахань (1556 р.). В память побіди над Казанським ханством Іван Грозний казав возвигнути в Москві величавий Покровський собор, котрій позже отримав названня храма Василя Блаженного. Тот храм стоїть до сих пор, возвищуючись над Красною площею перед Кремлем, як одно з чудес старинної руської архітектури.

При Івані IV Москва почала боротьбу і на заході за доступ до

Балтійського моря. Но туто задачу удалось выполнити аж Петру Первому.

Послі смерті Бориса Годунова в 1605 році, польська шляхта, використуючи критичне положення в Московській державі, рушила на захват Москви. Два рази занимали польські війська Москву, але не могли утримати там довго. Простий народ поднявся против польських захватчиків. Штоби зломити восстание, поляки отдали приказ спалити Москву. Місто було спалене майже до тла, но много жителів Москви ушло в околичні ліси і стало формувати партизанські отряди. По всій Русі розспространились призиви к боротьбі против польських захватчиків. В Нижнем Новгороді купець Кузьма Минин з князем Пожарским организували народне військо. Об'єднавшись з народними дружинами зі других частей Русі, они подошли до Москви. 26 октября 1612 р. послі упорних уличних боїв польські паны були изгнані з Москви.

В 1703 р. Петр Первый основав Петербург, а в 1711 р. обявив його офіційно столицею Российской держави. Хотя Москва перестала считатися столицею, но она нетратила свого політичного, економічного, культурного і военного значення в житті руського народа. То показалось особено наглядно в період Отечественної війни 1812 року. Наполеон зі своєю армією устремився на Москву. Он вступив в Москву, але москвичі самі спалили місто, щоби вражеска армія не нашла там теплих

квартир на зиму. Наполеон расположился в Кремлі, но в первую же ночь он проснулся от зарева, от моря огня, охватившого цілу Москву. Горіли дому, ліс, парки. Сдавалось, будто даже ріка пылала: то були подпалені лодки, мости.

На протяжении XIX віка Москва грава значительну роль в революційном движении России. В Москві провел свою юность великий русский поет Пушкин. Из Москвы он передал свое знамените послание декабристам.

В 30—40-х роках XIX віка велику роль в развитии революційного общественного движения грав Московский университет. Начинаячи с 70-х роков, коли в Москві розвивається больша промышленність, на арену революційной борьбы виступає новий клас — пролетариат. В декабря 1905 р. московські робочі подняли вооруженне восстание против царизму. В Москві з'явились перші баррикади. Всі фабрики і заводи прекратили роботу. Царське правительство объявило Москву на чрезвычайном положении. Против восставших робочих були посланы войска и артилерия. Девять дней бойовы дружины московских робочих боролись против многочисленных отрядов жандармов, козаков и императорской гвардии. Наибольше ожесточенны бои велися на Пресні,

котра заслужила с тых пор почетне имя Червоної Пресні.

В 1917 року одночасно с началом Октябрьского восстания в Петрограді революційни отряди в Москві заняли правительственные будовы, телеграф, почту, центральну телефонну станцию. Но меньшевики и есеры разом с юнкерами подняли антисовітский бунт. Семь днів продолжались упорни бої. В ночь на 3 (16) ноября бунт был зломленый, и над Кремлем было поднято знамя социалистичной революции.

В березні 1918 року в Москву переїзжає из Петрограда совітське правительство. Москва становиться столицею першої в світі соціалістичної державы.

Послі побіди над інтервентами і більми арміями в 1918—1920 роках Сovieтська Россия под руководством партії большевиків приступила к осуществлению великого плана социалистичной индустріализации. И Москва стала штабом той грандиозной роботи за перебудову России.

В октобрі 1941 року, коли німецькі фашистські армии приблизились к Москві, всі народы Сovieтского Союза стали дружно на оборону своєї столиці. И Москва была спасена. Под Москвом німецьким фашистам був нанесений первый страшний удар, который похоронил навсегда легенду о непобідимості гитлеровської воєнної машини.

М. Д. ПОПОВИЧ

Записки Чоловіка № 125532

У кого не боліли зуби, тот не знає ціни здоровим зубам; кто не жил в рабстві, тот не знает значения свободы. Я — потомок рабов и сам был рабом. Мои предки девять століть мучилися в рабстві. Девять століть мої предки працювали на панов, платили непосильни податки и отбывали в чужой армии войскову службу. Девять століть они, обдерты и голодны, співали свою коломыйку, страшну пісню нужды и горя. Але их смутны пісни тратилися в непроходных и зубатых узгорьях. Их слезы высушивало солнце, их зойки и вздохи слухал лем дремучий ліс Карпатських гор.

Доля моих предков подобна до доли позашлюбной дитини. Они жили на своей карпатской матери-землі без отцовской опіки. История и людство долго сперечалися о том, кто они таки и як их называют. И называли их то рутенами, то руснаками, то угровусами, то подкарпаторусами.

В березні 1939 року мадьярські фашисти на своих кровавых багнетах принесли на нашу землю режим террора и гонений. Они хотіли обманством и грозьбами задуслити наше национальне и политичне житья, нашу волю. С помощью багнета и тюрем придушивали они єй тымчасово. Они придусли єй в школах, в театрах, в пресі, в інституціях и пред-

приятиях. Но єй добродійни и благородни сліди осталися в наших сердцах. И сердца наши тяглися до свободы.

Путь к свободі — путь страдань, слез, крови и смерти. В том переконалися всі участники партизанского руху на Закарпаттю, який закончился в березні-апрілі 1944 року памятным Мараморощ-Сиготским процесом.

На своєму пути до свободы они перетерпіли катування и муки от мадьярських фашистов в Мараморощ-Сиготской тюрмі, они перенесли весь тягар мадьярской воєнной каторги для "зрадників мадьярського народа" в городі Шаторальоуйгель, они пережили жестокости подземных казематов знаної воєнної кріпости в городі Комарно, они перенесли страшны муки знаного німецького концлагера Дахау, и большинство из них долги місяцы боролося с голодом смертью и есесовським нагайком в страшном німецькому концлагері Даутмерген, где из загального числа 2.000 заключенных, что цілый час пополнялося, каждоденно помирало в средньому 30 людей. Большинство из них не выдержали. Они не дождалися віковічної століттями плеканої мечты закарпатського народа о його воссоединении с матерью-Русью. О том, як сини боролися за сполнение той мечты, вы дознаетесь из тих строчек.

1.

О полночи самолет нашолся над ріком Тиссом коло Хуста. Летчик повернув самолет назад на сівер и через пару минут зробил коло над полонином Менчул, меж селами Драгово и Копашнево. Ту були скинуты ладунок — пару мішков с боєприпасами и провіянтом. Ту приземилася и вся партизанска группа. В часі приземлення парашют партизана Андрея заціпився в лісі за дерево. Андрей перерізal шнур парашюта и с высоты 4 метров скочил на землю. Скок был неудачный — партизан зломал обі ноги. Як увидиме дальше, тот факт стал несчастьем для цілого партизанського отряда.

Через 10 місяців я звідался в тюрмі Івана Летки, роботника из села Драгово:

— Правда, Иване, что ты первый встрітился с партизанами?

— Правда, правда, — тяжко зотхнувши, отповіл Летка, — и оно сталося так: 19 августа было свято, и коло церкви я довідался от людей, что селяне из Драгова нашли в лісі мішок с одеждом. А у мене, знаете, семеро дітей, и живу я на краю села. Діти мої голы и босы, гроша ніт, мадьяре не давали картки на одежду и обутья, ничего не купиш, и, потому, думаю, пойду я в ліс, може там іще найдеся мішок с одеждом. И так я виходил, иду крайом ліса, и смотрю — в лісі пан стоит. И я стал и стою...

— И что сталося потом? — нетерпеливо звідался я.
— Ничого, — отповіл Летка.
— Стоиме оба.
— А потом?

— Пан заговорил. Он, знаете, звідуся мене, откаль я, что ту роблю, кто я такий. И як мы так розговорилися, гварит он мі, что он не пан, и чтобы я гварил му "товариш". А я, знаете, не смю, бо он одітый по-пански, а я что? Я роботник... И потом он каже мі, ци я бы не мог зробити добрий учинок. Што за учинок? — звідую я. Вот, яка справа, гварит он мі, что його товариш зломил собі ноги и потому треба бы йому мало помочи.

— Та того бы мож, — раджу я йому, — призвати лікаря из Драгова. Лікарь поможе.

— Лікаря не треба, — отповідат он. — Може мой товариш не зломил ноги, и за ним бы треба лем пару дней доглянути. За всею было бы добри заплачено. Адже, думаю, як заплатиш, я догляну. И он мі гварит, что никто о том не сміє знати, что с того може біда вийти и на мене. И вот тут мене и вдарило в голову — може то будут партизаны. Ой, думам, заліз ты, Иване, в кашу...

Так стал Іван Летка партизаном. Он был одном из первых жертв німецкого фашизма. В німецком концлагері он прожил всюго три неділі. На четвертой неділі он захворіл. Но есесовцы взяли його хвороту за удану и так го побили, что он на другий день помер.

Іван Летка помер не надармо. Он выполнил свою роботу. В лісі он договорился с "паном" о том, что он буде тимчасово доглядати за хворим, давати му істи, курити и т. д. Разом с Іваном Летком опікувалися хворим три брати Мікулини. — Василь Іван...

Микола. Всі они сдружилися с партізаном на життя и смерть. И дорого им обышлася тата дружба.

Ой, вы руки, мои руки
И ноги обі вы,
Як вас дуже у Сиготі
Били дедективи.

Вот таки коломыйки співал Іван Мікулин в тюрмі. И не без основи находилися в душі Івана Мікулина таки коломыйки про мадьярських жандармов и дедективов, про катування и муки, які пришлось пережити всім заключенным. Мадьярські фашисти катували заключенных с дикунським жестокостюм. Вот як о том розповідал Іван Мікулин:

— Бывало, приведе мене жандарм в окрему комната. В комната одна лавка, два столи и два дедективи. Приведут, поставят ку стіні и звідуся один мене:

— Гварь, Иване, кому ты гварил, что в лісі живут партизаны?

— Никому.

— Ты повішь, Иване, ты повішь нам всею, — говорят они, — ты ище и больше нам скажешь...

И тут они вяжут руки и ноги, засувают кол под коліна, и так повязанного вішають на два столики. — Вот так, — пояснює Іван.

II.

Так катували и мучили мадьярські жандарми Івана Мікулина в Мараморош-Сиготской тюрмі. Так мучили они всіх партизан-заключенных. И то лем один из несчислених способов катувань. Жандармы били людей до беспамятства, потом поливали их холодном водом и примушували...

потом знов мучили, и так тяглося цілыми днями.

От рук жандармов-катов померили в нелюдських муках Вацлав Хитри — торговец из Хуста, и Василь Олексій — селянин из села Горинчово. На другом поверху тюрьми було отведено осем комнат специально для мук. Над дверями каждой комнаты висіла таблицка с надписом: "Комната допыта". Всі, кто прошол таку комнату, со страхом згадують фашистські способи допытов.

По заданию штаба, партизанска группа "Федора Владимирова" мала розвити свою роботу в слідуючої формі:

1. Перва группа в складі трьох чоловік (начальник "Федор Владимиович", радист Михаїл Дякун и розвідчик-подрывник Іван Лота) діють в округі города Хуста.

2. Друга группа в складі также трьох чоловік (начальник Степан Чижмар, радист Симон Лизанич и подрывник Василь Чижмар) розвине свою діяльність в районі Ужгорода.

3. Вацлав Цемпер "Андрій", повинен пребратися на територію Словакии и оттамаль в Чехию для організації подпольної розвідки.

Таке було заданіє. Но Вацлав Цемпер под час приземлення зломил обі ноги, и то було причином того, що партизанам пришлось, за згодом штаба, внести зміни в програму своєї роботи. Згодно с тим перша группа пробралася в околиці Севлюша, а друга группа осталася в округі Хуста.

Легко сказати — подпольна розвідка. Но що таїть підом...

занимался, тот не знає, с якими трудностями оно связане. Треба на місцях, в глибокому тылу врага, установити зв'язок з надежними людьми, добывать відомості про місторозташування частей войск, про важні воєнні та комунікаційні об'єкти врага, начас повідомляти о пересуванні войскових частей, розвідати систему укріплень карпатських хребтів і т. д. і т. д. і о всьому том повідомляти штаб.

Для передачи відомостей в штаб партизанської групи доставлено штати радиопередатчики. Всі штати радиопередатчики були скинені на парашутах, і при тому сталося так, що один радиопередатчик попал в руки мадьярської жандармерії. Сталося так потому, що парашути з мішком отнесло вітром в сторону, партизани не смогли на час його отнати, і он був найдений селянами села Драгово Василем Петринка та Петром Ковачем, які парашути разом з мішком приходили. О том дознался зрадник Черленек та донюс мадьярської жандармерії. Петринка та Ковач весном 1944 року були арештовані, і, напевно, оба були замучені мадьярськими жандармами, бо со дня их арештування их слід стратилися.

Другий радиопередатчик був ушкоджений при падінні. Його установили та ремонтували в домі участника партизанського руху Василя Посульки в Хусті. Тот аппарат був найданий органами воєнно-полевого мадьярського суда та став річовим доказом на судовому процесі над партизанами.

Третий радиопередатчик був

установлений в підвалі дома Михаїла Гандери в Севлюші. За него лікар Лезман та жена Гандери були розстріляні.

Четвертий радиопередатчик був установлений в домі братів Степана та Івана Орос в селі Золотарево, Хустського округа. І tot аппарат попал в руки мадьярських поліцейських органів, а братя Орос бесслідно зникли в німецьких концлагерях.

Всі партизани були заосмотрені автоматами та пистолетами, боєприпасами та надежном скількостюм словацьких крон, мадьярських пенге та американських доларів. Частина фуражі та провіант попала в руки мадьярських жандармів. Но селяне скоро забезпечили партизанов провіантам та всім потребним для життя.

III.

Партизани приземилися в трьох кілометрах від села Копашнево, де жила фамилія Степана та Василя Чижмар. Пару літ тому, перед мадьярським террором, они біжали в ССР. Братя Василь та Степан прошлі славний путь. Они боролися в рядах республіканської іспанської армії в 1937—1938 pp. Они боролися проти мадьярських оккупантів в Закарпатію в 1939 року.

Десантники Василь та Степан Чижмар отвіділи Петра Чижмара, що остался дома. Насамперед треба було заняться ліченням Вацлава Цемпера. Цемпер, по національноті, був чех, і потому Степан Довганич звернувся до проживаючого в Хусті чеського торговца Вацлава Хитри, який усвідлився тим, що он чех і що находится под над-

зором поліції, і запропонував вйти в зв'язок з відомом своїми симпатіями до СССР родином Сірко в Хусті.

— С января 1942 року, — говорить Анна Сірко, — я працювала в телеграфному та експресіонному відділінні пошти в Хусті. Я принимала посылки від войскових частей, давала им от того росписку, але посылки вечером носила до дому, где их розкрывал специалист, и всі важні воєнны відомости мы переписували або фотографували, потім конверт закрывали, і на другий день рано я отправляла посылки по их назначению. Всі фотографованы або переписаны відомости передавалися в розпоряжение партизанов. Так я передала партизанам розсполучення частей войск в округі Хуста, відомості про отримання войскових частей на восточний фронт та т. д.

Маруся Сірко со своєї сторони установила зв'язок з членами родини Логойда в Хусті. Тота родина пострадала найбільше из всіх учасників партизанського руху. Вот их смутна історія:

82-рочна бабуся Ганна Левкай — побита мадьярськими жандармами в ночь с 27 на 28 февраля 1944 року.

46-рочна мати Ганна Логойда — засуджена на 15-рочну каторгу та замучена есесовцями в німецькому концлагері Бельзенберген.

27-рочна Маруся Логойда засуджена на смерть, яка їй була замінена пожизненом каторгом, а поздніше разом з матерем замучена в концлагері Бельзенберген.

24-рочний Гавриил Логойда — засуджений на смерть та 25 апри-

ля 1944 року розстріляний во дворі Мараморош-Сиготської тюрми.

22-рочний Григорій Логойда — убитий при перестрілці партизан з мадьярськими жандармами в ніч на 28 февраля 1944 р.

18-рочна Олена Логойда — убита мадьярськими жандармами со своим братом Григорием. Постійний член родини — 22-рочна Ганна Логойда була засуджена на 15-рочну каторгу, прошла много мадьярських тюрем та німецьких концлагерей та 11 сентября 1945 року — єдина из родини Логойдов — повернулася на свою освобожденну землю.

Ганна Логойда вернулася додому. И что она нашла дома? Будинок зруйнований и стоит пустком. Всё разграблено мадьярськими оккупантами. Мать, бабуся, братя та сестри, або убиты мадьярськими фашистами, або замучены німецькими есесовцями. Ганна Логойда оповідає:

— В послідний час я була в німецькому концлагері Бельзенберген. Тот концлагер був побудованый на 10 тысяч заключенных, но там томилося перед приходом англійської армії 70 тысяч людей. Каждоденно помирало от голоду, побоїв та хвороти пересічно 80 людей. Кромі того, німци кождоденно спалювали сотни людей в крематоріях.

— Кто ж вас, жінки, бил?

— Есесовці та есесовки.

Адже, заключенных били, мучили та убивали не ліем німци есесовці, та і німки-есесовки. Вот до чого под режимом Гітлера дожилися потомки Фаустовської Гретхен!

Через родину Логойдов были втянуты в партизанскую борьбу студент-медик Виктор Орос, який со своей стороны притянул к партизанской подпольной работе студента-поэта Дмитрия Вакарова, студента-медика Ивана Логая, студента-техника Гвоздяка, студентов Ивана Беконя и Александра Заяца.

— Вы бандиты! — кричал председатель военно-полевого суда на Дмитрия Вакарова и Виктора Ороса, — вы свиньи, вы подлецы, вы жерли мадьярский хліб и при том вы запродали и зрадили мадьярский народ!

В таком тоні проходило слухання справи партизанов. И Виктор Орос и Дмитрий Вакаров были засуджено на пожизненну катаргу. Виктор Орос и Дмитрий Вакаров были замучены в німецких концлагерях. Вакаров был убитый за то, что он забыл пришити номер до куртки. Забыл? Ніт, не забыл, а не встиг. Вечером был алярм, світло погасили, и Вакаров не встиг пришити номер и за то поплатился житком.

А где-ж решта студентов — Логай, Заяц, Беконь? Их также замучили в німецких лагерях.

Партизаны развивали свою подпольную работу все ширше и ширше; до работы присоединяли все новы и новы сильы. В Будапешті, в Дебрецені, в Кошицах, в Королеві над Тиссом и на інших важных железнодорожных узлах сиділи свои люде, которы начас повідомляли о передвижении німецких и мадьярских войск. Всі тоты повідомления передавалися о 7 годині рано в штаб че-

рез радиопередатчик, установленный в селі Золотарево.

Велику помочь дал партизанам студент Николай Сакач, што працювал в комендатурі УШ гонведського корпуса в Кошицах.

— Я знаю, — говорил мі предднем судового процеса Николай Сакач, — што мене росстріляют, но я свой обовязок выполнил: я переписувал и передавал партизанам всі тайны документы, які мі досталися до рук.

Сакач был росстріляний 25 апреля 1944 року. Мадьяре росстріляли разом с Сакачом учитель Василя Жупана. При арештованиях мадьярськими поліцейськими органи нашли у него приготовлене писмо на 18 страниц — для партизан. Лем в одном том писмі, кромі великої сколькості разных повідомлений воєнного характера, было нараховано до 300 воєнних ешелонов с назначением их ладунка и місца призначения на восточном фронти. Послі прочитания того писма на засіданні суда воєнний прокурор викрикнул:

— Вот то правдивий і небеспечний шпіон, для якого і кару трудно придумати!

Три добы сиділ я в одной камері с Жупаном. Николи не буду вечера перед росстрілом. Жупан подошол ку окну камеры и прощался со всім, што было дорого його сердцу.

— Прощайте любими горы, прощайте мои Карпаты, — говорил он, — прощайте мои родны, я вас николи больше не увижу...

На другий день його росстріляли.

Жупан был одним из найболь-

ших мучеников. У него было много розвідчиков, и мадьяре усилювалися довідатися их імена. Для той ціли його катували и мордували цілыми днями, но он никого не видал.

Партизанский рух рос. При конці 1943 рока подрывник-десантник Василь Чижмар застрілил доносчика Михаила Юску в селі Копашнево. Ціле село знало, што то месть партизан. И всі молчали. Мадьяре так ничего не дозналися. Но потом Василь Чижмар убил мадьярского солдата, який помогал при насильних реквизиціях. Мадьяре насторожилися. Почали слідити. Партизаны о том знали и потому постановили перенести свою роботу в околицу Мукачева. Они собиралися в домі Логойдових в Хусті в ночь с 27 на 28 февраля 1944 року. На другий день мали намір пробратися в сторону Мукачева.

О полночи дом был оточений мадьярськими жандармами и частями регулярної армії. Очевидно, мадьяре якоси дозналися о партизанах и их собраниях. Як и от кого — до сего часу не удалось дознатися. Отбылася перестрілка, при якой были убиты на місци партизаны Степан Чижмар, Семан Лизанич и Вацлав Цемпер. Кромі того троє с родини Логойда.

Почалися арешти. Всіх арештованих возили в Мараморош-Сигот, в тюрьму крайового суда.

IV.

Сборным пунктом арештованных партизан была Мараморош-Сиготска тюрьма, откаль их розвозили в Будапешт, Кошицы и Дебрецин, а позднійше и в Бе-

регово. Большинство заключенных оставалося в Мараморош-Сиготі, где вынесено найбільше смертних вироков.

Вот дакотры из них:

В первой партии — 17 и 18 апреля 1944 року — засуджено на смерть через повіщеніє 10 чоловік, а то: Василя Чижмара, Василя Жупана, Николая Сакача, Гаврилу Логойду, Михаила Сірко, Ганну Сірко, Марию Сірко, Николая Сірко и автора тых строчок Михаила Поповича. Первы пять засуджених 25 апреля были росстріляни, осталым смертна кара была замінена на доживотну катаргу.

17 июня 1944 року росстріляно в Хусті Василя Попадінець и Ивана Ганчура из Копашнева, Михаила Калинича из Велятина, Ивана Дякуна и Михаила Дякуна из Хуст-Бороняви и Михаила Батина из Хиж. Того самого дня, т. є. 17 июня, в Севлюші росстріляно Олену Гандеру, Мор Фаркаш, Евгения Лебовича, Михаила Гечко, д-ра Евгения Лейсмана и Мор Шварца.

В тот сам час росстріляно в селі Чорний Ардов — Петра Романа, Василя Ирко и Самуила Вайса. В селі Теково росстріляно — Юлия Уйфалушия, Юлия Уйфалушия молодшого, Михаила Пенько, Параску Антоний и Менделя Вайса.

Отже, лем 17 июня 1944 року мадьяре росстріляли 21 чоловіка за участь в партизанском руху. Як то они робили? Всіх судили в поміщении Мараморош-Сиготского крайового суда, потом розвозили людей в тоты міста и села, где они народилися, и там, на

пляцах проводили росстріли. Робили того для того, чтобы нагнати людям страху, чтобы застрашити народ. Но не помогли ни грозьбы, ни террор, ни росстріли, ни муки. Тисячелітні раби, що пробудилися, рішили твердо раз і назавжди скинути со своїх плеч тяжке ярмо неволі. Они знали, что в том им може подати помочь Красна Армия, и потому рішили всіми силами помогати своєї освободителькі. Многи из них поплатилися за то житьом.

Тоти, кто спасся, кого мадьярські фашисти не росстріляли, або не замучили, були засуджені на многорочне заключення. Они претерпіли много страдань і мук в мадьярських тюрьмах і казематах. А коли хребет мадьярського фашизма затрещал под ударами Красної Армії, мадьярські фашисти передали всіх політичних заключених СС-частям. Так закарпатські партизани зазнали і німецьких концлагерей.

V.

Німци николи не забудут 11 листопада 1918 року. А не забудут потому, що в тот день они подписали акт о капитулляції: они признали, что програли первую світову войну.

Но и мы, закарпатські заключенни, сконцентрованни в підземних казематах кріпости в городі Комарно, не забудеме 11 листопада 1944 року. Мы не забудеме його потому, що німци отправили первый ешелон закарпатських заключених в Германію, в концлагер Дахау; и ище не забудеме о том, что тоды первый раз познали мы тягар и си-

лу німецької есесовської нагайки. Мадьярські фашистські власти ку всім своим попередним воєнним злодіянням додали іще одино: они передали закарпатських, югославських, румунських и даже мадьярських політичних заключених есесовським частям. Уже сама передача проходила в умовах німецької есесовської жестокості і беспощадності. Мадьярські жандарми, бьючи і знущаючись над заключеними, виганяли их з камер, уставляли в колонну по два чоловіка і примушували по-двоє, держачи один другого под руку, пробігати меж двома рядами мадьярських жандармов і німецьких есесовців з розгами в руках. От выхода з кріпости до железнодорожної станції жандарми і есесовці били по спині пробігаючих перед ними заключених.

Потом загнали в один товарний вагон по 60—70 людей і вагони запломбували. Штири дні тревала дорога з Комарно. На четвертий день открыли двери вагонов, і мы увиділи коротку надпись над железнодорожном станцією: Дахау. По дорожі в концлагерь німецька дітвора кричала на заключених: "Бандитен!" В лагері отобрали перстени, остригли волося на цілом тілі, поголили голови, с німецьком аккуратністю осмотріли уха, уста і інші часті тіла. Можна бы подумати, что німци чинили то с гигієнічного огляду... Ой, ніт, німци смотріли в рот і уха для того, чтобы установити, ци не сковал дакто в роті або ухах перстень або який інший дорогоцінний предмет.

Взаміну всього того німци дали кожому номер. Німци любят статистику і зле выговорюють іноземни, не німецькі імена і прізвиска. Тоти трудности они усунули тым, що кожому заключенному дали номер. Переступивши ворота концлагеря, кождий заключений тратил своє людське достоинство і свою личность. Он ставал предметом, означенним окремим номером. И тот номер означал особу, и национальность, и язык, и имя, и прізвиско, и професию, и освіту, одним словом означал всю то, що чоловіка робить чоловіком.

— 125532! — кричал есесман,

— Гир! — отповіл я, усlyшавши свой номер.

То було мой номер. На приказ есесовца я пришіл го на блузу і на портки. Всі заключенни носяли номери. Такий був німецький порядок в концлагерях. До мене 125531 чоловік прошол через жалізни ворота концлагеря Дахау. Були меж ними німци, французи, чехи, серби, русски, українцы, поляки, норвеги, італіянцы, евреи, словаки, румуни, мадьяре і цигане. Як не дивно, но есесманы в концлагерях не признавали ніяких расових разниць, не було ни высшой ни низшой расы, а были лем заключены с номерами на грудях. Всіх одинаково морили голодом, на всіх одинаково натравлювали собак, всіх одинаково били нагайками.

Што таке концлагерь?

То місце, где Гитлер и його поспіаки есесманы концентрували людей, які осмілювалися протестувати против системи переворення людей в річкы, позна-

ченны нумерами. Тото місце було обтянуто двойним майже в три метри високим густим плотом кольчастого дрота, по яком проходил електричний ток. Меж двома рядами кольчастого дрота был вырытый близко два метри глубокий и два метри широкий ров, наполненный водом. За дротом с зовни лагеря через каждых сто метров побудована башня, с окон якой зловіще смотріли люфи автоматов, направленных в обі сторони. Кромі того всього, патролювали есесманы со сторожевими собаками. Біжати из концлагеря — смішно и думати 'о том!

В Дахау было 30 бараков. В них жило 45 тысяч заключенных. На одном "лужку", в один метр широком, спали три заключенни и то в три поверхни. Легко подрахувати, що в комнаті, ширином в пять и длиною в десять метров — жило 180 заключенных. То незабутний вынаход німецьких архітекторов-будовничих, які приняли за свою біблію "Майн Кампф", являється не доказом економии життєвого обшару. Ніт. Тоти люде разом со своим Адольфом Гітлером, кричали на цілій світ, що они задыхаються от недостатка простору, що якобы німецький народ не може жити в таком стисненном просторі, яким єсть Германия.

180 заключенных, стисненных в комнаті пять метров широкой и десять метров долгой, не жалувались на "ограниченный" простор. Сколько горше становало, коли их выгоняли на так званий "залаппель". То один з найбóльше утончених, удосконалених

способов катування заключених. Выхованы в милитаристичном духі и до мозга костей проняты прусском воєнщиком и дриллем, есесманы выганяли заключених раненько о 4-ой годині на двор, там шикували в 10-рядову колонну, и на команду "ахтунг" заключеные стояли до 11-ой години, словом от четвертої до єднастї! Не больше, не менше, як сім годин! Легко сказати — сім годин, но попробуйте! Так стояли заключеные под дождем и снігом, не позераючи ни вправо, ни вліво. Порухнешься от страшной муки — есесман нагайком по голові...

"...и лем одним чоловіком стане менше, убыток його никого не болить,

и пам'ять про него никому не потребна..."

Одним нумером менше буде.

Вот и вся. А причина смерти "умфал", т. є. несчастный случай.

Послі семигодинного "ахтунг" (смирно) всі йдуть на обід по воєнному. Выступиш с ряду — удар палком по голові. Заговориш от неосторожности — новий удар. Словом, то наперед остро, по воєнному, росписано и приписано, як в воєнно-полевом закладі. Обід — миска води, в якой плават ріпа, даколи и кусок картопли. Так и выпьеш стоячи, без ложки. Взагалі в концлагері не потребна ни вилка, ни нож, ни ложка, не потребны річки.

А послі обіда? Знов — "ахтунг", — и знов стоишь 5—6 годин, для чого и кому тово потребно стояти десять и больше годинажденно — "ахтунг"?

То выдумана Гітлером и його катами идея так званої высшої расы для вынищения людей, противников той идеи.

Покончилось посліобідне "ахтунг", ідеме до вечери. Єсли біжишь, — бьють, помалу ідешь — бьють. Словом, за всю бьють. Покончилася вечера, заставляют на дворі в болоті або в снігу розуватися и водом мыти деревянны черевики. Потом по команді всі йдуть в бараки. На дверях стоит есесман с розгом в руках и бьє заключених. Штоби уникнути удара, заключенный прикрыватся другим, и так закупорують двери. Того якраз треба есесману. Приходить больше есесманов и бьють палками. Вход в барак заставленний тілами заключених.

Так проходить кожий день.

Не всіх заключених морили німци голодом. Василь Сливка жив спокойно в селі Золотарево 56 роков. А на 56-му року свого життя за помочь партизанам був арештований мадьярскими фашистами, засуджений на 15 роков каторги, и послі долгих блукань по тюрьмам и шахтам попал в Дахау. Там есесманы назначили го роботником в так званой газовой камері. Вот што он розповідал:

— Я працевувал при газовій камері. В ней убивали німци до 12 тысяч заключених денно. Каждоденно десять раз наповнювали камеру женщинами, стариками и дітьми. Отже, разом 1,200 людей заганяли в камеру, герметично заперали всі двері и щелини, и, с помочом специальногого механизма, камера в формі квадратной скрині опускалася

вниз, под землю. Коли впустили в камеру газ, то 1.200 обреченных людей подняли таки страшны и душуроздераючи предсмертны зойки, што от того мож було стратити розум. Много роботников не виносили тых зойков, ставали нервовыми, не спали ногами и просили для себе смерти. Бывало, посмотрю на небо и подумам: "А где ты, Боже, ци ты тут видишь?" Нам давали столько істи, сколько мы хотіли, давали нам столько спиртных напою — вина, пива, и рому — сколько мы могли выпити. Но и тут не помогало. Много из нас не выдержали. Я сам, послі трьох неділь той роботи нароком зломал собі руку и мене отправили в госпиталь. Убитых газом заключених вивозили німци в недалекий крематорий и их трупы спалювали. Сколько там было знищено людей — один Бог знає. Вся процедура убийства газом 1.200 людей продовжувалася всюго 25 минут.

30 апреля 1945 року в концлагерь прорвались американські танки. В Дахау тогда томилося много десятков тисяч заключених, життя яких висіло на волоску. Американцы нашли ту документ, подписанный самим Гімлером. В том документі стояло: знищити всіх заключених, штоби ни один не попал в руки союзників, як свідок. Тот наказ Гіммлера передавали с Лондона и Нью Йорка по радіо цілу неділю. О ньом знає цілій світ.

Дахау был одним из великих, т. з. сборных концлагерей. В Дахау німци сконцентровали политичных заключених, прибывавших

с заграницы. Там их одівали в особливу арештантську одежду, пару неділь мучили "царапелями", голодных и вымученных людей заставляли по 4—5 годин стояти "ахтунг", и потом посылали в трудовы концтaborы.

Ку концу 1944 року с крайов юго-восточної Европы в Даахау каждоденно прибывали тысячи политичных заключених, и, однечасно, столько тысяч выводилося на роботы в трудовы концлагери. Так, ку концу ноября 1944 року большинство закарпатских партизан было отправлено в трудовы концлагери Даутмерген и Шерцінген (округа Балинген, край Вюртемберг). Я был отправлен в Даутмерген разом с іншими приблизно 80 товаришиами из Закарпатья. Разом с нами ту попали серби, румыни, венгри и даже цыгане. Послідних німци забирали в концлагери лем потому, што они народилися цыганами. Они называли их "асоціальним" елементом. Німци позначили политичных заключених червоним креском, євреїв — жолтом, а т. з. асоціальні елементы — чорном. На життя и долю така квалификация не мала ніякого впливу. Всі єднаково терпіли, мучилися и гинули.

В Даутмерген мы прибыли 25 ноября. Через пять місяцов нас евакували. День евакуации был предназначений на 18 апреля. И тогди показалось, що из прибывших пять місяцов тому назад 600 людей, осталося лем 17. Остальны загинули або были перевезены в безнадежном стані в крематорий. Из 80 закарпатцев я остался один. Мое життя было спасе-

не знанием языков. Я был переводчиком и лікарем, и потому сиділ в канцелярии. Иначе больше місяца я не выдержал бы.

Што таке трудовий концлагерь?

Тото само, што и сборный концлагерь, с том лишь разницом, што в трудовом концлагері життя и режим далеко горшы. Люде, што жили в Даахау два роки, в трудовом лагері помирали за час двух місяців або двух неділь. То были правдивы т. з. "ферних-тунгслагер", т. є. лагери вынищування. Так их называли сами заключенны.

В Даутмерген мы прибыли ночом. Падал дождь. На дворі болото по коліна. И раном и вечором стояли в том багні по три-четыри години "ахтунг". Бараки были переполнены миллионами вошей. Воды не было. Воду привозили лем для кухни. Заключенны пили брудну дождевку и в пару днях от того многи помирали.

Рано мы вставали о 5-ой годині. Нам выдавали на пять людей один литр бруду, што мал назву "чорне кофе", без цукру, и один хлібец, также на пять людей. Потом мы шли на роботу. Шли в пятирядовых колоннах, держачися по-подруги ("ейнгаккен"). Вели нас есесманы и вартовы собаки, яки были найбільшым несчаствем заключенных. Працували мы от рана до вечера, без перерви и без обіда. Мы рвали ровы, будували желізну дорогу, носили на плечах рейки, каміння, цеглу. Будували фабрики на синтетичний бензин. Вечором верталися в бараки и получали один

литр зупы, в яком плавали кусочки ріпъ, а в неділю — кусочки картофли.

Працували мы беспрестанно: дній отпочинка не было. В неділю верталися додому дві-три години скорше. Для чого? Не для того, што би отпочати! Ніт... Ми верталися в неділю скорше, бо в неділю по обіді мал місце "розрахунок". Есесманы платили по 25 ударов на спину всім тым заключенным, яки за час тиждня провинилися тым, што осмілилися заговорити в часі роботи; дальше тым, яки повольно працували. Цілыми годинами слышно было в бараках плач и скрежет зубов. Били специальными розгами, на яких было много сучков, або специальными гумовими палицами. Даколи заключенный уж послі 8—9 ударов тратил пам'ять. Для биття был придуманий и зробленый специальній стол, на який легко було вилізти, но с якого сам заключенный не мог вимотатися. Больше серйозных обвинених вішали и повіщенными розмахували в воздухі. На всю то мы повиннны были смотріти на "ахтунг". Вспоминати страшно! Тым объясняться тот факт, што из 2000 заключенныхаждоденно помирало до 30 людей, хотя они всі были молоды и здоровы люде. Стариков и неспособных до працы німцы просто палили в крематориях.

Всі могили в округі Балінген были подобны до муравника. Німцы поспішно будували заводы синтетичного бензина. Сотни заводов. Их будувала організація "Тодт". Робочом силом були политични заключенны. Де-

сятки тысяч заключенных працували в том будовництві.

Всі знали и ждали, што в один день ростворяться желізны ворота концлагеря, и тоты, што осталися живы, выйдут на свободу: Та жданной свободы мы там не дождалися. Послідни дни арестантского життя были найстрашнішы. То были дни евакуации, што было страшным верхом всіх наших мук.

17 апріля 1945 року усилилася стрільба артилерії. Не лем усилилася, но и приблизилася ку нам. Коло нашого концлагеря отходили німецкы войска и евакуване население.

Рано 18 апріля німцы скомандували вышикуватися в колонну по пять и приказали "ейнгаккен" (держатися по-подруги) и попнали 700 арестантов на запад. Тоту колонну проводили до 180 есесовцев и 50 вартових собак. Каждого, кто отставал, голодный и вычерпанный, ростріювали. Дорога была устелена трупами. Дакотры пробували утікати, но майже всі тоты заплатили житъом. Вартовы собаки вірно виконували свои обовязкы. Кто выходил с колонны, на того скочил пес, валил на землю, а есесовец вистрілом прикончил жертву. Тото само было с тым, кто отставал змучений.

Штири ночи гнали нас есесовцы. Мы прошли близко 150 километров: то на запад, то на юг, то знову на запад.

Німцы оставили оружие и запасы, но не оставили нас, политичних заключенных. На четверту ночь, коли артилерийска стрільба приблизилася, утекло до

50 есесовцев. Один из них, румынского происхождения, перед утечком сказал нам, што нас ведут ку швейцарской границі и там, коло города Констанцы, потоплят в озері. Такий, гварит, приказ лагерфюрера.

Но мы не дошли ку границі. 22 апріля нас дognали близко міста Альтгаузен французкы танкы. Они вырвали нас в посліднюю минуту с обоймов смерти. Так закончился для нас штыроденний кошмар.

Дакотры из наших товаришов — участников Мараморош-Сиготского процесса пережили ище страшнішы дни. Вот што росповідат Василь Олексій, селянин из села Нижне Селище, Хустского округа:

— Mi 33 роки. Осеню 1943 року я скрывал партизанов и доставлял им продукты. О том дозналися мадьяре, арештували и послі долгих мук и катувань в Мараморош-Сиготі засудили на 15-рочну каторгу. Осеню 1944 року вывезли в німецкий концлагерь Даахау, а оттамаль перевезли в трудовый концлагерь Ольдрих, а послі — в концлагерь Флоссенбург. Там я працувал около двух місяців. Почалася евакуация. Из Флоссенбурга вышло 28 тысяч заключенных. Спочатку погнали в Бухенвальд, но скоро отталь треба было утікати, и нас направили в Даахау. Три місяці нас гоняли. Мы прошли близко 1200 километров. И из 28 тысяч заключенных остался лем 10 тысяч. Столько нарахували в тот день, коли нас освободили близко города Даахау. Подчас евакуации погибло от вычерпания и

было роstrіяно 18 тисяч людей.

18 апріля 1945 року я зорвал с сорочки и штанов два кусочки полотна, на яких был вшитий номер 125.532. Я знов стал чоловіком.

Міліони людей боролись за людське достоинство и людську свободу, міліони людей пожертвували своїм житьом, щоби більше не могло повторитися то, щоби враги свободы перетворювали свободних людей в річкы, позначенни нумерами. Імя тому врагу свободы — фашизм.

І треба знати, що головні тяготи войны несли славянські народы, і що смертельні удаres гітлеровському фашизму нанесли

сли славяне, нанесла Сoviтска Армія, и що не будь Сoviтской Армії, весь світ был бы вымордованый гітлеровским фашизмом, и соткы міліонов людей перестали бы быти людьми, а превратились бы в нумерованных рабов... И каждый, кто не хочет рабства, для кого дорога свободы и людське достоинство, тот повинен стояти на стражі, чтобы лютый враг людства, звірь-фашизм, николи не мог стати на ноги, як бы того ни хотіли запалючи новой войны, которы ище находятся в разных концах світа, и которым выгодна война. Треба распознавати тых запалячей новой войны, як бы они себе ни маскировали.

Предсідатель Ясенского селсовіта (Закарпатська область), депутат Верховного Союзу УССР Андрей Білусік бесідує с молодими избирателями.

Ваньо ГУНЯНКА

Закарпатье Чит и Славит Русский Народ

Меж нашими выходцами в США и Канаді проводится фальшиві фашистська пропаганда проти т. з. "українізації" Закарпаття. Здавалось бы, что всяким фашистам якраз выгодна "українізація". Та-ж мы знаем, что Волошин українські фашисти называли своим батьком, и всі радувались волошинської українізації Закарпаття. Таку українізацію підтримував Гітлер, Ватикан, американська реакція. А днеська всі тоты, що тогди були за волошинську "українізацію" Закарпаття — против "українізації".

"Мы, — кажут агенты Ватикана, рутено-мадьяроны, — русины, russkы, а большевики назвали наш край Закарпатська Украина и присоединили его до Украины! Мы протестуєме!"

Простому роботному чоловіку дуже трудно розобрatisя в той панской фашистской политикі, и я буду старатися простыми словами объяснити тоту нашу национальну справу в старом краю и привести переконуючи приміри из нашего днешнього народного життя.

Тото правда, что наш народ в Закарпатью не называл себе украинским до первой мировой войны. Наші люди, для означения своїй національності на-

зывають себе русинами, russkыми, russнаками, карпаторуссами. И то-то не дивно. Закарпатье было оторвано от Львова и Киева, от розвития української народності и жило національними традициями Київської Руси. Наш народ за всю свою историю віріл в единство всей Руси, бо был переконаний, что його освобождение и спасение може прийти лем от всей Руси — от Москви и Киева. Коли в 1919 року віче в Хусті ухвалило воссоединение Закарпатья с Київською Україною, то оно мало на мысли об'єднаний Київ с Москвою, Україну с Россією, а не "самостійну" петлюровську Україну. Українцев, які проповідували "самостійну" Україну, оторванну от остальной Руси, наш народ ненавіділ. На вічу в Хусті было двух интеллигентов — українських националистов, но они не посміли заінкнутися о "самостійній" Україні.

Потому-то численна еміграція из Карпат в США и Канаді основувала свої організації под russким або карпаторусським іменем. В організаціях под украинським іменем, основаних емігрантами из Галичини и Буковини, выходцами из Закарпатья ніт и днеська, хотя Закарпатье стало частином України, а закарпатський народ частином українського на-

рода. Зато прогресивни карпаторусску организации в США — як Лемко-Союз, Карпаторусский Американский Запомоговий Союз при М. Р. О., Карпаторусский Американский Центр и в Канаді Карпаторусске Общество борьбы с фашизмом — працуют разом с украинскими прогресивными организациями. И так повинно быти.

Дуже зле, если часом приходит до непорозуміння меж по-одинокими членами тых наших прогресивных организаций на національной назві. Найдутся менше свідомы члены, што будуть переконувати членов організації под українським іменем, што она повинна носити русське імя. А в організації под українським іменем найдутся також члены, котры переконуют членов організації под карпаторусським іменем, што имя их організації не добре, старосвітське, што уж час покончить с том старом назвом, што в краю уж покончили с ньом, што лемки переселены в Світську Україну, а Закарпатье стало частином України. Итак, вмісто сближатися одни с другими, об'єднинячися тіснійше, через такы споры на назвах отдаляються одни от других. А назвы обі добры, обі нашы, обі русски и славянски.

Нашым людям, выходцам из Карпат в США и Канаді, треба знати, што истнует двоякы украинцы: — німецкы украинцы и русски украинцы, украинцы-славяне. Німецкы украинцы, украински фашисты — ненавидят русский народ и славянство. Они ненавидят свой родный украинский

народ. Они вели Гитлера на Украину и помогали німецким фашистам мордувати своих родных братьев. Они ненавидят свободну Україну, в союзі с Россіюм, а хотили бы видіти поневолену Україну, в которой они полнили бы службу агентов чужих империалистов-поневолителей, их жандармов и поліцейских. В гитлеровські часы тоты выродки служили Гитлеру; днеска глядают службы у Черчилля и його приятелей. То "українцы", які осталися нам в спадку послі Австроїї, то ей выхованки.

Масса українского народа и його совітських предводители суть украинцы-славяне, які разом с русским народом и другими славянами вели беспощадну борьбу с німецкими наїздниками на украинську землю и готовы в каждый час в єдинстві с русским и другими славянскими народами боротися до послідьої каплі крою ви против всяких посягателей на свободу и независимость украинского, русского и других славянских народов. Такого украинца не може гнівати русске имя, оно його радує. Такого украинца радує, что у лемков и закарпатцев сохранилися традиции Киевской Руси и спольне русске имя с тых стародавних часов, бо то найяскіший доказ близкого родства украинского и русского народов, яким гордится каждый честный украинец и каждый честный русский, як каждый из нас гордится своим сыном и заслуженным родаком. Если вы прочитаете в книжкі або газеті о своєму браті, што он отзначился в войні с врагами родного края, в парти-

занкі, то вы показуєте тото місце, где пишут о вашом браті, вашим знакомым и хвалитеся, што то ваш родний брат.

Так само мы всі, весь закарпатский народ — хвалимесь величием и героизмом своего старшого брата — русского народа. А што он наш родный брат, того найяснішым доказом сохранившеся у нас в Карпатах, у нашего народа — не лем сознание того родства, но и спольне имя.

И як нам не гордитися тым близким родством с народом, о котором наибольший чоловік нашего часу, наймудріший жиучий чоловік, товариш Сталин, послі найсвітлішої побіди над "непобідимом" гитлеровском Германином на прийомі в Кремлі, 24 мая 1945 року, в своїом тості за здоровье русского народа выражився: "Я поднимаю тост за здоровье русского народа не только

потому, что он руководящий народ, но и потому, что у него имеется ясный ум, стойкий характер и терпение".

Завдяки силі, героизму, твердости, ясному уму, стойкому характеру и терпінию нашого великого русского брата — наше Закарпатье и всі славянські країны свободни и независимы. И як нам не славити русский народ и не быти гордыми на наше родство с ним? Ци може дакому быти дивно, што наше Закарпатье славит русский народ и гордиться найблизшим родством с ним? Русский народ славят ныні всі славянські народы и всю культурне прогресивне людство світа, бо йому, в найбільшій мірі, оно завдячат побіду над фашизмом, своим найгоршим врагом.

И потому у нас, в Закарпатью, не може быти днеска місца ни для насильной "українізації".

На наукі хімії в ужгородській середній школі № 2. Веде заняття депутат Верховного Собіту УССР учителька Варвара Івановна Черничко.

ни для насильной "руссификации", бо мы всі любиме и славиме **свой** украинский народ и **свой** русский народ. Мы уже не ділimesя ныні на "русофилов" и "украинофилов". Профессоры нашого Ужгородского державного университета читають лекции на украинском и русском языках. Наші діти в наших родных школах учатся украинскому и русскому языкам. Депутат Верховной Рады УССР Варвара Черничко, учителька средней школы № 2, пише, меже іншым, в газеті "Закарпатська Україна", п. з. "Родная речь":

"Одного разу я звідалася дівчат, учениц 8-го класа, який у них слідуючий предмет. — Родная речь, — отповіли хором дівчата. По росписанию в 8-ом класі била лекция русского языка. Ужгородска средня школа № 2 — украинска, однако, и русский язык ученицы нашей школы рахуют своим родным языком".

И так само ученики русских школ Закарпатья рахуют украинский язык — своим родным.

Обі областны каждоденны газеты — "Закарпатська Правда" на украинском языке и "Закарпатська Україна" на русском языке, номера за 24-го мая были посвящены русскому народу. В "Закарпатской Украині" поміщені статті: "Великий русский народ" Ф. Константинова, "Віра в русский народ" М. Г. Яськова, завідуючого кафедром украинской литературы при Ужгородском державном университете, корреспонденция О. Олийника и С. Близнюка из села Пушкино, Севлюшского округа, п. з. "Слава великому рус-

скому народу". Из той корреспонденции довідуємся, як закарпатські селяне-верховинці, викупивши панське виробаниско в Севлюшском округі, виробивши, выкарчовавши землю и побудувавши с великим трудом хаты, назвали згодно свое нове село — Пушкино:

"30 селян с Воловщины пришли ту в 1928 року майже с голыми руками. Корчували пеньки, орали, копали — горько добывали хліб. Околични мадьяре назвали тото поселение "Русском колонионом". А коли дошло до запису назвы, то паны урядники запропонували назвати го — Новы Вербовцы, бо сусідне мадьярське село називалося "Фюзеш" — по славянски Вербовцы.

— Як уж называть наше село, то най буде Пушкино. Пушкин — великий русский поет. Он сын великой Руси, нашей матери. Його іменем и хочеме назвати наше село, — заявили разом селяне...

Но урядники не погодилися с таким назвом села и записали го Вербовцами.

Селяне завзято називали своє село Пушкиним, хотя официально оно носило насильну назву Вербовцы. Лем послі освобождения Закарпатья була выполнена воля жителів и основателей села, и село носить ныні офіціальну назву — Пушкино.

В "Закарпатской Украині", на русском языке, поміщена стаття И. И. Туряницы, депутата Верховного Совета СССР и Верховного Совета УССР, председателя облисполкома. Он починає свою статью словами:

"Слово "русский" с особли-

Група учасників зборів славянських діятелів Закарпатья. Сліва направо: єпископ Нестор, депутат Верховного Сівець УССР Іван Туряница, генерал Ілья Демшин, член Славянського Комітета СССР Іван Петрушак, священик Іван Коплович, советник юстиції Іван Андриашко, редактор Славянського Комітета СССР Ніколай Філатов.

вым чувством и особливом любовью выгваряются во всех кутках Закарпатья. Оно и понятно. Русский народ — народ великой души и прекрасного сердца". А дальше:

"Діяльність и непрерывна борьба коммунистов Закарпатья не прошла даром. Передовы люде закарпатского народа даже в условиях фашистского гнета и террора гордо заявляли словами своего поэта Михаила Поповича:

"Эти нивы, эти горы
От Ужграда до Кремля —
Это — русские просторы,
Это — русская земля!"

"Закарпатські українці приспільнені любви к Великій Русі, синове которой построили не-приступну соціалістичну крі-

пость, синове которой оросили своєм кровью наши горы и долини и ціном той крови освободили нас от тысячелітнього гнета. Вот почему наш народ в коломийках славит русский народ:

"Низкий поклон тобі — великий
наш русский брат,
Із-за гор высоких, из-за сідьких
Карпат!..."

П. Линтур, закарпатский учений, завідуючий отділом искусств при Закарпатском облисполкомі, пише в том самом н-рі газеты, в статі п. з. "Животворный родник", о роли русской культуры и литературы в жизни закарпатского народа, о впливі русских писателей на закарпатских писателей, русского искусства на наше искусство, о историчній куль-

турной связи Закарпатья с Россией. Закончую свою научную статью словами:

“Широким потоком розливается по Закарпатской землі животворный родник великой русской культуры. Историчный факт могучего впливу русской культуры в Закарпатью — незаперечный доказ кровного родства и единства нашего украинского народа с великим русским народом”.

Другий наш закарпатський учений, лемко з Пряшевщини, П. Сова-Гмітров, директор Закарпатського музея, пише:

“Закарпатські українці доджили тым русським, що проникало в их быт, в их жизнь. Их душі миль были и русске слово и русске имя. Самый важный карпатский перевал, соединяющий верховья рік Латориць и Сtryя, назывался в старину “Великими Русскими Воротами”. Лісисты Карпаты в старых літописях упоминаются под назвом “Русски Альпы”. Но юго-восток от Ужокского переваала есть вершина, котра носит название “Русский путь”. В Закарпатью находится много сел, які носят русску назвы — Русска Долина, Русске Поле, Русске, Русковцы, Русска Кучава, Русска Мокра, Русску Комаровцы и други. Всё то свідчит о том, як дорого сердцу закарпатца русске имя. Он все віріл, що освобождение принесе йому його старший брат — русский народ”.

С того самого н-ра “Закарпатской Украины” довідуємся, что найбільшом популярностю среди закарпатского населення тішатся лекции на темы: “Вели-

кий русский народ — вызначна нация и руководяча сила Советского Союза”, “Вікова дружба русского и украинского народов”. Лекции на тоты темы привлекли найбільше число закарпатцев.

Закарпатский народ славит своего великого брата в своих народных піснях, в которых он в найтяжкий час войны выражал свою незахвійну віру в побіду русского народа над німецким фашизмом и його союзниками. В селі Хижі, Севлюшкого округа, співали в часі войны:

“Ци выйду я на вулицю,
На вулиці слизко —
Утікайте, мадъярики,
Бо Россия близко”.

В селах Хустского округа співали:

“Ой, Гитлере, ой ты німцю,
То ся на нас тішиш —
Та як придут сюды руськи,
А ты ся повісиш!”

* * *

“Ой иду я у Россию,
А Россия руска —
Та поплаче, побанує
Молода Маруська.”

“На высокой полонині
Зеленіє паша —
Та иду я у Россию,
Бо Россия наша.”

* * *

“Коли руськи заходили,
То дожди падали —
Из радости великой
Слезы нам капали.

Закукала зазулиця,
Ta сіла на ряску,
Так мы тяжко руських ждали,
Як дітина паску.

Иде, иде, машиночка,
Дуже она довга —
До нас, мамко, руськи пришли
Місяца октомбря.”

* * *

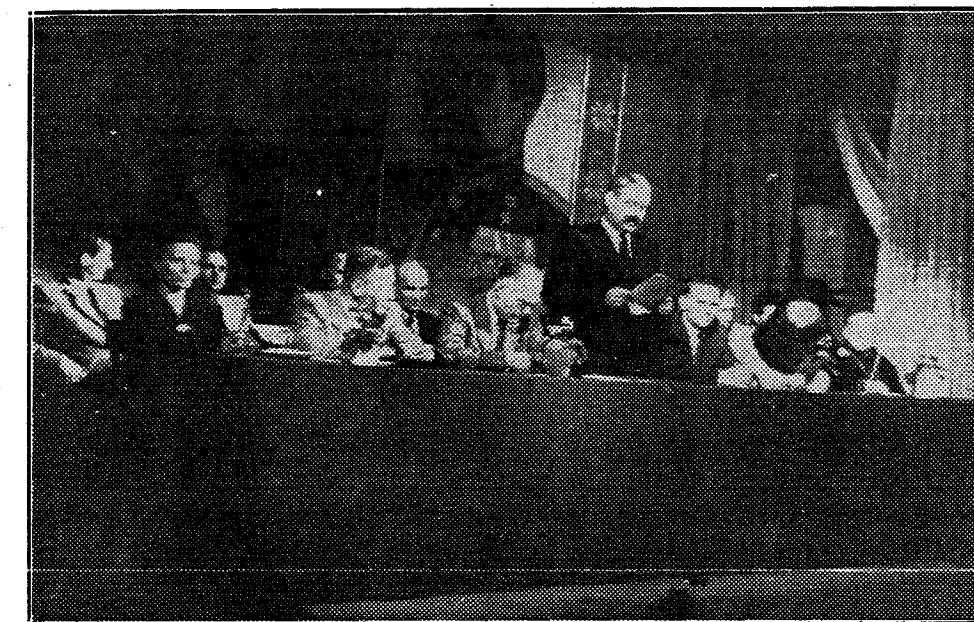
“Против руських войовати,
Се дурна дурниця, —
С нами нянько, с нами Сталин,
Як в небі зарница...”

(Из подготовленного к печати сборника “Фольклор Закарпатья” — П. Линтур).

Из приведенных выше примеров каждому выходцу из Карпат в США и Канаді повинно быть ясно, что закарпатский народ не хочет знати іншу Україну, лем Україну в союзі с Россию; Україну, яка дорожит союзом и родством с великим русским наро-

дом. Наш народ любит лем таку Україну. Таку Україну люблю я, должен любити каждый из вас, потому што она наша родна. У нас, в краю, ніт в том уж никаких споров и гнівов, бо нам всім дороги Україна и Россия, бо всім нам дорога наша єдина мати Русь, яка родила Россию и Україну. Потому нам дороги оба имена — українске и русске, бо они оба наши. Они у нас ровны в наших освобожденных городах и селах, в наших родных школах и урядах.

Закарпатье любит и славит украинский и русский народ єднаково, и ненавидит всяких фашистов єднаково, хотя они назывались бы украинцами або рус-

В конці июля місяца 1947 р. в Ужгороді состоялось собрание славянских діятелей Закарпатья. На снимкі Президиум собрания. Сліва направо: Іван Андрашко, учительница Анна Мандзюк, д-р Петро Линтур, лікар Стефан Микуланич, Дмитрий Вислович (Ваньо Гунянка), Іван Туряница, мер міста Ужгорода Сергій Стасев, Яков Карпенко, епископ Ужгородський і Мукачевський Нестор, епископ Станиславський і Тарнопольський Антоній.

скими. Вам дуже легко познати українського фашиста меж вами, Он кричить, що Закарпатьє "руссифікують". С другої сторони руський або рутено-мадьяронський фашист кричить, що Закарпатьє "українізують". Не вірьте им,

бо то лем их фальшиви политика, котром они хотят розъединити вас, чтобы могли выкорыстati вас для своих цілей.

Нас, в краю, они уж розъединити не в силі.

Ужгород, іюнь 1947.

ДИВНА ПРИГОДА

Вибрался раз старик-фармер До церкви в неділю,
Послухати слово Боже,
Выбрал добру хвилю.
День был красный, солнце гріло,
Як то быват в літі;
Штыри милі пішки ишол,
Штоб ся помолити.
Засапался бідолаха,
На грудях уж тяжко,
Вода с чола покапкує,
І ноги ледашто.
Помаленьки приблизился
Ку пляцу святому,
Стал, утерат пот из чола,
Дивно стало йому.
Слухат, смотрит наоколо, —
Та всяди тишина,
В храмі двери зачинены, —
Зас нова новина!
И оперся старик-фармер
На свою палицу,
Роздумує, що такого, —
Тихо, як в пятницу.
Посмотріл он на зигарок, —
Десята година,
Сонце вишло уж wysoko, —
Що ту за причина?
Приблизился он ку дверям,
Там "нотис" прибитый,
Бпял он очы и читає, —
Не хоче вірити.
Наложил он окуляры,
Нич не помогає,
Вытрішил он добре очы,

Та знов повторяє:
"Церковь сия зачинена,
Пастыря ніт вдома,
Он выїхал на вакейшин
Аж до Оклагома."
Одыйшол он пару кроков
От пляцу святого,
Заговорил сам до себе:
"To штоси нового...
Уж сімдесят роков жию
На том Божом світі,
А не читал я в Біблії
Ни в жадном завіті,
Штобы святы слуги Божы
Так могли ділати —
Зоставити душы свои,
На "гуд тайм" іхати."
Сердце жальком преполнене
Фармера-старика:
"Якы totы душпастыре,
Яка их наука?
Не боятся Божой кары
И ломлят присягу,
Тепер в світі тилько обман
На кожому шагу."
Не раз, не два роздумує,
Пріє от обавы.
Ци Бог прийме душу його
До небесной славы.
Може буде на небесных
Вратах тых прибито:
"Святый Петр на вакейшині,
Небо есть закрыто."

Т. Шост.

Шовтыс и Комірник

(Оповіданье из народного життя в старом краю)

ЧАСТЬ I.

В старом краю, в горах Карпатах, жил собі в одном невеликом селі богатый шовтыс, по имени Гарасим. Люде говорили, же то найбогатший шовтыс на цілу околицу.

И правда, Гарасим был богатый. Маєток у Гарасима был так великий, же Гарасимови направду пасувала тата назва "шовтыс".

У шовтыса Гарасима была нова просторна хата до помешканья, так само была велика стодола, особно от хаты, для худобы и для всяких начинь господарских. Худобы у Гарасима было так много, же коли пастухи выгнали Гарасимову худобу на паствиско, то выглядало так, як бы в том невеликом селі даякий грабя жил. А то не был грабя, тилько, як люде його называли в том селі, шовтыс Гарасим.

Гарасим был религийный чоловік, и віра у него была что найлучша, як он сам называл— тверда русска православна. До церкви ходил кажду неділю. В церкви Гарасим сідал до клироса на самом переді, и коли давал на офору, то так, жебы каждый виділ, что Гарасим дає на Боже діло. Йегомосць в том селі Гарасима дуже величали и на велики праздники по службі Божої специально про Гарасима "Многая літа" співали.

Як найбогатшому в селі газдови, Гарасимови належалося по панському звичаю быти війтом. Так и было. Гарасим был війтом в том селі. Польськы паны из староства дуже Гарасима поважали, бо он вірно выполнял вшитко то, што паны йому наказали, не взираючи, ци то добре ци зло про людей того села, которым он управлял. Трафлялися такы выпадки, же малоземельны газдове не могли выплатити податку на час, и приходили з міста секвестраторы. Они приходили до Гарасима, а Гарасим с великим охотом ишол с панами по тых газдах и помогал секвеструвати вшитко, што нашли. А коли забракло рухомых річей на выплату податку, то Гарасим с тым панами назначали день на лицитацию грунта такого газды. Если бідний газда не мог достати грошей и выкупити своего грунта на той лицитации, то-есть выплатити податок зо вшиткими процентами и коштами, то грунт продавали тому, кто найвеце дал. Так ту Гарасим звичайно давал найбольшу сумму. И таким способом у Гарасима накіралося стилько земли, што слуги и кухарки, которы служили у него, не были в стані обробити того. Но Гарасим тым не старался. Тоты бідны газдове, которы были по збавлены своих грунтов, остава-

лися в селі без землі, або як их други називали — комірники. И коли Гарасимови треба было больше людей до роботи, так он кликал тих комірників, которых он сам попередно поробил комірниками. Платил им, что сам хотіл, и так наживал іще більшого богатства на поті нужденних комірників.

Через тото село перетинала маленька річка. По другой стороні от Гарасимової хаты стояла коло той річки маленька, похилена хатина. Тота хатина так само належала до Гарасима, бо он откупил єй на ліквідації. В хатині жил комірник Онуфрий Сова. Онуфрий Сова арендувал хатину от Гарасима, а же Онуфрий был бідаком, и не был в стані платити Гарасимови аренду от той хаты, то он отрабляя ціну аренды. А ціну Гарасим установил собі таку: тридцет пять дні робити в році от той хаты.

У Онуфрия Совы была жена Нацка и четверо дітей: найстарший сын Гриц, молодша дівчина Марися, другий сын Тимко и наймолодша Мартуся. И так Онуфрий Сова зо женом и с дітми жили в той хаті и робили по більшой части тилько у Гарасима.

Тяжко было жити Онуфрию, дуже тяжко, но што мал робити, коли таких комірників с кождым роком ставало веце и веце в панской Польші?

Найстарший сын Онуфрия, Гриц, мал уже двадцет роков, и на свои роки Гриц был дост великий, а до того и цекавый хлопчик. Коли Онуфрий ходил робити до Гарасима, то Гриц

так само ишол зо своим няньком помагати в роботі. Гарасим зауважил, же Гриц такий цекавый, и одного разу каже Онуфрийови.

— Слухай, Онуфер, тот твій Гриц юж дост великий и здоровий хлопчик, то дай ты його служити до мене... з него буде добрий фурман, бо вижу, же он дуже любит мои кони.

— То не зле, — каже Онуфрий: — але спытамся іще, што скаже Нацка.

Коли Онуфрий россказал о том жені, то Нацка с початку плакала, же Гриц такий молодий, а ту треба му итти служити. Но Онуфрий каже до жены, же Гарасим може погніватися на них, як му не дадут Грица, и може вигнати их з хаты. Так Онуфрий зо женом постановили дати Грица служити до Гарасима.

Коли Гриц поступил на службу до Гарасима, то Онуфрий хотіл знати, яку плацу достане сын за цілий рок службы.

— Та скілько вы бы хотіли? — пытається Гарасим:

— Як бы сте были так добры, пане шовтыс, то дайте му трою одежду, значит — трои ногавки и три кошели з пачісного полотна. А и даяку шапку и керпці бы треба было му дати.

— Для Грица то буде за дуже, — каже Гарасим: — бо Гриц ище молодий хлопчик.

Снуфрий не знал, як дальше торгуватися, а же он был чоловік мягкого сумління, то каже:

— Та як так, то скілько вы мыслите йому дати, пане шовтыс?

— Я дам Грицови двои ногавки и дві кошели, одни керпці и одну шапку.

Онуфрий пристал, але при той нагоді хотіл іще для себе дашто выторговати, то каже:

— Та як так, пане шовтыс, то будте такы добры — дайте мі тамтот кавалок кустриці на Чершили скосити, то бы-м мал кус сіна для козы на зиму, бо знате, же не мам свого ани до жмені.

— Тамтого кавалка буде за дуже для вашої козы, — говорить Гарасим. — Але зробте так: я вам дам тот кавалок скосити за половину сіна... вы мате скосити и высушити, а потом єдна половина для мене, а друга для вас.

И так ся погодили. Гриц зостал служити у Гарасима. Он был не лем цекавый хлопчик, но и послухняный, то Гарасим вытерал ним вшитки куты. Гриц николи ничего не сказал, тилько вшитко слухал, што Гарасим йому казал. Гарасимови дуже сподабался Гриц з його тихым характером. Коли приходило до конца рока, то Гарасим каже до Онуфрия, же он хотіл бы Грица и надальше. Онуфрий сказал жені о том, а Нацка повідат: "Най там служит, але му мусит дати одну сдежу больше, бо сам видиш, який обдертий ходит... Аж встыдно, же у такого богача служит."

Онуфрий на другий день повідат Гарасимови, што хоче Нацка за службу для Грица. Гарасим дуже розлостился и начинат бідного Онуфрия сповідати. Онуфрий слухат покорно, але наконец отзывается:

— Та я лем так кажу, як правда. Видите сами, же Гриц ходит обдертий, як даякий дзяд.

— Слухай ты, жебраку! —

роскричался Гарасим. — Як ты смієш мі таке казати? Та ты знашь, же я маю право над вами? Як я захочу, то я сегодня можу вас повымітувати до лозин с моїй хаты... Ты, жебраку, в мене робиши и в моїй хаті сидиш, а ниякого почтения за то до мене не машь. Ци ты хочешь, жебрак твій сын ходил позбераний як даякий пан?

Онуфрий стоял, як бы осто-піл, и ани слова не мог сказать зожалю, тилько слезы покотилися по його выхудженому лицу. А Гарасим іще кричит дальше:

— Як хотите вы, жебраки, то собі заберайте свого Грица и выностесь з моїй хаты... Я вам даю термин до завтра до рана — або вы мене перепросите, або я вас выжну совсім зо села.

Онуфрий повернул назад и россказал Нацкі, што за біда их постигла. Цілу ночь Онуфрий зо женом не спали, тилько плакали над своїм несчастном судьбом. Рано, як повставали, так постановили піти перепрашати розгніваного шовтыса, бо іншого выхода для них не было.

Коли Онуфрий с Нацком пришли до Гарасима, так ту на самый tot час завитали йегомосць по своїй потребі. Увидівши заплаканых Онуфрия зо женом, йегомосць хотіли знати, што за причина. Гарасим зараз похопился объясняти, в чом діло. Йегомосць выслушали, тай на бідного Онуфрия, и стали так обоих сповідати, што Онуфрий и Нацка земли не чули под собом.

— Слухай ты, человіче, — говорил священник, — то ты не побоялся Бога так образити та-

кого честного чоловіка, як господин Гарасим! Ти знаєш, що ін Гарасим мають право над тобою і можуть тя покарати... Впадте обое на коліна і перепросте, то може Господь Бог буде ласкавий і отпустить вам вашу прегрішення.

Онуфрий с Нацком впали на коліна і перепросили Гарасима. Коли Онуфрий с Нацком встали, то священник сказав им, жебы на другий день пришли обое до церкви до сповіди.

Гарасим простил вину, але наложил на них кару за образу свого гонору.

— Кара для вас буде маленька, — говорил Гарасим, — потому што я вірю в Бога, і не хочу за дуже карати. Так за кару будешь 10 днів веце робити у мене от той хаты, в которой сидиш, то значит 45 днів рочно.

Онуфрий подякувал, поклонився шовтысови, а йегомосцьови поцілували руку і вийшол с Нацком из Гарасимової хаты.

На другий день рано Онуфрий і жена пішли до сповіди. Священник дал розгрішення, але наложил на них сурову покуту — казал постити три дні в тиждни за 6 неділь. Як вернулися из церкви, зараз начали отбывать покуту. Нацка поставила до обіду печеної компери і соль. По обіді зараз пішли робити до Гарасима.

А Гриц здостал у Гарасима на дале служити за ту саму плацу.

ЧАСТЬ II.

Росло богатство Гарасимово, а с тым поднималася и його пыха. Всі люде в селі боялися пана шовтыса. Село было коло чехо-

словакской границы, то польськы пограничны финансы и полиция часто заглядали до села. И на кого укаже Гарасим, того полиция ревидує и бъе. До церкви Гарасим ходил, як и перше, але в церкви поносился так гордо, як бы и Бог был йому подчиненый, як шовтысови.

Гриц служил у Гарасима за шість роков. За тот час он вырос, стужал, и не был уж хлопчиком, але паробком. Коли Грицови трафлялося вийти на село вечером, по тяжкой роботі, меже своїх ровесников, то все му било жаль, што його товариши были красиво убрани, и мали коло себе по пару золотых на даяку складку, а он мусіл быти позаду, як даяка сирота. До того и порядного убранья не мал, тилько totы пачисны полатаны ногавки и таку саму кошелю.

И начинал Гриц застановлятися над своим льосом: «Чому tot світ такий несправедливый? Я роблю про Гарасима и старамся робити як найліпше, а tot бо-гач не даст мі ани порядного убранья... Сам он не додуматся, лем треба му повісти на розум...»

Коли приходило до конца шестого року його служби у Гарасима, Гриц раз заговорил:

— Пане газдо, на другий рок вы собі поглядайте іншого слуги на мое місце, бо я у вас не буду веце служити.

Гарасим дуже зачудувался на таку бесіду и каже:

— Та чом не хочешь в мене служити?

— Тому, што вы не платите мі за мою роботу. Я юж не дітина, и я ся встыдам вийти на

село меже людей, меже других паробков в тых полатаных ногавках.

Гарасим росміялся, нахабно, як бы о том шкода было и говорити.

— Што ты, Грицу, здуріл, та ты хочешь ровнатися с газдовскими сынами! Их вітцове суть газдове, а твой отец комірник без свой хаты и без фалатка поля.

Грицови гнів аж за горло стиснул. Забывши, с ким має діло, Гриц подышол ближе, посмотріл просто в очи шовтысови и крикнул:

— Але я не роблю про комірника, лем роблю про вас, а вы рахуетесь за найвекшого богача на цілу околицу, то можете заплатити, лем не хочете.

До Гарасима давно уже никто так не говорил в том селі, то почувши такы слова от своего слуги, он попал в велику лютъ и начал ревіти:

— Стуль пыск, ты жебраку, бо я тя дам заарештувати!

— Я ся не бою вашого арешту, бо я стою за правду... И не кричте на мене, же я комірник и жебрак, бо то вы поробили нас комірниками и жебраками, але памятайте, што даколи за то отповісте.

Тут Гарасим торгнулся до Грица и хотіл го ударити, але Гриц схватил шовтыса за груди и пхнул го с цілом силом от себе. Гарасим поточился назад и сперся аж на плоті коло стодолы. Гриц отвернулся и пішол до своєї роботи.

Гриц знал, што то не пройде йому гладко. Но в первую хвилю он ходил, як оп'яненый, и не мог

ничого придумати, што робити. Коли пришла ночь, он пішол спати до конярки на свою постель. За шість роков Гриц все там спал с кінми.

На другий день рано Гриц встал, дал коням істи и зачинал братися до своєї роботи, як звичайно, аж тут видит двох постерунковых на Гарасимовом дворі перед хижом. Они поговорили штоси с Гарасимом, а так идут к стодолі просто до Грица. Пришли и кажут му:

— Ты арештуваный.

— За што? — спытался Гриц.

— Там ти повідят за што.

Постерунковый вытяг ланцушки з торбы, заложил Грицови на руки и каже итти. Гриц пытается, дзе має итти.

— До міста до арешту.

— Я так не піду, — гварит Гриц, — бо я не мам добрых керпців, ани што загорнути.

Сіл собі на поріг в конярці и каже, што як го завезут, то піде, а на піхоту не піде. Постерунковый пішол до Гарасима, жебрак дал фурманку. Гарасим управил зараз фуру, и так завезли Грица до міста.

В арешті постерунковы отдали Грица ключниками. Ключник осмотріл Грицови по кишенях. Але Гриц не мал коло себе нічого, тилько маленький ножик, який завсе коло себе носил. Ключник одобрил и тот ножик и провадил Грица в арештанську камеру. Отворил двери до одной камеры и каже Грицови, чтобы лягал на підлогу, бо то уже было поздно вечером; и не было часу рыхтывать постель для него. Так пхнул Грица за плечи до се-

редины, зачинил двери и замкнул на ключ.

В камері було цілком темно, так що Гриц не виділ никого, тилько чул, же ктоси ішле спіт в камері, бо с одного кута доносілося храпіння. Гриц положився на підлогу, подложил собі руки под голову и скоро заснул, бо был дуже змучений.

На другий день рано, коли Гриц пробудился, то увиділ и того незнаного товариша-арештanta, который вчера в темноті так храпіл.

— А тебе зашто ту дали? — спросився тот незнаний товарищ.

Гриц оповіл щиро цілу свою історію с Гарасимом. Товариш с початку не хотіл вірити, лем сказал:

— По бесіді познаю, же ты руснак.

— Так я русский и до православной церкви хожу.

Незнаний товарищ подал Грицovi руку и сказал:

— Будме знакомы, бо и я руснак — имя мое Павло Каменяр.

Так познакомилися два руснаки-лемки в польском арешті и стали добрыми товаришами. Но Павло был політичний арештант, си попал до арешту за політику.

Гриц просиділ в арешті пять неділь до термину. Одного разу ключник отворил двери и кличе Грица до суду на росправу. Коли привели Грица перед судью, то там сиділ уже шовтыс Гарасим. Судья прочитал скаргу.

Гарасим оскаржил Грица в том, же он есть бунтовщик, не-беспечный для Панства Польско-го.

Судья найперше спросився

Гарасима, ци так было, як написано в жалобі. Гарасим встал и сказал по-польски:

— Так, пане сендуо.

Судья обернулся до Грица и сголосил вырок: "Суд Річи Посполитой Польской признає Грица Сову виновным в преступлении параграфа того и того карного закона и засуджує його на 10 місяців арешту."

Гриц хотіл штоси сказати, але судья позвонил на ключника. Ключник шарпнул Грица за карк и загнал назад до арештантської камери.

Коли Гриц пришол назад до камери, то шмарил собом на підлогу и дуже плакал. Павло двинув го с підлоги и начал му розгваряти.

— Слухай, Грицу, — говорил Павло: — плач тинич не поможе. Ты не думай, же то тилько ты один так невинно сидиш в арешті. Таких невинних людей по арештах есть сотки тысяч в самой Польши. Але то не буде так долго того — тата дурна панська система скоро лопне и розвалится. Тогда ты выйдешь на свободу и ище поглядаш своєї кривды на шовтысі Гарасимі.

Гриц аж повеселіл. И много объяснял Павло своему товаришу за бідных и богатых, за панов и робочих. Говорил, что богатых мало, а бідных велики миллионы, и богаты лем тому стают богатими, что вызыскуют и ошукуют робочий народ, а коли бідны допоминаются правды, то богаты дают их арештувати, бо ся их боят.

— Тот шовтыс Гарасим в твоем селі, Грицу, за то дал ареш-

тутави тебе, бо ся боїт и тебе и других таких, як ты и твой наеньо.

Гриц с Павлом пересиділи девять місяців в арешті, и за тих девять місяців Гриц много ся научил от Павла.

То діялося в 1939 року. На початку вересня Гітлер ударили на Польшу и роспалили нову світову войну. Одного дня вечером Гриц и Павло виділи из своєї камери, як привалили маси войска до міста. И цілу ночь горнуло войско через місто.

— Грицу, — говорить Павло, — то означат конец панской Польши, бо война юж началася.

— Та што с нами буде тепер? — спросився Гриц.

— Арешт завалится тепер, лем не знати, что с нами зробят — нас або выпустят на свободу, або застрілят...

Гриц поблідніл. Но Павло говорил дальше:

— Не падай духом, Грицу, бо тепер плач не поможе. Будь смілый и твердий, хоц бы смерть заглядала в очи, бо приходить страшна борбба на світі, и кто стратит нерви, то пропаде.

На тутору бесіду приходить ключник, отверат двери и говорит:

— Хлопцы, война! Швіткы арешти отворены, то берте за оружие и бийте німця, который напал на нашу державу.

Гриц стоял як вкопаний, лем позерал на отворенни двери, но Павло схватил своего герка, шарпнул Грица за руку и крикнул:

— Чул ес, что пан ключник каже? На свободу!... Може ти жаль тых мурів?

Гриц ся опамятал, притис-

шапку на голові и дал ногам знати.

Як вишли на окраину міста, то Павло затримался и каже:

— Ту, Грицу, мусиме попрашатися, бо твоя дорога веде в іншу сторону, як моя. Ту маш мою адресу, то як бы даколи треба было, можешь до мене зайти або написати.

ЧАСТЬ III.

Коли Гриц повернул в родне село, то там юж были німци.

Вступил в свою бідну хатину, обціувал няня и маму и привітался с братом и сестрами. Мама аж росплакалася с радости.

— Не плачте, мамо, — сказал ласкаво Гриц, — бо тепер такы часы, что кто плаче, то пропаде.

— Та я, сину, з радости плачу, же тя можу ище видіти живого и здорового, бо я все спокою не мала, же тя totы каты польськи замучат.

— А тепер, мамо, им самим пришол конец, — сказал Гриц.

— А што с моим старым газдом шовтысом Гарасимом ся робит, може втюк с польськими панами?

— Не втюк, бо го арештували німци, — сказал Онуфрий.

— Та за што?

— То было так: totы самы постернуковы, што тебе арештували, скрýлися в його стодолі, бо не мали часу втеchi, а ктоси заскаржил, же Гарасим перетримує польських вояков, и німци зробили ревизию, то нашли их и обох забрали разом с Гарасимом.

— Так му треба, — замітил коротко Гриц. — Я му казал, же даколи мусит отпокутувати за свои гріхи.

Того самого дня, як Гриц вер-

нулся до дому, німецкий комендант приказав скликати громаду и выбрать нового шовтиса. Громада выбрала одного газду, который был все против Гарасима.

Гарасима тримали в арешті три тижні, а потім выпустили. Вернулся он до своєї просторної хати, але уже не тим гордым шовтисом, яким був при Польщі. В хаті і на господарці он нашол цілу руину. В його хаті німци зробили собі квартиру, худобу забрали і стодолу вичистили. Во власной хаті не було для него місця, то мусіл ити бывать до чужих людей. И Гарасим стався таким комірником, як і Онуфрий Сова.

Коли на початку 1940 року була в селі регистрація на переселення до СРСР, то більша частина жителів села записалася і виїхала на СРСР Україну. Гриць Сова був первістком, який записався, а потім і інші намавляли, щоб писалися на переселення до своєї держави.

Гарасим виділ, що в селі он уже не може бути паном, то із твоєї злости так само постановил переселитися до СРСР. Коли почули о том селяне, то всі дуже удивилися. Одни думали, що воєнне несчастье і біда переробили Гарасима на доброго і честного человека. Но інші говорили, що вовк все останеся вовком.

Так виїхали всі бідніші, малоземельні селяні і Гарасим з ними. На новому місці призначили Гарасимові землю, хату і господарські будинки, як і іншим переселенцам. Не було ріжниць

ци богатим газдом був перше переселенець, ци лем комірником — всі мали тепер ровні права на життя. А головне то, що кожний мусіл сам працювати на себе. Гарасим був поселений в тім самому селі, що і Онуфрий Сова. Оба начали одинаково, бо отримали одинакову госпораку. Но уж за пару місяців кожний виділ, що бывший комірник Онуфрий ліпший газда, як Гарасим. Такого уніження бывший шовтис перенести не мог. Як німецькі наци заняли totы сторони, то Гарасим перший кинул нову госпораку і фамелю і вернулся до свого села в Карпатах.

Вернулся Гарасим до свого села, але іще на гіршу біду, як мал на переселення. В його домі жили інші люди, а поля державили місцеві селяні.

— Ты ту не машь ніякого права, — сказав новий шовтис Гарасимові. — Заберайся туда назад, откуда єс пришол, ты бетанго, неробо, бо тя дам арештувати німецької поліції.

Ходил Гарасим по урядах і просил, щоби му вернули хату і поле. Но надармо. Чорна роспуха опановала бывшого шовтиса. Одного дня виїхав он на Чершлю, на тот самий кавалок кустриці, який колиси Онуфрий Сова косил за половину сіна. Там коло купи каміння стояла стара, віковічна сосна з широкими конарисками. Було уж поздно в осені, і ні живої души поблизу не було чути. Зимний, проятый вітер дул з півночі. Небо було затягнене низькими оловянними хмарами, з которых рошило дробним дойджом.

— И чого виїхол ту Гарасим в таку ненастну погоду? — сказав бы каждый, як бы увиділ його там под старом сосновим.

Но никто го не виділ. А сам Гарасим знал, чого пришол. Он мал твердий план перед собом. Не надумуючися ани хвилю, Гарасим схватил руками за первую конару і начал лізти на сосну. Потом виїхал грубу конару, яка стирчала далеко в сторону, потріс ньом обома руками, як бы хотіл провірити, ци моцна, а так знял мотуз, окрученный на одному рамени, і привязал кріпко одним концом до конари. Потом шарпнул сильно пару раз, ци добре привязано. Ту уж ясно було, що недобре діло задумал Гарасим. Другим концом мотзу он зробил засилку і наложил собі через голову на карк, затиснув кріпко і так стоял пару хвиль. Нараз перекрестився быстро три рази і скочил вниз...

* * *

В селі скоро зауважили, же Гарасим пропал, но никто ани не подумал шукати за ним. Шовтис навет не дал знати властям, бо син тримался того, що Гарасим не був замешканый в селі. А лю-

ІВАН ГРОЗНИЙ

Життя русского царя Ивана IV (1530—1584) выдающегося державного деятеля, прошло в безустанной борьбе за единство и целостность Русской державы. Первый период правления Ивана IV ознаменованный важными реформами: он реорганизовал армию (створил стрелецкое войско), провёл судовую реформу ("Судебник" 1550 г.), реформы земскую, финансовые и иные. В 1550-х годах были завоеваны Казанская и Астраханская царства. Тогда также были установлены регулярные дипломатические и торговы отношения с Англией. В 1558 г. Иван

де одни говорили, що Гарасим вернулся к своїй родині на Україні, інші твердили, що он сидить в арешті, а напевно никто ничего не знал, а і дуже не интересувався, то скоро всі забыли про ньом. Аж слідуючого року літом пастухи нашли костяк повішеного Гарасима.

Про бывшого комірника Онуфрия Сову долго не мали ніякої вісти в селі. Аж на весну 1945 року, по закінченню війни, пришол до села молодий советський лейтенант. То був Гриць Сова. Он привітался сердечно з бывшими ровесниками і знакомими, і розповідав, що його родини всі живи і здорови там на Україні, где були поселені. А коли бывший сусід Онуфрия спросився, як ся им поводит, Гриць отвітил:

— Няньо суть тепер свободним чоловіком, а не комірником, і робят сами на себе, а не на богачей... Німецький фашизм мы сокрушили, а тепер отбудуєме наше народне господарство, знищеннє фашистськими варварами, і будеме жити всі счастливо і богато.

**Йосиф Фрицкий,
Ровей, Н. Дж.**

IV почал війну з Лівонським (німецьким) орденом за свободний виход в Балтійське море. Словороти опозиційно настроєних бояр в обстановці воєнного часу привели до створення опричнини, цілью якої була ликвідація пережитков феодальної подрібленності. За Івана IV в Росії заведено печатання книг, розвивалися література, живопись, архітектура, торгівля, будувалися нові міста. В народних піснях сокрушилася пам'ять про Івана IV, як грозного, але справедливого царя, з іменем якого свяжено уявлення про визначну епоху в історії руської держави.

ПО ВОЙНІ

Закончилась страшна війна,
Замолкли армати,
І начали бідни люде
Додому вертати.
Пришла також бідна вдова
До села рідного,
Але в селі не застала
Никого, ничего.
Навіт села не застала,
Все війна спалила —
І хатину тоту бідну,
В котрой она жила.
Все знищено, спустошено,
Заросло хоптами,
Крапивою, лободою
Помеж бодяками.
Лишь таблиця на горбочку.
До слупка прибита
І буквами лабатими
На чорно закрита.
На таблиці назва села
Сумно мерехтіла,
Як бы долю того села
Сказати хотіла.
Пришла вдова с діточками
Под таблицу стала,
Прочитала написане,
Горько заплакала.
Двоє дітей коло мамы
По боках стояли,
На таблицу, то на матір
Сумно споглядали.
Хлопчик літ мал десь до вісім,
Росту был малого,
А дівчина шестиочна
Росту, была його.
Мизерненькы и худенькы
В лашки приодіты,
Што латочка на латочки
И дірками вкрыты.
Вдова была одягнена

В старую мантлину,
Што служила ей за кафтан
И за спідничину.
На голові у ней била
Старенька хустина
А под паходов веретяна
Сірая торбина.
В той торбині яксьє лашки,
Кусок палениці,
То все майно, яке было
У бідной вдовиці.
Розглядалась бідна вдова,
Штось долго думала,
Як бы што-то загублене
Очима шукала.
Постояла ще хвилину,
Снова мірковала,
А потому с діточками
К рікі ся подала.
Долиною понад ріку
Дойшла аж до броду,
Тут криничка выпливала,
Откиль брали воду.
От кринички под горбочком
Там била хатина,
В котрой она потеряла
И мужа и сына.
“Ходте, діти, там сой сядем,
Хотя оно бідне,
Зруйноване, зневічене,
Але наше рідне.”
Клякла вдова на том пляцу
Земленьку цілуе,
И слезами горячими
Рідну орошує.
“Земле наша дорогая,”
Стиха промовляє,
Тилько тебе tot забуде,
Кто біди не знає.
Скітальщина научила,
Як на світі жити,

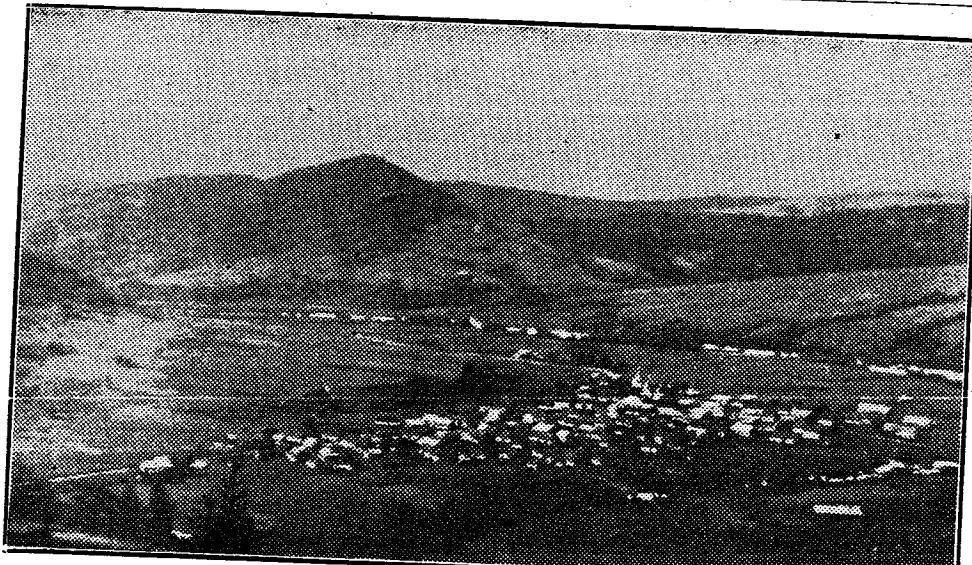
Рідне місце шанувати
И його любити.
Ой так, мои любы діти,
Штоб вы памятали,
Штоб любили край свой рідний
И не забывали.
Вы ще малы тогди были,
Не зналиничого,
Як убили батька, брата,
Не виділи того.
Коли напал ворог лютый
На нашу краину,
То убивал, палил, нищил
И лишал руину.
Брат ваш Лука тогди пішол
Враз с партизанами,
Батьківщину боронити
Перед ворогами.
Прийшол раз он серед ночі
Штоб поживы взяти,
В чисте платье перебратись,
Дешто вивідати.
Ктось доказал гитлеровцам,
Хату обступили,
И біднягу в рідной хаті
Вороги убили.
Батька, што боронил сына,
Также росстріляли,
И за нами, мои діти,
По селі шукали.
Як бы знайшли нас, дітоньки,
И нас бы убили...
Добры люде нас забрали
И у себе скрили.
Другой ночы нас отвели
До села другого,
Там мы жили в чужых людей,
Натерпілись много.
Гитлеровцы всіх молодых
Людей заберали,
Вывозили в Німеччину,
Многих пішком гнали.
Старых, малых выганяли,
А села палили,
Кто остался в своєм селі,
То його убили.
Тогда и мы пішли, діти,

По світу блукати,
Та просити хліба в людей,
Захисту шукати.
Набідились мы немало
И голод терпіли,
И по долгой скітальщині
Свое знов узріли.”
“Мамо, вже істи я хочу,”
Дівчина сказала,
“И ты також істи хочешь?”
Братчика спытала.
Хлопец глянул в очи мамі,
Не сказацьничого,
Бідна мати плач стримала
С болем сердца своего.
Кусок черствий палениці
З торбины достала,
Розломила в два кусочки
И дітям отдала.
Діти зъїли трохи хлібця
И ще поглядали,
Притулились до матери,
Тай позасыпляли.
Солнце давно за горами
На спочинок сіло,
Зори в небі показались,
Кругом потемніло.
Бідна мати коло дітей
Сиділа, думала,
Дала волю слезам своим,
Тугу розганяла.
И не счулась, як заснула
Коло дочки, сына...
А проснулась — вже співала
В садику пташина.
И на всході ясна заря
Солнця выжидала,
Штоб вивести його в небо,
Яскраво сияла.
Діти також пробудились
И холод отчули,
Притулились до матери,
Про голод забули.
“Встаньте, діти, идем дальше
Десь людей шукати,
Ео без людей тяжко жити,
Тяжше голодати.”

Вийшла вдова на дорогу,
Тай так собі стала,
Куда итти, што робити,
Сама уж не знала.
Чує, гуркот якийсь новий
За горбом роздался,
На дорожі автомобіль
Якийсь показався.
В нем іхали два військові,
До міста спішили,
Увиділи вдову с дітми
Авто припинили.
“Куда ваш путь с діточками?”
Вдову запитали, —
Дітям цукру пару кусків
І хліба подали.
Діти хлібець с аппетитом
Іли, бо голодни,
І думали про сих людей:
“Якы благородни.”
Вдова со слезами в очах
Всьо то росповіда,
Скилько біды, лиха, горя
Она вытерпіла.
І про сына и про мужа,
Што вороги вбили,
І про хату свою рідну,

Яку єй спалили.
Выслухали они вдову,
Помоч обіцяли,
І до міста вдову с дітми
Зо собою взяли.
Дітей зараз до приюту
І до школи дали,
А их матір до роботи
В столову забрали.
Дали платье и комнату,
Там і істи мают,
Бо в країні при совітах
Бідним помагают.
Хоц там тепер недостатки
І кругом руина,
Та при вспольній щирої праці
Двигнєся країна.
І нам тоже добры люде,
Треба помагати,
Для тых бідних сироточок
Якусь помоч дати.
Вже не долго, ще от сей год
Допоможте, люде,
І тут наша на чужині
Чиста совість буде.

Федор Русин,
из Парагваю.

Общий вид на Устье Русске. (Снимок с 1946 року).

Н. А. ЦІСЛЯК

УСТЬЕ РУССКЕ

(Историчний Очерк)

Устье Русске — широко известне як центральне село в Задній Лемковщині. Адміністративно оно принадлежить к Горлицькому повіту, от котрого отдалене трактом 25 кілометров, а в прямій лінії 18 кілометров, в півдневом напрямі. Устье Русске розположене на ровнині, меже горами, при устью річок Ропки і Жданки, виплываючих в Ропках і Ждані из невисыхаючих студников. Тут в Устью они зливаются, творят ріку Ропу, которая в Яслі вплыват до ріки Вислоки, с Вислоком вплыват до Вислы и с Вислом плыве к Балтійскому морю.

Цілком природно, что и перве свое название “Устье” село получило от устья тых річок. А друга назва “Русске” соответствує національному характеру русских жителів села. Но в старинних книгах, котры сохранилися в громаді, писаных ище по латині, говорится, что первоначально село мало назву “Устье Волоске”. То означало, что село было основане на “волоском праві” (румынском), а не німецком. Но тата назва сchezла в самых початах. Нова назва была пристосувана до характеру русских жителей села, и так получилось Устье Русске.

Точной даты основания села не определено. Но як старинны

предания говорят, перва хижка была построена на срубі Вахняка, где по днес остался первый номер дома. В послідних роках Устье Русске было поділене на 116 господарств, но кромі того Устье заселял ряд торговцев и предпринимателей. Тому способствовало то, что через Устье веде головный тракт из Грибова и Горлиц на півднє через велики лемковські села: Лосьє, Климковку до Ганчови, Высови и к польско-чехословацькій границі— на Пряшевщину. Перекрещує ту дорогу в Устью перевал с запада на восток, з новосандецького и грибовського повітов, Крыниці и Флоринки до Ждані, Гладышова, Маластова и других центрів землі лемковської.

Устье Русске по числу населення належало до середніх сел, но завдяки свому положению в середині етнографичного пасма лемковських сел, тягнущогося от ріки Сана под горы Татри, оно природно должно было сыграть роль передового села в житії Лемковщини. То стратегичне и етнографичне положение села содійствовало його розвитию и надало йому характер торгового, культурного и політичного осередка Задній Лемковщини.

Вся парустолітна істория Устья Русского зазначена вічном и яром борьбы устьян за свою

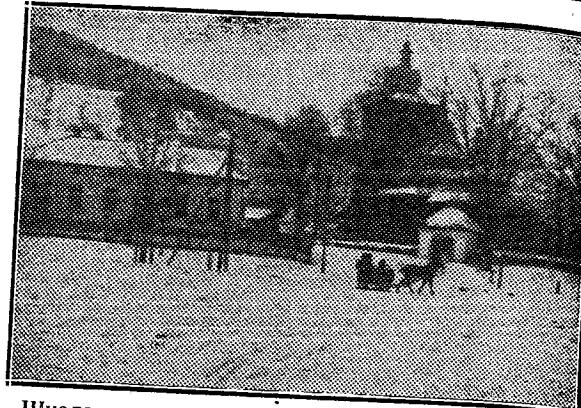
економичну независимість от власти дідичів, котрих добра перстнем окружали село і давили його розвитие. Властителем устьянських панських земель була дідичка Мявковска, замешкала в замках Едлича, за Горлицями. Будучи бездітною, она передала добра своїй племянниці шляхецького

Школа и церковь (вид с рынку, с 1947 року).

роду Ставярських. В Устью во дворі держали "заржондуф", не сами в гори приходили лем в час вакацій. В тих женських характерах, под покрышком великої набожності и лестних бесід, таїлися невычертаны силы грабежа, безмилосердия и лакомства на малы поросши лісом клаптики земли селян. Через горку дідичка основала фольварок Одерне, до котрого спровадила около 30 польських родин, где до остатной світової войны задержалися майже в полной формі панцизняны законы спред 1848 року. Под умілым и отвертим руководством своїх вайтов-патріотов Семана Габора, Андрея Цисляка, Онуфрия Ромця и других, устьяне крок по кроку освобождали село от дідичовской петлі: то викупом, то просьбом, напором, а нераз и хитростом. За их старанием громада отзыскала свои громадськы лісы и проводила свои реформы, против которых нераз дідички грозили судами и правом. Остатном побідом устьян була выміна єй земли и возарні-гостиниці в самом центрі устьянського рынка за рінец под трачуку

По мірі економічного розвиття села уж в далеких його початках слідно и його культурне розвитие. Старинна школа, побудована на перворядном місци села, свідчила о тягі селян к просвіті и была причином, что днеська даже 90-літни старики-устяне всі грамотны. В 1925 року устьяне побудували муровану двоклассову школу.

При церкви Св. Параскевы, под руководством свящ. Обушкевича, а позднійше матуриста Ро-

мана Юрчакевича, был организованый в Устью высоко квалифицированый хор. Выступаючи с церковными и народными піснями в церквах и на народных торжествах и вічах по Лемковині и повітовых містах, хор здобыл собі незабытну славу. Тут организовалася и читальня им. Качковского, для которой устьяне два разы покупали домы. (Под натиском властей тоты домы были отпущеные для почты и постерунку державной полиции). Разом с основанием читальни почал дійствовать драмкружок, часто дававший свои выставы. Молоды хлопці организовались в пожарну дружину. Под руководством способного инструктора Павла Пожны дружина сталася спортивным осередком села.

С ростом и развитием економического и культурного движения, устьяне построили рынок в середині села, а за селом торговицу и скотобойню для ярмарков, которы тут устроювалися 13 раз в року. Завдяки ярмаркам в Устью почали встречатися лемки с далеких околиц, с Лемковщины и Пряшевщины. Устьяням были знакомы селяне Стебника, Фрички, Тварожця, Ондавки и других. Через ярмарки Устье получило прозвывку "кеселичане", а то тому, что в часі постов устьяне угощали своих гостей кеселицьом, которую всі любили. Кеселиця — заквашеный суп из овса. Устьяне ділали густу кеселицю, и люде жартобливо приговорювали, что таку кеселицю можно на пяди продавати.. Открытием у себе ярмарков устьяне замінили свое село на торговий и политичний

центр, бо ярмарки не лем почали приносити добры приходы громаді, но по случаю ярмарков тут встречалися передовы люде Лемковини на нарады и нераз рішали трудны политичны вопросы, "як нам лемкам триматися", а нераз ярмарок замінялся на велике народно-политичне віче.

Но саму широку извістность устьяне осягли, коли в 1908 року от имени Лемковщины поставили на выборах до Віденского парламента своего кандидата Андрея Цисляка. За часов Австро-Венгрии виды на выбор русского посла в округі Горлицы - Я сло были дуже малы. Вся тогдашня администрація находилася в польских руках, а поляки ставили своих кандидатов. Въгборчы округы

АНДРЕЙ ЦІСЛЯК, в роках кандидатури

они так поділили, что лемки даже при стопроцентовой поддержкі своего кандидата не могли провести його в послы. Против Андрея Цисляка польска шляхта поставила кандидатом дідича Длугоша из Горлиц. Почалася предвыборча кампанія. Длугош принял меже поляками национальну платформу и высмівал руснака-хлопа. Меже лемками он выкористувал свой авторитет дідича: "что вам хлоп може дати, коли самнич не ма". Наш кандидат принял, як на тот час, радикальну платформу обороны интересов бідного селянства и безземельных. Сам кандидат и члены

выборчого комитета (меже котрими єсть ище живущий в Кливланді майнер из Вест Вирджинії Константін Андрейчин) скликували віча и нарады по русских и польских селах, объясняючи програму нашого кандидата. В день выборов польска шляхта была поражена. Цисляк получил стилько голосов, што дідич Длугош не сібрал потребного большинства, и треба было назначити дополнительны выборы. Видно, што уж в тот час польске селянство было свідоме своего классового положения. Польский хлоп кланялся дідичу до ног и цілавал руку ксьонду, но в душі их ненавіділ, и коли получил право голоса, то голосувал на кандидата-хлопа, не взираючи на то, што то был руснак.

Такий результат первого голосования поразил польску шляхту в выборчом округі Горлицы—Ясло. Маючи финансы в руках, шляхта напрягла всі силы, штоби провалити Цисляка. Нашлись слабохарактерни люди и меже лемками, котры далися подкупити. Великим успіхом Цисляка при первом голосовании не були задоволены и гдекотры священники по наших селах. Пока они не были певны выбора своего посла, они призывали голосувати за "лемка". Але теперъ им стало завидно, бо думали, же вмісто Цисляка-хлопа, могли поставить и избрati в посли да якого священника або да якого панича, котры валялися и живилися по плебаниях. Недовольны священники сейчас почали собиратися на чорны нарады, а в церквах и на вічах открыто по-

чали бурити народ против Цисляка. Тоту чорну реакцию возглавил свящ. Юрчакевич из Чорного, Горлицкого повіта. При таї выборчым комитетом остали два вопросы: итти наново до выборов и при взбаламученном народі напевно провалитися, або усунутися и тым спаси достоинство и честь нашего народа на будуще. Комитет, в котором находилися представители многих сел выборчого округа, и кандидат одобрили тот другой выход: Длугош занял місце посла; но хотячи показатися "добрим", дал значну жертву на Русску Бурсу в Горлицях.

Хоц Цисляк не был допущеный до парламента, но выборы дали велику научку адміністрации и шляхті, бо показали єдинство нашого народа и популярность меже народом Андрея Цисляка. С того часу на всяки требование, передаваны Цисляком уряду, була звертана велика увага. И для того не лем отдельны люде в своих потребах с далеких околиц, но и цілы села зверталися до уряду через Цисляка, котрый не лем подавал все добры рады, но и боролся за справедливе выполнение поданых справ. Стары люде до днес вспоминают добрым словом услуги Андрея Цисляка. Но тоту саму научку шляхта памятала так добре, што коли надошла I світова война, Цисляк одним из первых в Устью был арестованый и засланий в Талергоф, концентраційный табор, где с другими передовыми лемками пробыл от 1914 до 1917 року.

Послі I світової войны, за часов новой Польши, устьяне знов ставили кандидатом в посли до варшавского сойму от Лемковщины свого матуриста Теодора Войтовича, но тогда выборчы округи ище больше были поділены, а в конці и вся выборча система в Польші зошла на полуфашистску, где правительство само ставило своих кандидатов, а голосуючим лем было приказано выбрать одного из двох. При такої системі мысль о своєму представителі стала просто невозможном. Устьяне пробували ище двигнутися до культурной діятельности и привернути селу предвоєнний росквіт, но условия уж так были трудны, што предвоєнна слава Усью николи больше не вернулася. При помочи народно сознательного священника Михаила Соболевского, учителя Николая Юрковского и др. обновилася читальня, реорганизовался хор и драм-кружок, а тоже проведено кооперативный курс и основано кооператив "Сила Народа", но то всьо было придушенено желізном руком ростущого в Польші фашизма.

В 1928 року устьяне закончили у себе одну из первых на лемковских селах комассацию своих грунтov, частично разбудовалися по своих об'єдиненых полях и почали планомірну господарку, но с приростом населення и totы об'єдинены поля почали дробитися. В 1932 року устьяне на три чверти перешли в православие. Одна чверть села осталася при греко-католицькій церкви не из вірности к той религии, а из вірности к свящ.

ку русского убіждения. В 1938 року на Устье напала карна експедиция польской армии. Кромі других пакостей, були сильно избиты свящ. Соболевский, Пупчик, Дзьоба, братя Медведі и др. Експедиция была выслана в село на рапорт учительки-польки, што у ней был сельский школьный комитет просити, чтобы русским дітям Устья было позволено хоц лем молитися на материнском языку.

Мало котры интеллигенты-устьяне могли найти занятие в своїом селі и трудитися для своего народа. Из старшого поколіния Василь Пирч, самоук, оставшийся по дорозі до Америки в Данії, по роках практики стался директором одной из кооперативных централій Данії. Дионісий Пирч, проживающий в Сєдиненных Штатах, окончил університет в Канаді. Был учителем, редактором газеты "Ранок" и перевіодчиком многих книг. Теодор Мацканич, матурист, помер в австро-угорской армии в Відню в рангі капитана 1918 р. Андрей Андрейчин, ізвістный літограф под руководством котрого было напечатано много образов, относящихся до важных периодов русской истории, працувал в Ставропігии во Львові. Яков Крыницкий служил рахунковым референтом в податковом уряді в Бічу. Василь Крыницкий окончил торговельны школы во Львові и служил тамже крайовим агентом центральной кооперативы. Онуфрий Ткач, директор и крайовий агент "Ризниці" в Самборі. Андрей Цисляк, член Рады Пловітовой и присяжный окружно-

го суда в Яслі. Теодор Войтович, матурист трудився без посади в Устю і при переселенні устянон до Савітського Союза в 1945 році он виїхав разом з іншими, і Антон Цисляк, теперішній долголітній менажер Лемко-Союза і редакції "Карпатська Русь" в Америці. Перша світова війна прервала студії десяткі студентів устянов.

С послівіонної інтеллігенції Роман Ткач, лісний інженер працює в Тарнополю, в Савітському Союзі, Андрей Гумецький, полевий інженер, без посади в Польщі, Іван Ромцьо, окончивший торго-

вельну школу во Львові, корреспондент газети "Земля і Воля" і єй організатор для Лемковщини, змасакруваний в Яслі в часі остатної світової війни, враз з іншими 11 устянями.

Крім інтеллігентів, устяне все будуть гордитися своїми сміливими синами патріотами, котрі біжали из армії Пілсудського, щоби не воювати проти молодого Савітського Союза. Они біжали в гори або за границю. Были ними: Леон Костельний, Іван і Владислав Цисляк, Стефан Ромцьо, Григорій Вахновський, Стефан Михальський, Данько Ковалчик, Осіп Пейко, Стефан Шмайдя, Нестор Ковалчик, Аким Савчак, Аким Вахновський, Марко Крайняк, Павел Ткач, Павел Фе-

ІВАН РОМЦЬО,
в часі організаторства

доровський, Лонгин Лазорко, Філар Ковалчик, і Мирон Пупчик засуджений на смерть і викупленій братом Осіфом.

В першій світовій війні, за свою рускість, крім Андрея Цисляка, були забрані в Талергоф священик Григорій Каленович, Василь Войтович, Григорій Криницький, Юстина Маркович, Семан Габор, Семан Андрейчин і Аким Хованський. Три послідні погибли в Талергофі, всі решта скоро після повороту вимерли. Друга група арестованних устяня, меже котрими находилася жена Андрея Цисляка, Анастасія, була завернена дімом з Грибова.

В другій світовій війні, я говорят, зато, що "належали до робочої партії", були смасаковані німцями і українцями слідуючі Устяне: Стефан Андрейчин, Петро Михальський Цефронко, Аким Криницький, внук Акима Хованського, погиблого в Талергофі, Афтанасій Шклярський Авдеїв, Іван Соболевський, Гриць Ковалчик Андрусів, Михаїл і Іван Ткач от Сюди, брати, Іван, Пейко Чадусь, Михаїл і Владислав Ткач з Ромцівки і Емilia Ромцьо і його брат Іван.

В 1940 році, коли почалося переселення лемків до Савітського Союза, 40 устянських фамілій переселилося в Тарнопольську область, з чого частина повернула в гори в часі німецької окупации. При другому переселенні, в 1945 році, в Кіровоградську область виїхало 60 устянських родин, котрі з часом пере-

переселилися в район Чорткова, в Тарнопольській області. Послідовний акт окончательної ликвидації населення Устя Руського, наступив на основі політики заселення западних теренів Польщі, і політика ликвидациі народного меншинства була проведена насильно в іюні 1947 року. Подобно як і всі лемкі, устяне були розселені по всій Польщі, в Восточної Пруссії, Померанії і Дольном Щеску.

То єсть с коротка історія одного лемківського села. Подобно всім другим лемківським селам, устяне віками боролися за свою економічну незалежність і культурне розвиток і при тому храли велику віру, що колиски прийде спасення з родного Востока, і тоді лемкі с честью станут горди на свою народну державу, а лемківські гори стануть гордими громадами великої родини матері Руси. Ради той віри, устяне як і всі други лемкі перенесли много неприятностей і положили много жертв в Первої і Другої світової війні. В роках роспаду Австро-Венгерської імперії в Устю, як і в других селах, правила сільська міліція, котра брала інструкції від Лемківської Народної Ради. Тоді лемкі відходили, щоби лемківську землю прилучити до молодої Савітської держави. Но в Парижі Мирна Конференція рішила обійтися відбудовати велику Поль-

У ДОКТОРА

Старого айриша боліли очі, так рішил зайти к доктору. Доктор оглянув очі і каже:

— Видите, до чого привела вас пиятика... Як не перестанете

шу, як вал перед Савітським Союзом. Польські війска заняли лемківські села, і прилучити Лемківський Край не було к кому. Послі сей війни, лемкі наїшлися близь границі Савітського Союза, но тепер интеллігенція була вигублена, і уж не було Народних Рад ани єдинства меже лемками, аби постоюти за своїй краї і прилучити до Савітського Союза. То була найбільша трагедія в той світловій історії безпримірної вірності лемків к родному Востоку. Користаючи з ослаблення народних меншинств, поляки запрагли мати монолітну державу: "Польща для полякуф". Іх правительство рішило насильно ликвидувати народни меншинства, роскинути і видалити их.

Ци устяне іще вернут дакоми в ту прекрасну долину над рікою Ропу, котра носила називу "Устя Руське" і ци увідят свої лісисты гори Щоб, Гомолю, Поляну, Кичеру, Камяний Горбок і Прикры, никто сейчас предвидіти не може. Одно певне, що устяне, як і всі лемкі насильно вигнані з землі своїх отців, дідов і прадідов, вічно будуть тянутися к своїм горам Карпатам. Історія все міняється і творить всяки обороти, так і тут при здоровій орієнтації може придти час, що лемкі іще торжественно вернутся в свой любимий Лемківський Край.

пити, то стратите скоро зрок. Выберайте сами.

— Знате, господине доктор, — отвітил айриш, — я уж дост старий, і думам, же я уж всю виділ, що чловек може видіти.

РОДНЕ ГНІЗДО

I.

Отец с сыном косят полянки на Завалисках коло панского ліса. Полянки мають назву "За трьома дебрями". От хижы до полянок перешло пять километров. Отцу 50, а сыну 26 літ.

Встали до всходу сонця. Поки вишли за "третью дебрю", то сонце уж пригрівало. Но полянки лежат в котловині. Сонце іще не зазрило до них, и не випило утренню росу.

Отец зробив пару кроков босими ногами по високій густій траві и затримался, щоби подкотити гачы.

— Не выпасли Романівські пастухи, як тамтого року, то п'ять добрих возов можна накосити... Влони пограбил ём двох, то ся бояли, — говорил задоволено отец.

Перекрестився, заострил косу и врізался в траву. А сын за ним. Лавок за лавком стелится рівно, як бы дві машини шли по поляні. Ани не говорят. Людской бесіди не чути, лем свист двох кос по траві в такт: шаст-шаст, шаст-шаст. Місцями треба было обкошати нерухому камінну глыбу або спорохнавілль пнячиско, й тут тилько машини оберталися в живих косарей. То один, то другий обходил кругом перешкоду и тыкал косом то с одной, то с

другої стороны, выдзьобуючи кустики травы.

Затримуються оба и нараз осітят косы. Перекинутся пару словами, и снова чути лем свист подкошенной травы.

Як первый раз клепали косы, то солнце поднялося над панским лісом и заглянуло на край полянки, где лежали ровны лавки скоченої травы.

— А я бы напился воды, — говорит сын, встаючи от клепанья.

— Там выше в березині есть добра студенка.

— Я знам, няню, туту студенку, бо я тади ходил, коли ище не было наше.

Вернулся от студенки и для няні в дзбаночку принюс воды. Напился няню, а решту допил сам сын.

— Добра вода, як кришталл, аж чуєш, же по жилах росходиться.

До другого клепаня вишли дівчата трясти валки. Вышла дочка Улька, літ 18, и Крестина, тых же літ, Марты з выгона дівчика, зъіднана на день за три плахты сіна. Вынесли полуденок. Отец с сыном были на другом конці поляни под лісом, и не замітили их зараз.

— Гу-гу, няню! — закричала Улька.

Голос отбылся от верха, и

панский ліс повторил чисто, відразно "Гу-гу, няню".

— Ей, няню, Улька с Крестином уж ту, — сказал сын, оглянувшись на другу сторону поляни.

— Та и косу треба поклепати, — замітил няню. Взял жменю скоченої травы и вытер старажанно косу. Перекинувши косы на рамена, отец с сыном пустились через лавки к дівчатам. На том конці солнце припікало добре, и скочена трава уж прірала.

Дівчата розвили хустки с горнцями.

— Давайте, што сте принесли, бо мы уж зголодніли, — каже отец.

— Та мame галушки на солонині и квасне молоко.

Посідали в тіни под сосновом. Няню взял найперше горнец с молоком и выпил до половины, а потом деревяном лыжком браїл галушки и запивал молоком. Галушки были в одном горнци, а молоко в двох.

— Але вы ту моц накосили! — похвалила Улька. — Близко пів Завалиск скочено...

— Пів ище ніт, дівко, — поправил отец, — але чверть буде... добре ся днес косит.

— А на дебрях вас не страшило? — подражnil их сын.

— То лем панов з Горлиц на дебрях страшит, — отповіла весело Крестина.

— О хо-хо! — засміялся отец.

Лешко Трудила купил Завалиска от дідича-поляка за 4 стівки. Р контракті була записана парцеля — по ліс, але границу от ліса никто не вимірял, то Лешко прилучил до свого купна и берег

зняк верхами аж до грубого яличняка. Выганял пасти там быки и рубал дырва. Лісничий повідал, же то не продане, а Лешко твердил, же продане. Пан заскаржил, но Лешко тримался свого. Нанял адвоката и пустілся до процесу с паном. На суді адвокат каже: "Як пан дідич не зна, што продал, най выведе коміssию." И пан попровадил судову коміssию на Лешка. Приїхали панове з Горлиц на двох брычках. Першу дебрю переїхали якоси. А як пришли под другу дебрю, то затрималися и начали раду. Сам пан дідич пристал, что Лешко має правду. Коміssия списала протокол там под дебром, же Лешко може тримати тото, што тепер уживат, лем не сміє пхатися дальше до панского. Як с тым договорилися, то завернули брычки и поїхали назад до Горлиц, а Лешко заміст 4 моргов, уживат близко 7.

Лешко дуже гордился тым процесом и все любил, як дакто вспомнул историю с панами под дебром.

— А што там дома порабляют? — спытался няню дочки.

— Та мы с мамом подоили коровы и выправили Петра с жевином меже горбки, потом мы зо Штефаном рострясли копы під липами, а мама рыхтували полуленок... пополудни будут возити сіно мама зо Штефаном.

Лешко поглянул по небі и як бы сам до себе замітил: "Сіно высхне добри, то можна буде звєсти.

Лешко не тратил веце часу, лем встал и гварит:

— Мы с Юрком поклеплеме

косы и там ище коло ліса вко-
сime, там ище роса не высхла,
а вы обі трясте лавки, потом як
подсохне, мы вам поможеме по-
грабати и в копы скласти.

Юрко встал и натягнул раменами.

— Я отвік от кошиња —
чую в плечах.

Штири роки дармувал ёс
при войску, то не дивно... але
тепер треба ся ти брати до газ-
довки.

— Яке "дармувал" — засмі-
ялся Юрко. — Цисаря боронил
перед сербами.

Юрко выслужил три роки при
войску в Боснії, а потом затри-
мали го ище на рік через тоту
зверуху на Балканах. Дослужил-
ся до капраля, и лем тыждень то-
му знял мундур и вернулся до до-
му. За три роки можна отвікну-
ти от всякої роботи. Його руки
привыкли до гвера, не до косы.
Не он не хотіл отстati от няня.

И снова закипіла робота на
полянках. Дівчата вививали бы-
стро граблями и к полудню по-
дышли к косарям. Солнце выцло
собi на середину неба и кинуло
весь свой жар на тих четверо лю-
дей коло панского ліса, як бы
им хотіло сказати: "Вы уж зро-
били свое, то сядьте ви собi от-
почати, под деревами, а тепер
начнеся моя робота."

И людє послухали. С косами и
граблями вернулись к соснi и
розвiстились в тіни.

— Я піду води напитися, —
сказала Крестина. — Може и вам
принести?

— Принес в дзбанку, то вши-
тки напiм'ємся, — говорить Лешко.

— Я ти покажу до той студен-

ки под березом... там добра во-
да, — говорит Юрко.

— Як бы я сама не знала? —
сміється Крестина. — Я ту знам
вшитки студенки, бо ходжу за
грибами.

Але Юрко встал и пустися за
Крестином.

При студенкі Крестина взяла
сподницю меже коліна, приклек-
ла i, спераючися руками на два
камени, нагнулася пити воду про-
сто из жерела. Юрко призерался.
Опліча у дівчини отвисло, и очи
його упали на кріпкы, білы пер-
сы. Он нагнулся и руком слегка
 занурил єй лицe в воду. Крестина
вскочила на ноги, втерла лицe,
а потом прикучнула и обома ру-
ками просто из студенки брызну-
ла водом Юркови в очи. Не че-
каючи на новы жарты, она пере-
скочила на другу сторону и с
веселым сміхом пустися втіка-
ти от студенки.

— Чекай, не втечешь ты мi, —
крикнул Юрко, и за ньом.

Но не легко зловити Крести-
ну. Помеже березы вививаються
она, як звінна лісна серна, то
вправо, то вліво и вырыватся из
рук. Але выбігла на прогалинку,
где ніт дерев, лем широкий, гус-
тый куст яdlivca. Обогнал єй па-
ру раз коло того яdlivca, а пото-
м пустися на хитрость — за-
тримался и обернулся в противну
сторону. Крестина як розбіглася,
так впала йому в руки.

— Ту тя мам, — сміється Юрко,
обхвативши єй кріпкими руками
через впів.

— Пуст, Юрку, — барз сти-
скаш.

— Бо тя мам рад.

— Та что с того?

— А ты не маш мя рада?

— Хоц бым тя и мала рада,
тонич не поможе... я не мам
помірка.

— Крестин, тонич не шкодит.

— Не бесідуй так, Юрку, бо
тато уж тя женят с Чуваком
Параском, и помірок достанеш...
Уйко Онуфер уж ходил перевіду-
ватися.

Юрко опустил руки.

— Кто тобi такого наляпал?

— О кто? Параска сама пові-
дала, же твой уйко был у них
от тата.

Юрка як бы каменем по голо-
ловi ударило. Он был так за-
ганьблений, смішаний, што не
мог слова проречи. Крестина, не
сказавши ни слова, отошла к
студенкі, зачерпнула воды до
збанка и уж думала лишити так
Юрка одного там коло яdlivca
и вернутися до своєї роботи.
Но єй зробилось жаль. Оберну-
лася и сказала поволи:

— Юрку, як хочешь знати,
што в моем сердці есть, то я ся
ти признам... Я мам тя барз ра-
да, и як бы то можна было лем
по сердцу ити, то я бы тебе не
проміняла ни за єдного паробка
в селі...

Сказавши то, Крестина майже
біgom скryлася меже березинами.
Юрко очнулся и повеселіл. Он
долго смотріл ище вслід туда,
где скryлася Крестина, а потом
сіл боком на мягку, мохом под-
биту траву и перекинувся горі-
знач. Руки заложил под голову
и затопілся в своих думках:

"... Я ту не вытрямам при ня-
ню, а треба буде ити гет до сві-
та из отцовского дома... А може
ліпше было остатися при вой-

ску?... Капітан говорил мi пару
раз: "Оставайся служити на зу-
пу — фельфельбльом тя зроби-
ме..." Но ніт, войскова служба
проклята — там чловек закопат
на все свое молоде життя... С
няньом не порадишь, бо он от
свого не отступит, як ся раз за-
возме... Але што ту робити?...
До Німеччини идут на роботы...
Або ище ліпше до Америки —
там можна остатися на все и
Крестину спровадити... Она ся
признала, што мя любит..."

Долго пролежал так Юрко сам
один коло яdlivca, бо аж забыл,
што там на полянках жде на него
робота. Коли пробудился из тих
думок, то зорвался на ноги и пустися
быстро к своим. Уж згоры, из березин, замітил, што
Крестина с Ульком перевертают
сіно, а няня не видно было коло
них.

Няньо лежал под сосновом и
храпіл. Видно, горячка склонила
го до спанья. А збанок с водом
стоял коло него. Юрко не будил
няня, лем взял грабли и пошол
к дівчатам.

Крестином не начинал бесі-
ди, бо ище му было няко. Як
говорил, то так до обоих разом.

— Та чого сте не збудили ня-
ня? — сказав Юрко.

— Най сой полежат, — отпо-
віла Улька. — Сперевертати можеме
и без них.

Як уж верталися назад с граб-
лями к соснi, то Лешко пробудил-
ся, схватил грабли и пустися к
ним. Улька засміялася и крикну-
ла весело ище сдалека:

— Няню, вертайтесь, бо ро-
бота зроблена, закля вы спали.

Под сосновом посидали всi знова

в тіні, закусили хліба с солонином і сыром і попили водом. І могли собі іще посидіти, полежати, бо роботи не було, лем треба було чекати. Бесіда им тепер не клеилась, бо Лешко ніколи не був дуже бесідливий, а Юрко не мал охоты.

По хвилі Лешко посмотріл на сонце і озвался:

— Знате што, дівки? Ви заберте горнці і идте зараз доюмо — поможете Штефанови і мамі викласти сіно с воза, а мы ту с Юрком пограблеме і складеме в копы.

Було уж добре з полудня, як Улька з Крестином собралися додому. А Юрко з Лешком скоро взялися до грабаньї. Сіно іще не було цілком сухе, но они знали, што копы треба буде іще рострясти, заким вийдуть по него с драбняком.

Но их ждала іще друга робота. Як сіно було уж в копах, Лешко сказав:

— А мы іще посмотриме на дебрях, кади ліпше буде с возом проіхати, бо вода повымулювала ямы.

І як вертали с полянок, то Лешко вибирал дорогу, кади можна сіно звезти. В одном місци треба було завалити глубоки выбоини, в другом спрятати камінь, нанесене водом. Дорога через дебри провадила яругом, котра при великих зливах наполнялась водом і перемінялась в бурну ріку. Місцями яруга була так завалена каміньом, намулом і пнякми, што проіхати возом не було способу. Лешко затримувался і, як оптимістичний інженер, поучав:

— Ту, Юрку, треба буде вийти из яруги і проіхати том брезином...

Вытинали ту і там пару березок, щоби прочистити нову дорогу.

В іншом місци няньо говорил:

— Ту можна буде проіхати, але треба буде гамувати на остро оба задни колеса і тримати двом хлопам добре, щоби не шмарило возом в парию.

Як уж зышли под дебри, то Юрко сам переконался, що Крестина говорила йому правду. Лешко, заміст іти просто стежками на свою рілю, скрутіл меджом і вищол к Чуваковому помірку. Ту затримался і долго любувався доспілим житом. Помірок представляв великий кус поля, близко на один морг. Один конець був засіяний житом, а на другом виростал уж другий коннич.

— Посмот, якé гарде жито,— проговорил Лешко. — Або коннич... скоро можна другий раз косити.

— Може, няню, думате купити тот помірок?

— Як бы ся го дало достати, то бы нам не зашкодило... Старий Чувак достал помірок с Марином, як ся оженил у Лепака.

Юрко чул, что острый прилив злости подходит му до горла і вирывається из груди. Но стиснув Юрко зубы і, не отвітившиничого, пустіся просто полями до хати, не чекаючи на няню.

ЧАСТЬ II.

В селі були дві читальни. Одну заложил уж давно старий учитель, який прослужил в селі поверх 30 літ. В читальню при-

ходили книжочки издания о-ва им. Качковского зо Львова, на котрих згоры было написано: "Молися, учися, трудися, трезвишся". А другу читальню заложил два роки тому назад молодий священник, який пришол на парафію. Перву читальню называли русском, і в ней співали "Пора, пора за Русь святую". А другу называли українском, і в ней співали "Ще не вмерла Україна": Учительова читальння была далеко сильнійша. До ней приходили старши газдове и молода челядь. А в попової читальні було заледво осем членов — пять недорослих паробков и три дівчата. Но пів року тому зо Львова приїхал молодий "студент", который жив тепер на плебанії у попа і помогал в читальні.

В неділю в церкви, як Юрко подошол ціловати крест, священник шепнул йому:

— Зайди по службі на плебанію.

Як зашол Юрко на плебанію, то священник попросил го до своєї канцеляриї и угостили вином.

— Ты, Юрку, 4 роки прослушивши при цисарському войску... — начал розговор священник. — Я чул, что ты мал рангу капрала?

— Через туту заверуху на Балканах тримали нас штыри роки... А тата ранга капральска то барз мала ранга.

— О то дуже красно, красно,— похвалил священник. — А тепер певно тато хоче женити и посадити на господарку?

— О та я не знам, што тато хотят, — отповіл так недбало Юрко.

— Так то натуально, в том ніт ніякого сумніву, бо у твого тата велике и красне господарство... Але я, Юрку, мам іще одну справу для тебе. Ты може знашь, а може не знашь, бо ты долго был в Боснії, то я ти хочу сказати, што наши українські патріоти по цілой Галичині організуют січове войско, нашу українську армію. Ты служил в цисарському войску и был шаржом, то ты можешь нам дуже помочи в том ділі. А до того ты пристойный и шиковий молодец, то за тобом піде вся молода челядь в селі. За то я бы хотіл, чтобы ты вступил до нашей читальні и взял січову команду...

— Вы войско организуете? — удивился Юрко. — Я первый раз то чую, отче... Та наш цисарь має свое войско...

— Цисарь с нами, Юрку, — продолжал ласкаво священник.

— Нам было сказано, што треба приготовлятися до войны с москалями, и што самостійну Україну выбореме, бо Австро-Імперія нам поможет.

— От кого то было сказано?

— От самого найяснішого пана цисаря.

— А мате то на писмі, што цисарь то одобрил?

— О на писмі? Який ты невірний... На писмі я не маю, но довірочно было сказано так из Відня и Берлина.

— Я бы, ієромость, тым німцам не вірил дуже, хоц бы и на писмі дали, бо я с німцами служил при войску, то знам, што они нашого чоловіка занич не мают. А вы ани на писміничого

не получили, но вірите. Они вас ошукают...

— Не ошукают, ніт, не турбуйся тым, Юрку... Мы маме мудрих проводиров, які не дадут себе ошукати. Мы будемати сильну українську армію, со своїми офіцерами и генералами, то мы не позовиме німцам ошукати нас. И ты, Юрку, як чоловік військовий, можешь скоро достати офіцерську рангу, а потом високий уряд в нашій самостійній державі.

— Пребачте, йегомосць, я вам скажу правду, як на сповіди, що я не люблю військову службу, я лем чекал, жебы вислужити свої роки... Як бýм хотіл, то я бы остался "на зупу" при війску, и то в правдивом цісарськом, а не в якысом українськом, якого іще ніт.

— Буде, Юрку, буде українське військо, бо мы всі українці, 30-мільйоновий народ постоиме за то.

— Я не буду за то говорити, йегомосць, бо я за Україну мало знам. Наш старий учитель нам все в школі говорил за Русь, за русский народ, до котого и мы лемки ту в горах належиме, а вы говорите, же нам треба тримати с Україном и воювати с русскими.

Поп почевеніл. Видно было, що така бесіда Юрко виводила го из терпіння. На чолі у щого виступила роса. Он встал, роспляв реверенду и снял каучуковий колпір. Потом присів снова к столику и продолжал бесіду.

— Юрку, то долга история, як бы м хотіл ти вшитко точно виснити... В читальні мы о том

широко говориме, то даколи вшитко то виснится тобі, як наче ходити до нашої читальні. А тепер вірь мі, як отцу духовному, котрый присягал Богу говорити правду, вірь мі, що мы украинці, а тоты в России суть москали, и они суть цілком інша народность от нас, у них інша віра, інша бесіда, інша душа. Они найбóльши вороги нашого народа, бо они поневолили нашу Україну и стоят нам на перешкоді до своєї української держави. Они ани тепер не хотят призначати, що есть український народ.

— Из вашої бесіди, отче, виходит, що москали не русски, — замітил Юрко.

— Ніт, не русски, они москали! — сказал горячо священник.

— Но у нас при війску німецькі офіцери, коли говорили о том народі в России, то называли го русским.

— То правда, Юрку, же в німецькій бесіді и тепер іще называют тот народ русским, але то помылка, бо москали украли русску назву от Киевской Руси, то-есть от нашей Украины. В старину наш український народ мал назву Русь, але потом, як москали подшилися под тоту нашу назву, то мы для ясности приняли свою близшу родиму назву Украина, чтобы нас никто не смішивал с москалями. Тепер, то уж рішена справа. Цілый світ, всі учени признают, що мы український народ, цілком отмінний от москалей. А тот ваш учитель в селі, то просто стара вперта людина, которая не іде уж вперед с житлом. Вот пару літ тому и Ака-

демія Наук в Петербургу признала український народ за особний народ, но лем ваш учитель не признає... А знашь, Юрку, що в Академии Наук в Петербургу найвиші московські учени сидят.

Юрко засміялся и покрутил головом.

— Отче, тепер я іще менше розумю вас, як перше... Недавно ту говорили сте, що москали не хотят признати Україну, лем хотят єй знищити, а тепер сно-ва говорите, що найбóльши московські учени из Академии Наук признали український народ.

— Но други москали не хотят признати, — сказал горячо священник. — Царь не признає, влада не признає и не дає свободы нашему народу. Для того мы мусим мати свое військо, чтобы розбити Россию и выбороти собі самостійну українську державу.

— То шкода говорити о том, — сказал Юрко, встаючи от стола. — Я не мам ничего против вашої України, если хотите єй мати, но я за Україну с москалями, як вы их называете, воювати не буду и тому до жадного вашого війська, до ниякой вашої січі належати не хочу... Будьте здоровы.

Взял капелюх и вышол.

С плебанії Юрко не ішол просто да хаты, лем завернул до школы, до старого учителя. Там застал и Богдана Бучка, который на літні вакації приїхал зо Львова к родичам. Тот Бучко был Юрковим ровесником, коли они оба ходили разом до сельської школы, але потом старий Бучко послал його до гімназии, а так

на університет до Львова.

Были уж по обіді, але старий учитель и студент Бучко сиділи ище коло стола и пили чай. Привіталися с Юрком як стары знакомы и приятели. Учитель попросил Юрка сідати, а кухаркі казал принести ище один стакан чаю.

Бесіду начал первый Юрко:

— Я зашол до вас, г-н учитель, бо мя наш молодий поп барз на-злостили.

— Та што такого ся стало? — удивился учитель.

— Он организує якеси українське військо до войны с Россиом и тепер по службі намавлял мене вступити до того війска, до якысой "січі".

— А то мазела тот поп! А то лайдак! А то нахал! — кричал учитель. — Того лайдака треба даяк укоротити, бо дуже собі позвалят в нашем селі... Подумайте, така зайдя пришла собі деси от Сокала на нашу Лемковщину и хоче ту свою мазепинську пропаганду ширити!

Старий учитель дуже розгорячился, но студент оставался спокойным, даже зізвул, як бы му то вшитко виглядало дуже нудним. Потом нахилился к учителю и сказал:

— Тоты "лайдаки", як вы их величаете, українські попы мають своїх союзників и помочников по цілой Галичині, а и ту на Лемковщині.

— Я знаю, — сказал быстро учитель. — То австрійські жандарми и польська шляхта.

— Но ніт, — заперечил, усміхаючись хитро, Богдан. — Австрійські жандарми и польська

шляхта помогли бы им дуже мало, если бы не приготовили им поле наши стары русски патриоты — такы, як о. Дуркот, который перше ту был в нашем селі, а и вы, который ту учителюєте поверх тридцет літ.

— Е кинь ты свои жарты, — сказал учитель.

— Но, я серйозно вам говорю.

— Знам я твою серйозность... Отколи ходишь на тот университет, то с тебе зробился чистый анархист, и с тобом трудно по-говорити, бо всю валишь, всю критикуєш...

Богдан встал от стола, достал из полички книжочку издания о-ва Качковского во Львові и сказал:

— Посмотте, ту есть головный пункт народной программы наших русских патриотов во Львові и по цілой Галичині — "Молися".

— А што в том злого?

— Што злого? — переспросил Богдан. — Та то, что така программа есть для малых дітей, а не для народа. Коли наши мамы дома наганяют недорослы діти до молитвы, то нема в томнич злого, але коли народны лидеры цілу свою программу для просвіщення народа операють на таком пункті, то уж не народна просвіта, а робота для таких "лайдаков", як тот украинский попина в нашем селі. Вы стары русски патриоты с Наумовичем и другими попами наганяли цілый час наших селян до церковной кошары. Перше вы мали ключи от той кошары, и вы были задоволены, что мате послушне стадо, но теперь римский папа и ав-

стрийске правительство отберают вам ключи и дают украинским самостійникам на німецкой службі, то вы робите крик. И правильно, бо стадо належит до того, кто має ключи от кошары. Но вы и так не розуміете той простой истины, лем дальше наганяте народ до кошары.

— С тобом шкода говоритьи — ты страшний циник, безбожник и ексцентрик.

Богдан подошол к софі под окном, где на солнці лежала кітка.

— Учитель, погляньте сюда, я вам то покажу на примірі.

Богдан щипнул кітку за хвост. Як близкавиця, кітка подскочила, обернулася с сиком к рукі Богдана и в один и тот самый час плунула и пазурами сягла до руки. Богдан шарпнул руком к собі, але всетаки одним пазуром кітка успіла задраснути йому пальц.

— Видите! — сказал Богдан. — Того кота никто не просвіщал, но посмотрите, як он знає обороняти свое котяче достоинство и свое право на жизнь. А наш лемко? Його и бьют, и стрижут, и голят, а он ся не боронит, бо думат, что он лем на то створений. Таку просвіту вы му даєте ст малых літ. Кажут му постити, он постит, як и тата уця в кошарі. Не дадут єй істи, она бечит. Так и наш чловек, як нема што істи, то плаче, боженькат. А приде такий "лайдак" с ключами от кошары, то наш лемко не протестує, лем иде за ним.

— Ну як мы стары уж такнич не вартаме, — сказал обиженно учитель, — то што вы молоды робите? Вот, ты такой муд-

рагель, и знашь так всю очернити, але што ты робиш для народа?

— Я один, то што я можу зробити? Хиба вирвати ту и там дранку от вашего кошара и выпустити одну або дві уці, которы смілішы. А други не вийдут, хоц бы сте им и кошару розбили, бо ся боят, або привыкли до такого життя. Ту бы треба великой и долгой роботы — на даждык десять літ, чтобы ціле нове поколінне воспитати, и чтобы наши лемки набрали іншого характеру и стали людми, а не стадом. Ale боюся, што того часу уж нам не дадут, бо видите, же зо вшитких сторон натисканють на тых бідных лемков, ділят их и розганяют по ріжних кошарах. Перше наш лемко сиділ ту в тих горах, за своими дебрями, сиділ разом с волками и дикими свиньями, думаючи, што никто го то не рушит, а оно виходить, што и ту го нашли.

Юрко, который за цілый tot час молчал, теперь встал от стола и сказал:

— Дуже интересно мі было послухати вашої бесіди, але я мушу уж ити до хиж... Одно мі тепер ясно, што tot поп пришол ту до нашого села люди дурити, а не учити... Дякую за чай, г-н учитель.

— Чекай, Юрку, и я иду, — сказал Богдан.

Обом треба было ити на вищий конец села, то пустилися стежками поза хижы.

— Што ты думашь, Юрку, робити тепер зо собом? — спытался Богдан. — Глядашь жены и сідашь на господарку, ци ніт?

— Не знам, што робити.

— Втікай зо села, бо ту пропадеш.

— Та где втікати?

— Світ широкий, то есть іще где... на венгерскую сторону, або до Чех, до России, до Америки, а навет до Африки меже негров, но ту не оставайся... Хибалъ маш дівчину, то жаль лишати?

— Тато мя женят с Чуваком Параском, — сказал с насміливим тоном Юрко. — Обіцуют с ньом помірок, корову, теличуку, и т. д.

— А ты што на то?

— Я іще нич им не отповіл, но волю до Африки втечи, як ты говорил, чым женитися с Параском.

— Видиши, Юрку, тото біда с женячком у наших людей, же як женят чловіка, то звичайно глядають му коровы, телички, помірки, а не жены.

— Теперь я переконался, же правду говоришь.

— Ну а свою дівчину машь, Юрку, с котром можна бы оженитися и без коровы... так по любви?

— Ты певно знашь ліпше Мартинину Крестину, як я, бо я штыри роки не жил ту в селі — што бы ты сказал про ню?

— Я ти можу повісти, же Крестина шиковна дівка и с характером... Ты виділ totу кітку у учителя, як я ей зарвал, то Крестина с таким характером — не даст собі до кашы наплювати никому. В іншом краю, где люде суть людми, така дівка, як Крестина, то золото, не жена, але ту у нас она не вартат нич, бо бідна.

— То правда, что шиковна дівка, — сказал тихо Юрко.

— Но женитися не можна с ньом, бо тато не дадут, — додал Богдан.

Юрко не отвітил ничего, як бы не чул послідних слов. Хвілю ішли так в молчанні. Але Богдан остановився.

— Юрку, я іще зайду ту до сестри... Так майся добре. А памятай, що я ти говорил — світ широкий, і добрий хлоп в світі не пропаде.

ЧАСТЬ III.

Дома Юрко застал уйка Максима. Тот Максим, старший чоловік, був уж два разы в Америці. Тепер послидний раз лем два місяци тому вернулся из-за моря. Он був широкой натуры, любил выпити и повеселитися, а за господарку на своєму грунті в селі дуже не дбал.

Юрко зауважил, что на столі була солонина, сыр, масло, хліб и кварта горілки, и уйко був весело настроєний. Нянько рідко коли приносил горілку до хиж, хиба на велике свято або на кермеш, як стрык, женатий в сусідньому селі, заходил раз в року на гостину до родного гнізда Трудилов. Так Юрко зараз познал, о чом буде бесіда, но старался не подати того по собі. Привітался як звичко и сіл на лавку. Уйко налял горілки и поздоровкал:

— На твоє здоров'я, Юрку, жебы сме скоро потанцували на твоєм весілю!

Выпил и налял другу для Юрка. Юрко выпил за здоровье уйка, але удал, же за весільне пожелання не чул, бо обернул бесіду в іншу сторону:

— Ўйку, не цнеся вам за Америком?

— Правду повісти, Юрку, же ся цне — вєрабоже, ся цне... Но як ем был в Америці, то ся міцло за крайом, за своєму хижом, женом и дітми.

— А де воліли бы сте жити, уйку — ту ци в Америці?

Уйко махнул руком и россміялся.

— Розумієся, же в Америці... Там богатство незмірне, всяди цента приробишь, а ту в наших горах, та и в цілой Австрії дзяд на дзяді... То, Юрку, ани поровнati ся не даст наше крайове дзядовство с Америком.

Уйко розохотился до бесіди, налял іще чарку и подніос єй в гору:

— Най жиє Америка, а наше австрійське и польське дзядовство най пропаде!

Ту Лешко не втерпіл, и вмішался до бесіди, хоц не був бесідливой натуры.

— Не гнівайте Бога, куме, бо ту мате свой грунт и сте собі газда на своєму маєтку, а в той Америці мусіли сте робити, въбачайте за слово, як наймит.

Лешко и Максим були шваграми и кумами, але в бесіді кумали собі.

— Ей, куме! — отповіл Максим. — Як бы вы виділи мене в Америці в неділю, што я іл, што я пил, як я уберался, то вы бы сами признали, же ліпше быти в Америці наймитом, як ту первым газдом в селі... Та я в Америці и три разы на день мясо іл, білый пшеничный хліб все на столі валялся, аж чоловіку приілся, а пива, виски я за день веце попил, як ту за цілый рок.

— Най буде, як хоче, куме, але ту мы на своєму власном и робиме для себе, для своєй фамеліи... Як кто пильнує, старатся, то и ту голоду на него нема.

— Но, куме, — засміялся Максим, — добре вам так говорити, бо у вас, хвала Богу, іще поля дост, то можете и десять штук худобы въховати, але ци дуже маме таких в селі?

— Най ся старат, як я ся старам, то у каждого буде.

Хоц бы ся старал и перестарал, то надармо, бо як вы мате поле, то уж другий тото поле не може мати. Дайме на то, же я хочу пристаратися о веце поля, то треба дакого забити с цілом фамелиом, або зо села въгнати, жебы достати його поле... Я мам пару стівок, што-м заробил в Америці, але як бы-м так хотіл купити туту вашу луку коло моїй хижы, то мі не отпродате?

— Я на дзяда не сходжу, куме, жебым свое поле продавал.

— А видите! — отвітил торжествуючи, Максим. — Вы іще на дзяда не сходите, але векша половина газдов в селі уж зышли на дзядов, бо мы в дзядовском краю жиєм, и як бы не Америка, то половичка люди в нашем селі ходила бы уж с торбами.

— Та чого?

— Чого?... Вы лем порахуйте, скілько з нашого села люди есть тепер в Америці, и скілько они гроша присылают або привозят з Америки, то будете знати чого... Як ся не мыло, то ваша хижа єдна в цілом селі, з которой никто не мусіл іхати іще до Америки.

— Та як тоты нашы люде живут в Америці? — вмішался Юрко.

— Роблят по майнах, по фабриках, зарабляют добры центы, и жиуют так, як у нас панове по містах.

— Та где ся там, уйку, тилько той роботы для вшитых набрало, и тилько пінязи? Ту підешь до міста, ци до Горлиц ци до Нового Санча, но роботы не найдешь...

Максим наляял іще чарку и выпил, потом подал Юркови, а так понукнул и куму, Лешкову жену. Она отгварялася, але далася напросити. Як уж обышол всіх, то вернулся до прерванной бесіди.

— Гвариши, Юрку, где ся в Америці тилько роботы бере и пінязи... Што я зо свого розуму нашол, то есть так, же там ся никто роботы не ганьбит, ци багатый, ци бідный — кождый робит, або шпекулює, и так вшиты разом тилько роботы наробыли, же завсе роботы веце есть, як люди, и за то они берут и наших людей до роботы и добре им платят. А ту ид до міста, то пан собі спацерує, в каретах ся возит, в карты грає, а роботы ся ганьбит, лем с бідного хлопа тягне на тото панске життя. За то ту роботы неє, и вшитко на дзяда сходит, як хлоп так и пан...

Уйко говорил бы и дальше, але Лешко перервал:

— Куме, може бы мы и да-што інше побесідували, бо час сходить... Ходме до издебки разом с Юрком, то росповісте му за тоту справу...

— Добре, же сте мі пригадали, — згодился живо Максим.

Перешли до другої комнаты и зачинили за собом двери. Як посідали, то уйко начал просто:

— Юрку, ту за твою женячку буде бесіда. Ты знашь, же кум уж не можут так робити, як давніше, то ты мусишь братися до газдовки, а газдовати без жены не можешь. На таке велике газдовство, як у вас, можна и зо женом достати добре віно, то кум мя просили зайти до Чувака и перевідатися, што он бы дал, так напримір, с Параском...

Если бы так с Юрком говорили два дни тому, коли он первый раз почул о той женячкі, то напевно он подскочил бы под повалу и посварился бы и с уйком и с няньом, но за послідны два дни он передумувал то много раз и постановил собі як можна найспокойніше отвзатися от цілої той справы. Он роздумал, што с няньом не треба му задератися, бо с няньом он мусить говорити ище за іншы діла. Так Юрко слухал терпеливо. Уйко посмотріл на него уважно и продолжал:

...Обое Чуваки, а и Параска, были барз рады, як я им то вспомнул, и згодилися дати с Параском цілый помірок, тоту барнасту корову, одну ялівку и полну домову выправу, як для молодої газдыни... Так што ты на то повішь?

— Нич не повім... бесідуйте дальше.

— Як так, — сказал задоволенно уйко, — то можна давати на оповіді и приготовлятися до весіля... Правда, перше зайдеме ище до Чувака на гостину — на зальоты.

— А што Чувак и Параска от мене хотят? — спросил спокойно Юрко.

— Ей, што они могут хотіти! вмішался нянько. — На таке газдовство берешъ дівку, то што им ище треба?

— Почкайте, куме, — сказал Максим. — Треба повісти, як есть, жебы потом при зальотах не было даякой суперечки... Чувак повідат, же помірок перепише на тебе, але и нянько мают переписати цілый грунт так само на тебе, а як не цілый отразу, то хоц половину перед весільом.

— То так сте ся погодили? — спросил Юрко.

— Но ище цілком мы не погодилися, бо кум не хотят розривати грунт, а най буде вшитко вкупі, жебы по их смерти ціле газдовство перешло на тебе, а ты бы мал сплатити Ульку и обох братов.

— Того сплатку не мусишь страхатися, Юрку, — сказал Лешко, — бо и я ти помогу.

— Так то значит, няню, — сказал поволи Юрко, — што вы хотите, абы я женился с Чуваковом Параском на наше газдовство, але грунт вы бы тримали?

— Сыну, я грунт зо собом до гробу не заберу, то по мойей смерти вшитко, што есть, и што приробиме, перейде на тебе, бо ты найстарший в нашей фамеліи. А як долго я живу, то никому ся зо своего грунта не выпишу, бо ріжны выпадки бывають... Вот, старый Качур записал грунт зятьови, а потом зять выгнал го из хижы и пустил по жебранью.

— Так, то правда, але знате, што Фецко Галянтишин оженился

на грунт без запису, а потом та-то выгнал го зо женом з хижы и записал грунт молодшому сынови.

— Не поровнуй, Юрку, старого Галянтишного до своего няня, — сказал уйко, — бо няньови свому можешъ вірити, же тобі зла не хоче.

— Я не поровную, лем хотіл ём пригадати, же и таки выпадки бывають.

— Так то от тебе залежит, Юрку, — наперал дальше уйко, — бо я певный, же старый Чувак згодиться и так, як твои нянько говорят... Чуваки барз хотят мати тя за зятя... Ну што, иде-ме на зальоты?

— Як уж на то пришло, — отповіл Юрко, — то я вам по-вім, няню, и вам, уйку, же я не думам женитися и газдувати в селі. Вы, няню, тримайте грунт для Штефана, а я иду до світа. Я бы вас просил лем дати мі на дорогу зо дві стівки, и то буде мой сплаток... я зараз выпишуся з грунта.

— Што ты бесідуешь — удивился Лешко.

— Певно до Америки хочешь? — замітил Максим.

— Може до Америки, може до Німеччини, а може до Рос-сии — світ широкий, то дагде місце найдеся и для мене, — отвітил Юрко.

— Я таке не розумію, — ска-зал уж гнівно Лешко. — Чого поневератися ти по світу, як ту маш што робити?

— О том не говорме, няню, бо я уж так постановил... Дате мі на дорогу?

Лешко молчал хвилю. Но вид-

но было, што злость накипує в нем. Потом проговорил різко:

— Ніт, не дам!

Юрко не сказал ани слова больше. Встал от стола и вышол из хаты.

Солнце зашло уж за гору, и показувалися первы звізды. Послі парного, знайного дня подуло с полей освіжающим вітерком.

В первый момент Юрко не знал, куда повернутися. Найперше пришло му в голову, чтобы итти просто до Крестини и росповісти єй цілу пригоду. Уж вышол на стежку, яка вела поза хижы на нижний конец села, але нараз затримался. “Што я ей скажу?” — блисло му в голові. — “У мене ніт ниякого плану, то знова выставлю себе на сміх...”

Постоял так хвильку, а потом рішил зайти до Богдана и порадитися с ним.

Богдан нашол в садику при хаті. Сиділ один на лавочкі под черешньом. Юрко росповіл му коротко за свой розговор с уйком и няньом и сказал:

— Я хочу итти зараз до Америки, але біда, што грошей на дорогу не мам... Може бы ты дорадил мні, где пожичити?

— Вкрад татови, як не хотят дати по доброму, а потом з Америки напишешь им, же ты взял собі сплаток з грунта... С такими скупарями, як твой тато, иначе не можна робити, — сказал полукартом Богдан.

— Но красти я не можу... не мам той жилки.

Богдан помолчал хвильку. Потом принял серйозний тон бесіди:

— Правда, красти не дуже практично, бо тато може доне-

сти зараз жандармам, то ище от моря тя цофнут, як злодія... Треба пожичити законно, але от кого?... С уйком Максимом ты не говорил?

— Не было часу говорити с ними, але я не думам, що послі днешньої бесіди они пожичати с'єгляду на тата.

— Знашь што? — сказав, зорвавшись на ноги, Богдан. — Ідеме зараз до учителя, он тобі пожичити... мусить пожичити, як на него притиснеме.

В школі уж світили, як Юрко с Богданом запукали до двері. Учитель сиділ в креслі і читав книжку при керосиновій лампі. Юрко росповів іще раз свою трагедію с женячком. Як он скончил, Богдан додал от себе:

— Така силування женячка і то іще без всякого забезпечення єсть горша, як панцина, то Юрко пришол ту дорадитися і просити помочи.

— Як тато не хоче записати ґрунт тобі, Юрку, то я ти не раджу женитися... ліпше ід до Америки, як єс так задумал, — отповіл учитель.

— И я му так раджу, — сказав Богдан. — Лем тато не хоче дати на дорогу, то мы мусиме помочи Юркови.

Учитель уж порозуміл, в якой цілі пришли к нему Богдан с Юрком, то усміхнулся і сказав до Богдана:

— Мы оба мусиме помочи... Скилько ты можешь дати?

— Янич не дам, бонич не мам тепер, але я вас можу запевнити, же як бы так с Юрком дашто притрафилося, и он не мог вам вернути, то я то возму

на себе и даколи вам верну.

— Обыйдеся без такої заруки, бо то мало вартат, а Юркови я и так веце вірю, як тобі, то и сам поможу... Коли хочешь виїхати, Юрку?

— Зараз, тепер вночі иду, жебы рано взяти поїзд.

— Так скоро? — удивився учитель.

— Чым скорше, тым ліпше, бо не треба буде с няньком больше сперечатися.

Учитель достал из шафи скриночку, отрахувал триста корон и дал Юркови.

— Так счастливий дороги, Юрку... А то не мусите никому говорити, от кого Юрко пожичил на дорогу, щоби потом нянько не думал гніватися на мене.

— Ани на сповіді не выповім, — сказав весело Богдан, подаючи руку учительові на прощання.

Учитель махнул руком на него:

— Який мі ту сповідник взялся! Певно сповідат тя тот Босий-пес, с которым на полювачку ходиш?

— О сповіді поговориме іншим разом, — сказав Богдан, — а тепер до свидання, бо Юрко має далеку дорогу перед собом.

Подякували учительові за добре сердце и вишли на дорогу. Юрко начал прощатися.

— А што ты так ідешь? Не зайдеш до своєї хижі?

— Зайду потом, а тепер мам інде зайти.

— О-о, розумію, — засміялся Богдан.

Он взял Юрка обома руками за плечи и сказал:

— Ну, Юрку, счастливий дороги... Стисні зуби и сміло

вперед. Я знам, же в світі будешь счастливший, як ту в родном селі.

Обнялися, подали собі руки и розышлися.

Юрко пустілся просто до хатини на конці села, где жила Крестина с мамом и двома недорослыми сестрами. В хатині не світили. Юрко запукал до окна. За хвилю вишла Крестина. Світил уж місяц, и Крестина узнала дівчину Юрка.

— О то ты, Юрку?... Я знам, же завтра мам притти до роботи; бо твої тато мі говорили.

— Крестин, я не пришол говорити за роботу... Я пришол попрощатися, бо іду до Америки.

— До Америки! Коли?

— Тепер вночі иду, щоби рано взяти поїзд в Яслі.

Крестина остоціла. Она стояла без слов подобно тому, як и он передвчера коло ядлівця над студенком за трьома дебрями.

— Ходме трохи дальше от хижы. я хочу ти штоси повісті, — сказав Юрко.

Вышли на горбок за хижом, где стояла стара дика яблоня, обложеня каміньом. Там посидали, и Юрко начал свою бесіду:

— Крестин, ты мала правду, што тато мя женили с Чуваковом Параском и помірком. Днеска был у нас уйко Максим, то вишилко выложил. Но я николи ани не подумал о такой женячкі, то я повіл няньови, што не хочу женитися на господарку, лем іду до Америки. Нянько погнівалися дуже и сказали, што грошей на дорогу мі не дадут, но я пожичил грошей и іду.

— Я думам, же так буде най-

ліпше про тебе, — проговорила тихо Крестина.

— Крестин, я ти говорил, што мам тя рад, но в нашем селі неможна было о ничом думати, бо я знал, што нянько на нич таке не пристали бы николи, то я им ничего за тебе не споминал. Тепер я иду в далекий край, и не можу знати, як мі там допаде, но як зайду счастливо, як найду роботу, и пришлю ти шифкарту, то ци можешь ты повісти тепер, же прийдешь ко мні в Америку?

— Чого ся пыташ, Юрку? Та знашь, же приіду: хоц бы и на ногах треба было итти, то и так зайду к тобі.

Юрко кріпко обняв Крестину и долго ціловав. Перестал ціловати, а все іще тримал в руках. Йому стало так весело, што жартом шепнул єй до уха:

— А може тя барз стискам?

— Не бійся, я не з глини, — отвітила, сміючися, Крестина.

Іще долго говорили и плановали нове життя. Крестина не знала, ци итти єй тепер на роботу до Юркового тата, но рішили так, што тато ничего с початку не буде подозрівати, то може итти, бо заробити деси треба на зиму.

Зашли назад к хижі. Юрко обняв іще раз и поціловав горячо Крестину, и на прощання сказав єй:

— Як всьо выпаде добре, то на Новый Рік будеме ціловатися в Америці... Будь здорована.

— Счастливий дороги, Юрку.

Юркови стало так легко и весело на сердци, што аж подсвистувал и подспівувал собі, як вертался до своєї хижы. Деси

на середіні села песь пробудився і забрехал злостно, як бы хотіл запротестувати против таких проявов счастья со стороны молодого чоловіка.

Дома уж всі спали, як Юрко пришол до хижки. Свої лахи і други річі он мал іще в валізці так, як пришол от войска. Нашол потемки валізку, потом розбудил сестру Ульку, которую дуже любил, и сказал ей потихоньку, что іде в Америку. Сестра мало што не вскрикнула, но Юрко приложил ей руку на уста и шепнул:

— Не крич, бо вшитки побудиш... Прошу тя, повідж мамі и татові, же я их не хотіл будити в ночі, то через тебе прощаюся с ними и с братами... Пощілуй всіх за мене.

Улька росплакалася и хотіла вставати с постели, но Юрко приклонил руком ей голову назад до подушки, поціловав в лиці и сказал:

— Я не хочу, жебы с вставала, або плакала... Будь здорована, сестричко.

И вышол тихонько с валізком из родной хаты. Село спало глубоким сном, лем в траві и по деревах сверчки и друга жива тварь продолжала свою музыку на славу теплого, богатого літа. Но Юрко того не замічал. Стежками лоза хижки он вышол на головну дорогу. Ту затиснул зубы, як говорил Богдан, и пустился сміло вперед — в незнану будучность.

ЧАСТЬ IV.

За тыждень пришло писмо от Юрка. Писал от моря, же сідат на шифу. А потом минули іще

три тыждни, и пришло писмо из Нью Йорка. Юрко писал Богданови, што доіхал счастливо и нашол уж роботу в одном ресторані. Але з дому выбрался так насико, што не взял с собом ніякого адресу от знакомых в Америці. Агент в Яслі дал му пару адресов, но Юрко обышолся без них, бо на пароході встрітился с одним молодым поляком, который служил при войску в той самой компании, так оба зашли до його брата в Нью Йорку.

О тыждень послі того пришли писма от Юрка до учителя и Крестини. Писал, што роботу має легку, и поводится му не зле, лем ся му барз цне за старым крайом.

Минули іще два місяци, и Крестина достала нове писмо, чтобы была готова до виїзду, бо он посылат ей шифкарту. Потом пришла и шифкарта. На самого Михала Крестина виїхала из села.

В домі Лешка Трудилы не было веселости. Сам Лешко ходил цілый час захмурений, и теперь іще тяжше было видобити от него слово, як попередно. Мама часто поплакувала, бо ей сдавалось, что в родині стался гріх — найстарший, первородный сын лишил родинне гніздо. Не было бы так зле, як бы молодши діти полишили, але он мал бы остатиця и продолжати господарку по отцовському обычаяу. Скилько раз подумала о том Лешкова жена, то все огортали ей страх.

Перед ярьом слідуючого року Штефана ассентеровали до войска, але он остался іще дома. Потом в літі пришла загальна мо-

билизация. Всі молоды мужчины были покликаны на военную службу, а с ними и Штефан.

Кум Максим заходил теперь частійше до Трудилы. Йому всі были рады, навет Лешко часами розговорился в його присутності. Але одного дня раненько пришли в село австрійські жандарми и перевели ревизию в школі у учителя, у Максима, у старого Бучка и іще у двох газдов. Всіх п'ятьох забрали зо собом до міста. Повідали, же лем "на переслух". Но их не выпустили. За пару неділь всіх вивезли в глубь Австрії, до Талергофу.

Богдан был іще в селі, коли жандарми забрали учителя и других. На тот час он скрылся. И потом пару раз приходили до села жандармы за Богданом, но не нашли го, и никто не мог им сказать, где он пропал. Аж як первый раз пришли до села русские войска, то и Богдан вернулся до хаты. Забрал свои річки и виїхал до Львова.

Русскии войска пришли до села, но скоро отступили. Потом пришли другой раз и остались аж до весни. При новом отступлении русских войск в селі был великий страх, бо меже людми розышлися слухи, што на фронти наступают германскии войска, которы мордуют цивильне население. Много селян кинуло всю и пошло с отступающим русском армии. Улька виділа, што ся робить в селі, и прибігла до хижки.

— Няню, вшитки люде пакуються и идут с русским.

— Я нигде не иду зо своего обиєття, — отповіл Лешко.

— А я ту не остануся, жебы

німці забыткувались надо мном, — сказала твердо Улька.

Завернула до плахти троха одежды, черевики и загортку, взяла бохонок хліба, горня масла и сыра. Петро не отставал от сестры. Як вышли з хижы, то на нижньом конці села чути было перестрілку. Улька с Петром прилучилися до других людей, которые через гору и ліси тягнулися на восток разом с отступающими русскими войсками.

С австрійским и германским войском вірнулся до села и молодий поп. Он втюк при первом отступлении австрійской армии и где-то пропадал перешло полюка. В його отсутности в церкви служил пару раз православный воинский священник. Молодый украинский поп объявил народу, што церковь была "осквернена", и треба єй пересвятити и очищати. Но тата служба "очищення" выглядала дуже бідно. В селі остались лем старики, а молоды были або при войску або в России. Нову "січ" не было с кым организовать, хоц бы и хотіл. Елизко половина хат в селі была забита дошками, бо цілы фамелії ушли с русскими.

По двух роках вернулся з Талергофу кум Максим с другими арестантами, вывезенными на початку войны. Лем учитель не вернулся с ними. Он умер в таборі и был похороненый далеко в чужом краю. Максим привез интересны новости от Юрка:

— Мы там мали писма от Юрка — писал учительови через

Червений Крест и гроши му присыпал з Америки... Юрко с Крестином мают уж двох бойсив.

— А до краю не думат вернутися?... Не споминал дашто в писмі? — спросил Лешко.

— Смійтесь куме, с того... Та кто бы в таком часі вертался до краю?

— Но як будеме дальше газувати, як нас вшитки полишали?

Максимова ціла фамелія пошла с руськими войсками, але он собінич с того, не робил.

— Я рад, же мої пошли, — сказав Максим. — Як ся война скончit, то я тых заберуся за нима, бо ту чловек не вытритат.

Но не забрался старий Максим из свого села, бо як в Росії розгорілася революція, то біженцы и воєнноплінни начали вертатися с Востока. Пришла и Максимова фамелія. Из Лешкової фамелії пришол найперше Штефан, котрий в другому року войны был взятий в плен на русском фронти. Його покликали скоро назад до войска и послали на італіанський фронт. Но за пару місяців и война была закончена. Австрія розвалилась, так Штефан нарешті вернулся додому.

Потом іще за рок вернулось більше людей из России, а с ними пришла Улька. Но Петра не было. Улька принесла вістъ, что Петро вступил до большевицької армії в России. Про Богдана чули люде, што он сталя комиссаром при большевиках.

Лешко повеселіл. Двоє дітей вернулось му до родинного дому, и начали помогати на господарстві. Ульку скоро отдал на сторону, а потім начал глядати жени для Штефана. И нашол молоду воєнну вдову, котрої муж был забитий на войні. У вдовы

было двоє дробних дітей, але был и грунт, то Лешкови то полюбилось, што можна два грунти злучити разом. Но Штефан не хотіл женитися с вдовом.

В том часі пришло писмо от Юрка з Америки. Поздоровлял всіх и довідувался, як пережили войну, и як тепер живут. Просил, жебы му вшитко описали, што им треба, то он може помочи. О собі писал, что поводится им добре, жена и діти здоровы. Так само довідувался за Крестину маму и сестры.

Отписали зараз. За короткий час начали приходити пакунки и гроши от Юрка и Крестини. Улькі прислали як бы ціле віно — великий пакунок с одежом, черевиками и зашту пятдесятку. Не забыли никого. А в писмі доносил Юрко, что має свой бизнес коли Нью Йорка.

Сдавалось, что всю тепер наладится по новому и в домі Лешка. По получении таких привітливих, радостных писем и подарунков от Юрка и Крестини, Лешко раз в неділю запросил до своєї хати сваху Марту с єї двома дівками, погостили их и поговорил с ними так по родинному. Марта с дівчатами была так само в России, и вернулася по штырох роках с другими людьми до села. Дівчата за тот час выросли. Лешко зауважил, что Штефан дуже приязно позерал на старшу Мартинину дівку. За пару днів послі той гостины Лешко заговорил знов зо Штефаном о женячкі:

— Сыну, як ся хочешь женити, то глядай собі сам жены, бо

я ти веце не хочу нияку нагвяряті.

— А як я выберу таку, што вам, няню, не полюбится, бо не достанете с ньом грунта?

— Я ти не сперам, то женься, с яком хочешь, а грунта машь дост и нашого.

Но пришла нова перешкода. До села начали зазерати все частійше польські жандарми. С початку говорили о братерстві с місцевими людьми, и не сперечалися дуже, коли селяне повідали

им, што на конференции в Парижі установляют свободу для всіх народов, и што поляки не мають права панувати над русинами. Але чым дальше, тым смілійше бралися польські жандарми до людей. Раз принесли до війта оголошене из староства, што всі бывшы солдаты молодших роцників мають итти до польського войска. Розумієся, никто не зголосился. Сам війт сказав: "Мы маме свою народну лемковську раду, то польське старство не має

БОРТНЯНЕ: Родина Фецка Шкурата из села Бортного, повіт Горлицы
(Фотографія 1945 р.)

На фотографии показаны: старый отец Фецко, (7), літ 76, його сын Николай (1), літ 50, со женом и дітьми, а также други два сынове Петро (8) и Иван (10) и дочка Наста (9).

Сынове Петро и Иван виїхали в 1945 р. до Савітского Союза с другими переселенцями из Бортного; дочка Наста была отдана до Гладышова; Николай остался с татом на господарстві и в 1947 р. был виселений примусово с цілом фамелію и стареньким татом в западні райони

Польши — в Нижню Сілезію.

При переселении до Савітского Союза старый отец не хотіл лишати родну хату, то остался дома, а так як одного старика не можна было оставити самого, то и сын Николай с фамелію мусіл остатися с ним.

права нам приказувати." Но польські жандарми приходили і приказували. Самого війта арестовали, а молодих хлопів начали лапати і отводити силом до польського войска. Бывши солдаты і молоды паробки втікали із хат і крилися по лісах, щоби не попасти в руки польським жандармам. И Штефан мусіл скриватися. Раз в неділю польські жандарми обступили церковь, як люде були на службі, і поймали п'ятьох молодих паробків, котри скривалися от польського войска. Штефан виділ, что перше або позднійше и он попадеся, если буде дома, то с пару другими товаришами втюк на чехословаку сторону.

Так Лешко и не дочекался молодого газди на своєму господарстві. Остался знова сам один с женом в хижі. Брат, у котрого було больше дітей, і найстарший сын був уж женатий, дал му наймолодшого сына як бы на службу. Но то был лем хлопец. Он пас коровы, но помочи на господарстві не мог. Найбільше помогали на господарстві дівчата свахи Марты. Але то не было певне, бо Крестина писала, что сна старатся спровадити до Америки маму и обі сестры. За короткий час они в самом ділі виїхали из села.

В літі 1920 року до села дошли слухи, что рускіи войска вступили знова в Галичину и идут на Карпаты. Кум Максим пришол раз з міста и зашол просто до Лешкової хижы.

— Чули сте, куме, новину?

— Та што таке?

— Козаки уж в Сяноку, то

може и ваш Петро иде с нима?... В місті наши ляшки так перепоношено, что не знают, кади втікати.

— Дал бы Бог, жебы пришли и до нас чым скорше, — сказал Лешко.

— Придут, будьте певни, же придут, — потішал кум Максим. — Памятате, что говорили рускіи солдаты, як цофалися в минувшу войну из села? Говорили, что вернутся к нам.

Но на тот час рускіи войска не пришли до села. Еракло сил. Головны части Красной Армии были под Львовом, але потом мусіли отступити, и Советска Россия заключила мир с панском Польшом. Но пришли до села два бывши австрійскии вояки, котри были в русском пліну аж в Сибири. Як верталися до дому, то коло Сокала захватила их война, и там они виділи козацке войско Красной Армии. Тоты бывши австрійскии вояки росповіли в селі, что коло Сокала говорили с Богданом Бучко и с Петром Трудилом. Богдан был великым командиром меже козаками, а Петро меньшим. Оба повідали, же ище вернутся до села, але аж як выбывают польских панов.

Так Лешко не тратил надій, что хоц наймолодший сын вернеться на господарство. Іншой надій не было, бо в зимі пришло писмо з Америки, что Юрко стягнул Штефана к собі. Неодолга потом писал сам Штефан и просил на весіля, бо женился с Крестином сестром.

В Европі послі долгой, изнурительной войны наступил мир. Але в селі настали мрачны, бес-

просвітны дни панского режима новоотбудованной Польши. С глубоким жальом вспоминали селяне добры часы при старой Австрійской империи Франца Йосифа, коли был порядок, хоц рідко коли жандарм заглянул до села. И податки были низки при Франц-Йосифі, а теперь при Пілсудськом што місяц, то новы податки накладали польськіи власти на людей. Читальні были закриты, як русска, так и українска. В школьном будинку сиділа учителька-полька, котра вела себе як жандарм, приставленный надзирати за селом. Она учила дітей співати польськіи шовинистичны пісни. С початку она учила ище пару годин "по-русски", а потом и то было закансовано. Учителька объявила, что в польской державі признається лем польский язык, и тому дітям не потребно учитися ниякому другому языку, кроме польского. Селяне были так вымучены податками и стерроризованы жандармами, что боялися протестувати против такого насильства.

С каждым роком углублялась нужда в селі. Народу прибывало, а заробку и життя было все менше. Еміграция в Америку была заперта. Несколько молодых хлопцев і дівчат виїхало в Канаду, но потом и Канаду заперли. Так всюду дусилось в селі. Хотіл отец оженити сына, або отдать дочку, то мусіл дробити грунт. За первых десять літ польской власти, в селі приросло близко на п'ятьдесят новых хат и господарей. Но то были не стары господари, а халупники, котри сиділи на одном або двох моргах поля.

Много из них с трудом могло виховати одну корову.

Лем у одного Лешка оставалась ціла, ненарушенна земля. Он тримал всю вкупі и стерюг того, чтобы по своей смерти передати насліднику цілу господарку в добром порядку. Много поля он сдавал в аренду тым, у кого было мало своєї землі. Они не платили грошами за аренду, лем приходили робити для Лешка. Много літ ждал Лешко даякої вісти от Петра из России, но надармо. Так он все частіше писал сынам в Америку: "Приходте дақотрый брати грунт и господарку, бо я уж немочний и не выдолям дальше робити." Но сынове присыпали пакунки и гроши для няня и мамы, а на господарку ни один из них не приїжал.

ЧАСТЬ V.

Але ище раз в свой старости дочекался Лешко сына в своєї хаті. Пришло писмо от Юрко, который писал так: "Мы с Крестином будем сего року справляти свое срибне весіля, то с той нагоды мы постановили отвидіти старый край и дороги нам родны місця. Мы придеме до вас за місяц, а и наша дочка Александра буде с нами."

Приіхал Юрко с женом и дочком в родне село. В первую хвилю, як розглянулся по селі, то смуток огорнул його сердце. Яка ту беспросвітна біднота! Но приемно было и йому и Крестині вспоминати молоды рокы, связанны с тым бідним селом.

Обняли старенькы родиче сына, невісту и внучку. Двадцет пять літ тому Лешко смотріл на

Крестину лем як на свою наймичку, котрой давал три плахты сіна за день роботы, и николи ани не подумал бы принимати єй за невісту до свого дому. А тепер плакал с радости, что може привитати єй в своєму дому.

Пришол и уйко Максим привитатися с Юрком. Тішился дуже старик, что так добре вшитко вышло, и что Юрко пришол ище из Америки навістити их. Юрко мал зо собом подарунки для тата, мамы и близкой родини, то и уйка с уйчином и их родином не забыл.

В хижі Лешка зробили зараз гостину. Насходилося полно сусідов и близьшої и дальшої родини. Прилетіла и Улька с мужем и дітьми.

Уйко, як уж выпил пару погариков, то розохотился до бесіди.

— Видиши, Юрку, я ти все говорил, же в Америці богатство, а ту у нас дзядовство... Мы с твоим татом, кумом Лешком, хотіли тя ту женити на наше дзядовство, але ты мал свой розум и выбрал собі ліпшу жену и ліпшу господарку, як мы тобі раили.

— Я то не робил вшитко, уйку, своим розумом. Вы памятате, як вы мі хвалили Америку? Тогда мене собрава охота видіти тут Америку. Но найбільше додали мі духа пуститися в світ вот моя подруга Крестина и не забвений мой друг и ровесник небожчик Богдан Бучко.

— Як ты знашь, Юрку, што Богдан небожчик? — спросила Улька.

— Небожчик уж, небожчик... Я довідувался за него через со-

вітське консульство в Нью Йорку, то нашли, што он пал в бою с поляками на Волыні, як Красна Армія отступала от Варшавы.

— А мы все мали надію за него и за нашого Петра, што они ище дагде живут в России, — сказала Улька.

— За брата Петра я не мог нияк довідатися... Но мала надія есть, бо як ты сама писала, он все бýл с Богданом.

— Бідна наша дітина, — проговорила мама и начала витерати слезы в очах.

Крестина подсіла к старенької мамі и стала єй розгваряти:

— Не сумуйте так, мамо, бо то міліони отдали свое життя... А Петро с Богданом боролися за лучшу долю для бідного народу, и они не погибли даром.

— Таких смілых, розумних и певных себе людей, як Богдан, мало бýло меже нашим народом, — замітил Юрко. — Най буде вічна пам'ять герою.

— Правда, барз смілый хлопець был, — притакнул уйко. — Як пришли жандарми брати нас до Талергофу, то Богдан скрылся, и хоць го глядали потом, то не могли найти. Грозили, же застрілят кожного, кто втіче перед жандармами, а он не боялся.

И долго велася дружеска бесіда в тот первый вечер по приїзді Юрка до родной хаты. Юрко с Крестином выплытувалися за Талергоф, за покойного учителя, и хотіли знати, як было в селі за час войны, коли руссцы войска стояли в наших горах. Потом Улька оповідала за життя наших біженцев в России до революции и в революцию. Улька хвалила

руssских людей, же щиро принимали біженцев, як своих братов. И оповідала, як велика и богата есть Россия.

— Америку я не виділа, — сказала Улька, — але можна знать із того, што други повідают, же Америка барз богата, но Россия даколи буде богатша, як Америка.

— Лем нашим ляшкам и українчикам не любится тата Россия, — сказал уйко. — За царя уїдали барз на ню, а тепер ище горше уїдают. А попам то уж витримати не мож, як брешут... Знашь, Юрку, мы мame теперь дві церкви в селі, бо люде перешли на православие, и два попы суть, один українец-униат, а другий русский православный, але оба єднаково брешут на тых большевиков в России... Што ты повішь, Юрку, бо вы там в Америці веце читате ріжні газеты, ци направду тоты большевики в России такы підліи люде и таки безбожники, погане, як ту наші попы и польськи панове кричат?

— Я в России не был, — отповіл Юрко, — то дуже за Россию говорити не можу, але я тримамся того, што як такий мудрый чоловік, як наш Богдан, пристал к большевикам и до смерти боролся по их стороні, то они мусят мати добру програму для народа.

Юрко пробыл в родном селі дольше, як планувал. Думал быти місяць, а остался на два місяці. Крестина любила ходити по тих полях, где прошли єй дівоцькі роки. Она знала тут каждый поле, каждый дісоць, каж-

ду полянку по лісах и кажду стежочку. У не одного газды она робила колиси, то знала, до кого котрый кавалок належит. А по верхах и полянах она ходила за грибами, за листом, за яфирами, то всьо осталось в єй пам'яті, як бы лем вчера то лишила. Totы поля, верхи и поляны належали до других людей, но тепер они были так милы єй, як бы ціле село належало до ней. Иде она с дочком польом и говорит: "Сашка, ту я жито жала". Выйде до лісика, то веде дочку стежочками на полянку, где "барз гриби росли".

Раз в неділю за обідом Крестина сказала до Лешка:

— Няню, може підеме ище косити полянки на Завалисках?... Памятате tot день, як вы там косили с Юрком, а мы с Ульком вам істи вынесли?

— Памятати памятам, — отповіл Лешко. — То было тогди, як Юрко от войска вышол... Но тепер Завалиска я не кошу, лем другим отдаю — за роботу. Ми бы тяжко было вйти там, а не косити... я уж с пять років там не был.

— Е вы, няню, ище добре триматесь.

— Та близко коло хижы ище трохи тримамся и оганям, але далеко уж не пускамся... ноги не витримают.

Крестина знала, што старий Лешко на Завалиска не піде, але она завела туто бесіду, штобы вытягнути Юрка. Юрко, як пришол до родного села, то так само тримался близко коло хижы. Он заходил то до уйка, то до другої родини и знакомых, и лю-

біл поговорити. А ходити по полях и верхах он не мал охоты, то Крестина ходила найбольше с дочком, котру тоты прогульки дуже тішили. Але на другий день по той бесіді Крестини с няньом Юрко згодился охотно итти на Завалиска.

Выбралися рано всі трое, як на пикник, на цілий день. Як вишли на полянки, то Крестина розложила плахту под том самом сосновом, где двадцет пять літ тому мали полуденок с няньом и Ульком. Як перекусили и отпочали, то Крестина моргнула оком на Юрка и сказала:

— Я принесу вам води из той студенки там в березинах.

Юрко усміхнулся и замітил:

— Почекай, Крестин... підеме всі троє напитися.

Коло студенки было видоптано. Видно, пастухи и худоба приходили тут часто пити воду. Александра набрала води до шклянки и напилася, потом подала няньови и мамі. Но Крестина не хотіла пити из шклянки.

— Сашка, ту в старом kraю не п'ють так воду... Смот, я ти покажу, як я пила, коли-м була таком дівчином, як ты.

Опустилася на коліна и, опираючися на руки, нагнулася пити просто из студенки. Юрко мигнула на доньку и, нахилившись, занурив Крестину лицом в воду. Александра россміялась весело. Сміялся и Юрко. А Крестина, як была на колінах, брызнула водою на обоих. Александра всклікнула и начала обтератися. Крестина встала, обняла Юрка и поціловала, потом притулила дочку к собі и сказала:

— Юрку, ци ты памяташъ, што днеська як раз минуло 25 років от того дня, як я из той самой студенки брызнула на тебе водом?

— Направду? — переспросил Юрко.

— Направду, я собі добре запамятала и за то я тебе вытягла сюда.

Юрко трохи заганьбился, что он забывает такы важны моменты в родинном житъю. Но он обнял жену, притиснул к собі и сказал, передризняючися:

— Але оно, Крестин, трохи иначе было, як днеська, бо ты брызнула водом, а потом втікала передо мнов.

— Бо тогда я была дівка... А теперь як бы выглядало жені втікати от мужа?

Александра начала допытуватися, як то было, то мама с няньом мусіли не лем росповісти цілу историю, але и повторити туту сцену коло студенки и ядлівця. Всім троим было дуже весело. Александра обняла маму, поцілувала кріпко и сказала по-англійски: "Мамо, я николи не чулася така счастлива в моем житъю, як днеська".

Як верталися до дому, то Юрко провадил Крестину ніжно под руку. Александра посмотріла на них и сказала:

— Ви, няню, так выглядате, як бы сте лем теперь с мамом от шлюбу ишли.

— Сашка, — замітил весело Юрко, — то за то, бо ём освіжил собі в памяти найкрасший день мого житъя и чуюся дуже счастливым.

Прожил Юрко ище пару не-

дль в родинном домі, а потом пришло тревожне писмо от брата Штефана, чтобы Юрко вертался чым скорше, бо в його бизнесі началися "маленьки беспорядки". Так треба было прощасти с родичами.

— Няню, — сказал Юрко до тата, — вам с мамом теперь на старость было бы ліпше при нас в Америці, як ту самим оставатися на газдовстві... мы можем выстаратися, что вас пустят до Америки.

— Я зо свого обыстя нигде не иду, — отвітил рішительно Лешко.

— Та мы вам в Америці купиме фарму и будете мати ище ліпшу газдовку, як ту.

— То буде лем купленна газдовка, а не своя... Я то одіди чил по своих предках и сам пріробил, то як я можу то лишити? Там чужина, а ту наше родиме, ту корін нашого роду...

— Але ту, няню, вы под чужими панами и не мате някой свободы, а там на чужині вы будете свободным человіком.

— То даремне, Юрку, бо я ту родился и ту хочу вмерати... А вы як хотите мене потішити перед смертьом, то один из вас, Штефан або ты, приїждайте на господарку, бо так ся належит по родинному обычая.

— Няню, вы знаете, же Штефан мусіл втікати перед польськими жандармами, бо бы го застрілили, то як он може вернутися ти им в руки? А я тых не хочу под польськими панами жити...

— И польськи паны не вічны, — сказал Лешко, — даколи им приде конец... Мы перетримали

ріжних панов, то и тых перетримаме.

— Дал бы Бог, — замітил Юрко. — Як бы так сталося, няню, что наши горы были бы прилучены до России, то мы оба со Штефаном дораз вернемеся.

— Та я ище почекам... може даколи так станеся, — сказал нянько.

На другий день Юрко с Крестином и Александром виїхали из села. Приїхал возом швагер с Ульком и отпроводили их до жілізної дороги. А старий нянько с мамом осталися дома охороняти родинне гніздо.

ЧАСТЬ VI.

Скоро потом грінула II світова война. Польським панам пришол конец, но по них настали німецькы. Из Америки от сынов не мож было достати някой вісти. А німецькы власти пригрозили Лешкови, что му отберут землю, если не буде давати призначений контингент. Лешко нанимал до роботы, и Улька с дітми приходила помагати, чтобы дајяк перетримати тоту біду.

И перетримал Лешко и німецьких панов. Пришли с востока соїтськи войска и прогнали німецьких оккупантов. Лешко ожил, повеселіл и казал Улькі писати по сынов в Америку, чтобы оба приїзжали на газдовку.

Але русски пришли и пошли дальше на запад добивати німца. А до села раз заглянул тот самий польский жандарм, который и перед войном урядувал. Упал дух у людей. Потом начали запиcувати на переселение до Сoviетскогo Союза. Больша часть села

записалася и выїхала к своїм — на восток.

А Лешко остался. Одної ночі до хати к нему явилась группа вооружених бандитів из ліса. Перетрясли лады, комору и забрали, што хотіли. А и одну корову вивели из стайни.

От синів из Америки приходили лісми с долярами и пакунки, но ни один не собирался до краю. Сам Лешко казал написати им, што тепер небеспечно вертатися, бо в краю ніт ніякого порядку и газдовать не можна.

Лешко постарілся совсім, и не мог уж ани близко коло хижы вийти и доглянути. В одном письмі сынам в Америку казал написати так: "Теперь я далеко от пеца не отхожу".

До села начали приходити польські родини и осідати на господарствах по тых людях, котры переселились до Савітского Союза. Стары жители посоловіли. "Теперь мы уж в правдивой неволі," говорили люде. Потом розышлися слухы, што всі руснаки, якы ище осталися в селі, будуть выгнаны далеко на запад — на німецкы земли, бо коло Санока начали уж выганяти. Люде ходили, як потрутися. Гдекотры літали до староства переписуватися на "польську" віру, но други повідали, што то уж нич не поможет. Лешко не ходил нигде, бо и не мог вийти далеко з хижы. Он сиділ и чекал. Одного дня пришла до села ціла компанія польского войска. Всім руснакам было приказано пакуватися в дорогу. А потом ишли солдаты от хаты до хаты и выкидували, кто не был готовый. Лешко не паку-

вался, ани не сберається в дорогу. Коли польські солдаты пришли до його хижы, то обое старички сиділи на лавочкі коло пеца. Солдаты начали кричати по-польски, ругатися, но Лешко отповіл твердо:

— Я нигде от свого пеца не іду, хоц мя ту на місци застріліте.

— Чого таких дзядів стріляти, — россміялися грубо солдаты, — коли вы и так обое скоро задрете копытами!

Перед хижу заїхала фурманка. Солдаты винесли Лешка и жену и кинули их, як дровна, на фуру. За хвилю цілый караван под плач перестрашених дітей, под йойки несчастных жен и старииков рушил из села.

Кум Максим приготовился ліпше на виселение. Он начал пакуватися, як тилько почул за виселение, и тепер іхал своimi власными двома фурами: в одну запряженый старый кониско, а в другу дві коровы. За селом подышол к фурі, на которой везли кума Лешка с кумом. Лешко лежал боком, а кума сиділа и тримала в своих руках голову мужа. Максим порушал Лешка и спросил:

— Куме, як с вами?

— Та ище троха дыхам.

— Але нас вырыхтовали тоты ляшки... — сказал Максим.

Лешко поднял поволи голову и проговорил:

— Най их Бог скаре за нашу кривду... най их гром побье.

— Може их побье даколи, але мы певно, куме, не дочекаме того, — замітил філософично старий Максим.

К фурі подышол польский солдат.

— А ты ище ту агитацию робиш — ты проклятый "бандеровцу"! — крикнул солдат и ударили Максима долгом палком по хырбеті.

В селі коло опущених хиж крутилися осадники, місцевы и из сусідных сел, и розбирали насіро, што под руки попало.

С западной стороны неба надтягали оловяны громовы тучы, перерізуваны частыми блискавкамі. За хвилю блискавка пролеті-

ла над самим караваном, и цільм небом торгло от сухого громового удара. Зараз пустился густый дождь. И велики дождовы капли, перемішуючись со слезами перестрашених дітей и убитых горем их матерей, орошували путь лемковских изгнанников в невідому чужину.

ПОПРАВКА: На стр. 109 в 9-ой строкі сверху першої колонни должно быти: Уйко Максим уж ходил...

На стр. 112 в 9-ой строкі снизу першої колонны должно быти: што така бесіда Юрка...

На срібном юбілейном весілі Петра и Марії Дубівських из Бейонн, Н. Дж., устроєнном их краянами и приятелями в Миннеаполис, Минн. Петро Дубівський, родом из Комлоши, а жена Марія — уроженка Америки. На фотографии сидят в первом ряді (сліва направо): Іван Грівна (музыкант на гушлях), Іван Сад (за попа), Ів. Баницкий (подобраный за молоду), Ст. Піданый (за молодого), Йос. Ногак (гармониста) и Митро Юрчишин (в його домі було весілля). В другом ряді сидят (сліва направо): міссис Джон Фелегі, Мери Дубівська и єй дівча, міссис Дубівська (сестра из Нью Йорка), сам юбілянт Петро Дубівський, його супруга Марія Дубівська, Михаїл Новац, його супруга и Михаїл Мейсій. Стоят: близка родина и краяне, весільны гости.

Пісні и Музыка Нашого Народа

Вы можете запримітити, як цвіты на полю, по природному закону, звертаються своїми чашками к сонцю, котре их ограват. Подобне явленіе можно запримітити и в людском общественном життю. Вокруг каждого культурного осередка, об'єдиняется каждый, кто живий и талантливый. Таке явленіе показалось на прімірі нашей Карпаторусской Радио Программы в Нью Йорку.

Постоянны слушатели нашей программы по радио зауважили послідними часами богатий наплив свіжих музикальных и півчих сил, которых до сего часу, здавалося, уже больше не было в нашем народі на еміграции. Новы, талантливы и школуваны музикальны и півчы силы пробудилися под звуки нашей программы, почали совокуплятися вокруг ней, украсили и змінили совершенно єй музикальный облик, чым притягли велику увагу давних и новых слушателей. Для тых талантов наша программа явилася тым огником теплым, вокруг котрого они пробудилися, набрали потуги и почали розвиватися.

Грунтом для розвития наших молодых талантов служит богате наслідство наших предков, оставленне в наших народных лемковских піснях и мелодіях. Частично то народне багатство было зарекордоване на пластинках нашими первыми пионерами в Америці, 20 и 30 літ тому, о чом было коротко вспомнено в нашем календарю минувшого року. Хоць часу то дуже короткий пе-

риод в общественном життю, интерес к нашим народным пісням и музыке за послідний рок поднієся так високо, што мы были примушены вспомнити о том и сего року и указати на наши таланти и их труды над розвитием и украшением того старинного народного наслідства, лемковских народных співанок и мелодий.

Для нас особенной честью есть представити тых, кто предложил нам свои услуги: профессор музыки Орест Турковский, молодая півица Иоанна Ляш, талантливый композитор и поет Андрей Курила, народны півцы Иосиф Ондиш, Мария Андрейчак, Гелен Иван, Гелен Чеселка, Гелен Биттер. Всі дівчата, то уже наши американки от лемковских родителей, и всі они исполняли свои пісні, як профессионалы.

Первы музикальны номера в пречудной оркестральной разработкі проф. Ореста Турковского: "Горіла Сосна" и николи перед тым неслышаний його твор "В глубокой долині на Лемковині", переданы на программі 6 апріля, в день американского праздника Воскресения, звернули на себе ссобливу увагу. Красоту музыки трудно передати словами або пером, но я приведу одно из многих писем слушателей о чувствах, якими они прониклися под впливом прекрасной, народной мелодии.

* * *

Рего Парк, Лонг Айленд

"Я и моя жена слухали пре- восходный хор из Калифорнии в

500 голосов, где 40.000 народа собрались праздновати Воскресение Иисуса Христа. Коли надошла минута на нашу Карпаторусскую радио программу, тяжко было разлучатися с хором в 500 голосов, але дармо. Наша программа с одним голосом для нас тоже важна. Коли мы наставили на нашу программу и учули оркестр нашего карпаторусского лемковского композитора, мы так урадовалися той чудесной музыке, што сейчас забыли о том великом хорі в Калифорнии. Передайте тому лемковскому композитору от обоих нас сердечну конгратуляцию, най он трудится дальше на полю нашей народной музикальной культуры. Петро и Катерина Гузлей."

Подобны выражения подякы и признания передавали слушатели устно и по телефону прямо в студию. Приязны отзывы заохотили и приблизили к нам проф. Ореста Турковского, который сейчас с нами кооперує на будущу славу собі меже нашим народом и нашему народу на славу перед другими народами.

ПРОФ. ОРЕСТ ТУРКОВСКИЙ

Орест Турковский родился 18 апріля 1916 року в Вороблику Королевском, селі окруженнем польськими селами, повіту Кросно, на Лемковщині. Музиком перенялся от своего старшого брата Ивана. На 7. року Орест уже грав на скрипці по коляді, в доптови-нах и представлениях. В 10-ом року он организовал из молодых хлопцев оркестр и почал грati по весілях не лем в Вороблику, але и по сусідних селах: Боську, Одрехові, Сеняві, Рыманові, Яслисках, Ивоничу и Дуклі. Орест

Проф. Орест Турковский,

здобыл собі широку славу на селах тым, што кто му заспівал перший раз мелодію, он сейчас пе-ребрал на скрипку. Первє музикальне образование и практику Орест получил в школі музыки в Рыманові, где студіювал 4 роки. В оркестрах проф.. Гранатовско-го и Зволинского Орест исполнял первую скрипку.

В 1913 року Орест прибыл в Америку, к швагру Копчаку. Копчак послал Ореста в американську музичну школу. Проф. Нефрен, директор Опера Гаузу в Френклін, Па., у котрого Орест студіювал основы гармонии и композиций за 6 літ, послал Ореста в Нью Йорк для высших студий. В 1919 року Орест поступил в Мюзик ов Арт. Под диригенством проф. Виктора Кузру, Орест получил найвище класичне образование, и як грач на скрипці,

Орест был послан для испыту перед світової слави професора Леопольда Аур. Перед ним Орест исполнил ряд классиков. Проф. Аур, передаючи диплом Оресту с усмішкою заявил: "То, што єс хотіл, ты досягнул. Дорога твоя в музикальне общество — открыта". По його рекомендации Орест получил работу в "Палас Театрі" в Нью Йорку, в 1921 року. Там он исполнял первую скрипку соло и в оркестре.

Осівши в Неварку, Н. Дж., Орест открыл свою власну школу музыки и устроил ряд концертов во многих містах Америки. Орест широко известный в русских, польских и украинских кругах, для которых он устроивал концерты. Из його школы, с под його диригенту вышли десятки перворядных музыкантов. Для приміра, пару из них: Едвард Сенюсь, лемко из Патерсон, Н. Дж., два разы выгравший первый стейтотивий приз; Френк Бугельский. теперь диригент Колледж Симфони Оркестра в Род Айленд; знаний всім из своих пластинок (меже ними и лемковских) Осиф Снігур, украинец, студионав у Ореста 6 літ.

С початком другой світової войны, Орест освободился от музыкальных занятий. Живе зо своїм родином в Сингак, Н. Дж. Недавно он почал слухати нашу радио програму и граны на ней глубоко трогательны и веселы народны пісни и прекрасну музыку, исполнену непрофессионально, на слух, людьми от тяжкого труда, и у Ореста возбудилося желание украсити тоты народны мелодии, дати им характер днеш-

ного часу, чтобы мы могли быти гордыми перед світом за красоту и богатство нашего музикально наслідства, оставленого нам нашими дорогими предками, жителями лемковских Карпат. Своїм майстерском руком он разробил свыше стó мелодий для музыки и співу, комбинаций и чисто новых творов, составленых в духі нашего народа. Ряд из них он дал исполнити для нашей радио программы.

Перви четыре, а то "Срібне Весіля", и други три, посвящены його родинному селу: "В Вороблику до шлюбу выберат", "Лемко з Вороблика" и "Вороблица Коломыйка" — исполнила його талантлива скрипка при гитарі.

Осьмь штук исполнил його се-ми-инструментальний оркестр: Марш "Прошай, дорога Лемковщина", вальс "Маєвый Цвіт", полька "От Крыници", лемко-вальс "Горіла Сосна", "Родинний

Іоанна Ляш.

"Марш", "Любовный Вальс", полька "Для Молодых" и полька "Сивый Няньо". Всі повысши номера и його власной композиции комбинации народных мелодий пречудной и воодушевляющей красоты.

7 августи волни нашей радио программы проголосили имя и почали передавати пісни, которы исполняла ніжным и приятным голосом молоденька лемковска півица:

ІОАННА ЛЯШ

Іоанна Ляш, доњка ізвістного Дионисия Ляш, из Клифтон, Н. Дж. При аккомпанементі скрипки проф. Ореста Турковского, она проспівала по радио и на пластинках осьмь народных лемковских співанок: "Уж єм по-орал", "Верше, мой Верше", "Горіла Липка", "За Горами", "Два Голубы", "Сама я ружу садила", "Горы наши милы" и "Як я ишол през ліщину".

Ей піснями сейчас поинтересувалися образованни діти наших емігрантов, которы до сего часу николи не могли найти красоты в наших народных піснях. Они звонили прямо в студию, поздоровляючи ёй и программу, што она принесла в их дом тот ніжний голос с народными піснями.

Іоанна Ляш, то уже наша молода американка от лемковских родителей, студионава и удосконалювала свой природно красивый голос за два роки у мадам Ксении Вассенко в Нью Йорку, бывшой московской и мадридской оперной півицы. Иоанна Ляш выступала в місцевых Минстрелл выставах, концертах, по радио, и

Андрей Куриплак.

брала участие в русской оперетці. В свойом писмі віщнителю програмы она доносит, што для ней было великим удовольствием исполнити для нас тоты прекрасны мелодии.

В междучасі к ним прилучился зо своим великим музикальным талантом первый народный композитор Пряшевщины

АНДРЕЙ КУРИПЛАХ

Андрей Куриплак, родился 27 октября 1903 року в селі Мичаковцы, коло Гиралтовец, на Пряшевщині — в селі, котре уже граничит с добре ословачеными селами. С дітинства Андрей, як радарна пластинка, был вражливий на звуки в природі, в людском голосі и инструменті. Його все непокоило: кто то складат верши, кто выдумує музыку. Отвіта йому не было кому дати: бідны родиче не могли послати його в школу музыки. Он сам почал соберати, потом складати верши. Молодым, в 1921 року, он покинул нужденне село и прихідал в Америку. Для музичных студий

и науки нот он взял короткий курс и 15 літ тому назад организовал свой оркестр. Найблизьше краине в зависті сміялися и прозывали його и його оркестру. Тот сміх краинов не сбил Андрея с дороги, а іще лучше загартувало до завзятой науки над собом, и тепер Андрей здобыл своим трудом славу на всю Америку.

Было то 17 мая, коли наша программа по радио передала його первую пісню "Милого я мала", написанну ним и исполненну його оркестром и співачками. Слова и мысль його пісні так звичайні, як звичайна мысль и житє тых людей, для которых она зложена. Мелодия так интересна, што вам хочеся єй слухати до послідної ноты, и іще раз и іще раз.

Траля-ля-ля, ля-ля, милого я мала,
Я свого милого вірно любувала,
Он міні все повідал, хоче фраїречку,
Хоче фраїречку за свою женичку,
Пойдеме до хижы просити мамичку.
Гей га. Мамичка міні повідала.
Жебы я ся въдавала, жебы я тя, милый мой
Вірно любувала.
А же я тя любувала, розмарю я ти дала,
Розмарю и лелию, ту прекрасну квіточку,
Жебыс сой положил за свою шапочку,
Жебы люде знали твою фраїрочку.

Пісня "Милого я мала" стала так популярном в нашем народі, што от 17 мая она майже в кажду неділю исполнялась по требованию слушателей. Дует в ней исполнили дівчата, близкы краинки Андрея, Мария Андрейчак и Гелен Иван. Кромі пісні "Милого я мала", тоты сами дівчата исполнили пісню о войні "В том Карпатском Краю", трогательно смутний марш. Осиф Ондиш и Мария Андрейчак исполнили пісню "За-

смучена Мати". Пісню "Мичаковци", которую Андрей написал в честь своего родного села, исполнил Осиф Ондиш. Тот чардаш, як бы был наполненый музыкальными электронами, аж дрожит. Осиф Ондиш исполнил соло в веселой пісні "Рано". Гелен Чеселка и Гелен Биттнер от родичов з Литмановы, на Спишу, исполнили прекрасны пісни "Сонце", "В маю" и "У том Старом краю".

Кромі свого музыкального и поетичного таланту, Андрей есть добрий мастер и механик. Всі тоты пісни он сам рекордувал. У него зарекордуваны цілы полгодинны наши карпаторуссски радио программы. Андрей и його семья живут в Брукліні, Н. И.

Всі пісни, написанни Андреем и согранни по послідному слову музыкальных правил, проникнуты так нашым народным звуком, што для наших людей они удивительно притягаючи. В первой мірі в них слышите дух нашей дорожной Пряшевщины.

Так минувшого року мы получили великий выбор народной музыки и пісень, в духі классичном и народном, с одной и другой стороны Карпат, чого у нас попередно николи не было.

Всі пісни и музыка проф. Ореста Турковского и Андрея Куриплаха готовы к печати для массової продукціи, и недалекий уж тот час, коли каждый из вас може получить для себе тот народный твор на пластинках для семейного и товарищеского удовольствия. Если наш народ широ поддержит наши таланты в той их початковой роботі, мы в близкой будущности учуєме ище луч-

ше приготовлены творы, бо на-ши талантливы краине будут над тым дальше працувати, чтобы прославити имя нашого народа.

Для мене, яко бывшого віща-теля карпаторусской программы по радио, было великой честью передавати народу так прекрасно исполненну музыкальну часть программы. Слушатели виділи життя вокруг нашей программы, котрого не виділи при других. Но правдивої гордостю для нас есть, што тоты таланты были пробуждены под впливом нашей программы, и при ей помочи они розвились як цвіти при сонці. На том не конец. У нас есть відо-мость о новых талантах, котры готовилися к нам для свого роз-вития. Віриме, што они теперь и без программы будуть дальше розвиватися, а коли наша про-грамма наново стане передаватися по радио, мы будем окружены талантами, як цвітами.

Народна культура подобна до-рохоцінному каменю, котрого ка-жда грань світиться своим отмін-ним блеском. Лемковски народ-ны пісни и музыка, то одна така маленька грань, котра світиться своим світлом в великой много-гранной русской культурі. Кри-сталлизуйме нашими талантами туту грань, што она ясним світлом блестіла в великой музы-кальной культурі русского народа.

Н. А. Цисляк.

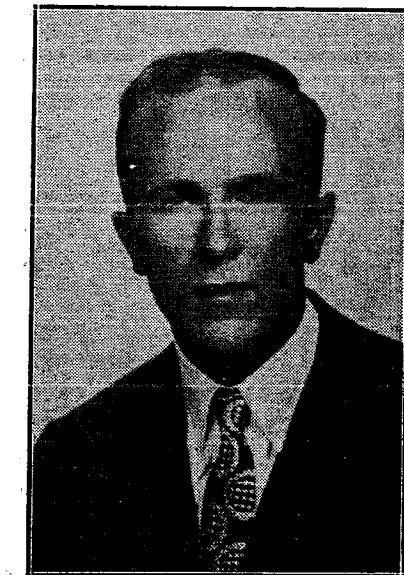
Богатому ся несе кура и ко-гут, а бідному и кура не хоче.

Наперед не знаешь, где най-дешь, а где стратишь.

Счесця без ума — дірава сума.

Кончил діло — гуляй сміло.

НАША МОЛОДЕЖЬ В АМЕРИКІ

Др. Владімир Налесник
Сейлем, Масс.

Молодий лікарь д-р Владімир Налесник належить до той немно-гочисленной группы нашей амे-риканской молодежы, котра не забывает за родный край своих родителей. Он сын Георгия (ныні покойного) Налесника.

Наша Народна Організація в Сейлем, Масс., гордиться своим членом д-ром Влад. Налесником. Вся русска молодежь повинна тримати с своим народом и хранити завіты своих предков.

От имени членов Русской Народной Организации и всей русской и карпаторусской колонии в Сейлем я шлю сердечный привіт молодому доктору и желаю йому найлучших успіхов в його дія-тельности.

М. Владыка.

Пам'яті Лемковського Партизана

Григорій І. Водзик родився 25 марта 1907 року на Лемковщині — в селі Мшанна, Кроснянського повіту.

Партизан

Григорій Водзик. (в Конемау, Чарлерой, Пенн.), а притом робив в фабриці. В 1906 року Іван Водзик вернувся до родного села і помер там в 1907.

Дідо Григорія Водзика, Яков Водзик, був також церковним дьяком і славним співаком на цілу Лемковщину. В своєму часі, близко 90 літ тому назад, он іздили с хором на вистави і концерти до Перемишля, Львова, Будапешта і Відня. Он був дьяком при свящ. Костанкевичу, котрий потім переїхав в Америку і помер в Шамокін, Пенн.

Із такої дьяковської родини походив Григорій Водзик. Стративши батька в первому році свого життя, Григорій Водзик мусів переживати трудні часи с най-

молодших літ і скоро познал біду нашого народу в старому краю. Но то не зломило його, лем загартувало до борьби за лучшу долю родного краю.

В 1929 року молодий Григорій тримав лекцію в своєму селі і обясняв господарям, як живе народ в СРСР, а як в шляхетській Польщі. В лекції он критиковав остро політику польського уряду. В Мшанні в тім часі був православним священником звичайний поліцейський доносчик — Шеремета. Запряг он полусліпу кобилу до воза і поїхав до Кросна з доносом польським властям, що молодий Водзик організує комуністичну партію в селі. Но Григорій не чекал, лем перешол тайно на чехословацьку сторону до брата Павла. Пробув у него два місяци, і вернувся в родне село. Но Шеремета, як тільки довідался про це, зараз дал знати поліції. Дольший час ходили за ним польські жандарми, но не могли його зловити, бо молодий Григорій крився по лісах в день, а тільки вночі приходив до села до своїх кревных, що му помогали і давали істи. Нарешті, всетаки поліція при помочі попа Шеремети поймала го і забрала до Перемишля, где он просидів в тюрмі 18 місяців.

Зараз посли гітлеровського нападу на СРСР Григорій Водзик організує борьбу проти німецьких захватчиків. Але 1 мая 1942 р. німци поймали його і з другими арестованними

погнали до Дуклі. По дорозі Григорій вирвался і біжал в ліси. Разом з іншими хлопцями, убіжавшими від німецького терору, он подняв партизанську борьбу проти німецьких фашистів. Літом 1943 року он був убитий при нападі партизанського відділу

на німецький воєнний транспорт коло Перегримки. Там був і похований. Оставил вдову, котра в 1945 році переселилась з іншими односельчанами до СРСР.

Вічна пам'ять борцу-герою за права і свободу свого народу!

ЛЕМКОВСКИЙ БАРИТОН

Ярослава М. Павелчака (Джерри Павелл) знає вся наша карпатська публіка в околиці Нью Йорка. Тот молодий даровитий професіональний співак, баритон, виступав на многочисленних підприємствах наших церковних, братських і культурно-просвітительських організацій.

Я. Павелчак родився в Нью Йорку 1 октября 1918 року, в родині наших лемковських емігрантів. Потім його батько переїхав до поблизу Юнкерса, де молодий син посідав школу. Іще в младших класах "Гай-Скул" молодий Ярослав проявляв охоту і дарование до співу і до театральних виступів. Раз в місцевому театрі он виступав в масовій сцені передбачений за Наполеона. То був совсім маленький Наполеон, бо Ярославу минуло лем 12 літ.

Родиче не були заможні, як звичайно фабричні робітники, то сину треба було уж з молодих літ глядати заробку. Он продавав журналі, робив на газоловій станції, позже починає пішущі машинки, ходив за ордерами, як "сейлсмен" і т. д.

Послі окончания средньої школи, молодий Ярослав взялся серйозно розвивати свій голос. Студіював у відомих профес-

Джерри М. Павелл

сorov музики в Нью Йорку. В тім часі його знали уж широко наші организації, і кожда старалася дostaти молодого Павелчака на свої підприємства.

Перед війном он виступав в групі Бен Йоста. В часі війни наш молодий співак іздила з групами артистів Нік Кенні по військових ляграх розвеселяти і піднімати духу у молодих солдатів. Потім поступив на військову службу в армії. Як солдат медичної служби, Ярослав Павелчак прожив три роки на госпітальному кораблі "Емілі Г. М. Ведер" під командою полковника Осли. С тим кораблем он побував во многих частях світу. Йому пору-

чено было заниматься устройством забав и развеселений на своем кораблі, а также призывали його выступати перед пациентами в военных госпиталях.

С военной службы был звольненый в ранг старшого сержанта. Пару неділь послі того он уж виступал по американських театрах в составі артистичної групії Симмс Радіо Шоу из Голливуда. Потом гдеякий час співал в канадських театрах и клубах с первыми артистами Ка-

нады и Соединенных Штатов. Родиче Ярослава то нашы лемкы из Грибовского повіта. Отец Михаил Павелчак интересуєся живо нашими народными ділами.

Молодому артисту-співаку Джерри Павелл шлеме найлучши пожелания. Може даколи йому удастся с другими американськими артистами посітити Советский Союз и виступити перед нашими крайовими братями в Ужгороді, Мукачеві, Львові и других містах.

Памяти заслуженного народного труженика

Іван Горощак

Іван Горощак, родом из села Панкна, Горлицкого повіта, належал к числу самых активных тружеников на нашей народной ниві в Америці.

В Америку, первый раз, он приїхал в 1900 року и прожил в Коннектикут до 1908 року. Но молодого Горощака тягло на русскую землю. В Америці он чувствовал себе на чужині. В 1908 року он из Америки разом с женом виїхал в Россию, чтобы там поселитися

и жити меже своим народом. Через Либаву и Петербург он поїхал на юг России, побывал в Донбассі и других южных районах России. В тых часах меже нашими емігрантами в Америці начался рух за переселение до России. Были люди, котры из Америки хотіли іхати в Россию. Одним из інициаторов того руху был покойный ныні Виктор П. Гладик. Иван Горощак поїхал в Россию для осмотра, чтобы перевідатися, ци можна там устроїтися нашим лемковским емігрантам из Америки. Но ціла тата акція с переселением была слабо организована. Царське правительство не проявило ніякого интереса к тому начинанию. Так молодий Иван Горощак, розочарованный в России, вернулся найперше на Лемковщину, до своего родного села, а так за короткий час — в Америку. Он виїхал один и тайно, чтобы уйти от войсковой

службы в австрійской армии, а жена приїхала позже за ним.

Прибывши другий раз в Америку, Иван Горощак с женом Антониом (из роду Стопень) жили 14 літ в Нью Йорку, а так переїхали в Клифтон, Н. Дж., и Паттерсон, где прожили 22 роки. Долги роки Иван Горощак робил столяром на желізной дорожі.

Основание и развитие передовых отілов Лемко-Союза в Пас-сайку было тісно связане с іменем Ивана Горощака. Много літ он был предсідателем мужского отіла ч. 16. Он был также членом-основателем Карпаторусского Американского Центра в Юнкерс и один рок занимал пост предсідателя той организации.

Іван Горощак бывал на всіх головных съїздах Л. С. и на рочних засіданнях К. А. Центра. Он

працювал с цілом енергом для розвития и укріпления наших прогресивных народных організацій, бо розуміл, что лем через организацию, просвіту и прогресивну роботу народ може добитися лучшої будучности в світі.

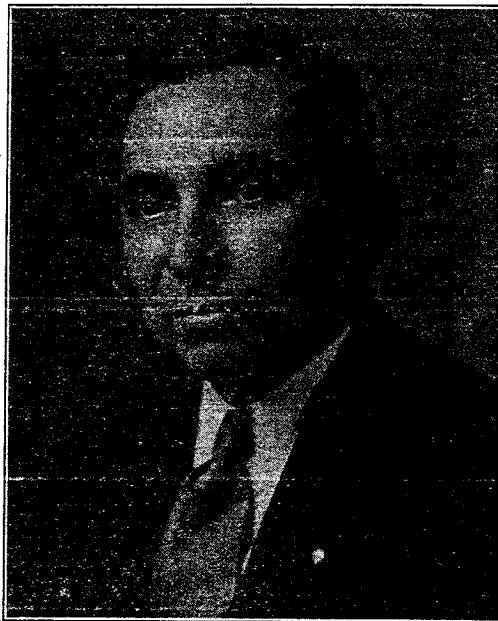
І. Горощак скончался 27 августа 1946 року, оставляючи в глубоком смутку жену Антонию, сына Теодора и дві дочки — Параску Мерену и Анну Феллер. Вість о його смерти вызвала глубокий жаль среди членов Л. С. Газета "Карпатска Русь" в посмертной заміткі писала, что смерть Ивана Горощака означает тяжку страту для всей нашей лемковской еміграции в Америці. Он любил горячо свою родну Лемковщину и Русь, и был всегда готовый помочи в роботі для добра своего родного краю и всего русского народа.

Карпаторусский Ам. Центр в Юнкерс, Н. Й.

Мало найдете людей меже нашими карпаторусскими емігрантами в Америці, котры бы не чули за Карпаторусский Американский Центр в Юнкерс, Н. Й. То есть наша Народна Будова, котра была поставлена при помо-чи всіх отілов и членов Л. С. не тилько в Соединенных Штатах, но и в Канаді. Каждого літа вы можете встрітити в К. А. Центрі краинов со всіх сторон Америки — из штатов Калифорнії, Вашингтон и из далеких провінцій

Канады, як Альберта и Саскачеван. Люде приїждают на вакації ствидіти родину в восточных штатах и при той нагоді каждый старается зайти до своєї Народной Будовы в Юнкерс, о которой много читал в газетах и чул от знакомых.

Будинок К. Р. Ам. Центра был построєний в 1938 року, но окончательно был открыт в маю 1939 року. Будинок и устройство в середині — в галі и ресторані коштували около \$85,000.00.

ИВАН МАЛЮТИЧ,
Предсідатель К. Р. Ам. Центра

Тота сумма была собрана головно из пожичок от членов и от ділов Л. С., а в меньшой части из добровольных жертв и членских взносов. В момент открытия Центра в маю 1939 року на будові был долг на сумму \$65,000.00. Но то были гроши наших людей — моргич и приватны пожички. Правление К. Р. А. Центра не мусіло пожичати грошей из банку, бо свои люде мали таке довірье до Лемко-Союза и його лидеров, што на их призыв зложили потребну сумму.

Два члени Л. С. дали первый моргич на 20 тысяч долларов. А решта сумма была собрана на долговы цертификаты от отдельных членов и от правления Л. С.

Сегодня майже всі приватны пожички членам были вернены разом с процентом. За цілый час К. Р. Американский Центр платил

от моргича и приватных пожичок по 4%. Лем организация (отділы Л. С. и др.) не получали процентов. От 1939 до 1947 року К. Р. Ам. Центр звернул моргичу и приватных пожичок на \$45,000.00, так што ныні на нашей Народной Будові остається іще долгу около \$20,000.00, но то суть головно организацийны гроши. Напримір, головна касса Л. С. має моргич на будові К. Р. А. Центра на 10 тысяч.

К. Р. Ам. Центр получає доходы из своего ресторана, из великой гали, яку рентує другим организациям и приватным особам на ріжни предприятия, и из пікников, які устроються на землі Центра. В будові Центра поміщається такоже редакция и типография Л. С., котрий платит рент за поміщеніе. Ресторан и велика гала приносят добры доходы. Минувшого року чистый доход из ресторана и гали был около 20 тысяч долларов.

К. Р. Ам. Центр был зачартерованый в штаті Нью Йорк як членска организация, а не на шерах. То значит, што доход не можна ділити меже шергольдеров, а тилько можна ужити на культурно-просвітительны и благотворительны ціли. В уставі К. Р. А. Центра, напримір, сказано, што из своих доходов Центр должен помогати нашым студентам. Згодно с tym параграфом своего устава К. Р. Ам. Центр послі уплаты приватных пожичок начал давати стипендии студентам в коледжах и университетах. Сейчас три на-

гуденты получают из Центра в виді стипендии беспроцентовы пожички на школу. Напевно в слідуючих роках таких стипендий правление Центра выдаст больше.

Велику галю К. Р. Ам. Центра нанимают на предприятия не тилько наши карпаторуськи и russky организации, но и чужи. Напримір, немецкы организации не тилько в Юнкерс, но в цілом Вестчестер Каунти уж ряд літ устроюют свои предприятия постоянно в нашем Центрі. Так само итальянцы на цілой околиці знают галю К. Р. Ам. Центра, бо устроюют в ней свои организацийны и приватны забавы (го-

ЯРОСЛАВ КОБАН,
Менажер Ресторана К. Р. А. Ц.

ловно весіля). Кромі того, ріжни американски компании, робочи юнии и общества нанимают галю Центра на всяки предприятия и объявляют о том в своих газетах. В виду того имя К. Р. Ам. Центра знано широко не лем меже нашим народом, но и меже чужими.

Ділами К. Р. А. Центра завдує уряд из 7 членов: предсідатель, містопредсідатель, секретарь, кассир и три тростисты. Уряд вибирається на рочних собраниях членов. Членски собрания Центра отбываются каждого року при конці мая або в началі июня.

Членом К. Р. Ам. Центра може быти индивидуальная особа и организация (отділ, братство, парафия). Членский взнос есть 25 долларов на всю жизнь. Сейчас К. Р. Ам. Центр числит понад 500 членов.

Петр Баньковский

*Compliments from
PETER M. BANKOVSKY
26 Hazel St. Conemaugh, Pa.*

Telephone: ALgonquin 4-7733

Карпаторусский Народный Союз ПРИ Международном Рабочем Ордені ОБЕСПЕЧИТ

vas i вашу семью на выпадок смерти або хвороты за доступны роботникам и фармерам раты. Наша организация заасекурует без дискриминации женщин и мужчин, старших и молодых, на посмертну подпору от 250 до 5000 дол. и на тиждневу хвору подпору от 4 до 15 дол.

КАРПАТОРУССКИЙ НАРОДНЫЙ СОЮЗ ПРИ М.Р.О.

принимат новых членов до 1000 дол. посмертной подпоры и 10 дол. тиждневой хворой подпоры, котрым не минул 45 рок життя,

БЕЗ ДОКТОРСКОЙ ЕКЗАМИНАЦІИ.

КАРПАТОРУССКИЙ НАРОДНЫЙ СОЮЗ ПРИ М.Р.О.

выдає старшим и дітям ендавмент полисы, як також други виды обеспечения.

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ ОДНОКОЙ КАРПАТО- РУССКОЙ НАРОДНО-РОБОЧОЙ ОРГАНІЗАЦІИ!

*
На своїом материнском або на англійском языку за подробнійшої информацией звертайтесь на такий адрес:

Carpathian Russian People's Society of IWO

80 FIFTH AVE.

NEW YORK 11, N. Y.

Compliments of **Russian National Home**

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ, Инк. Число Лемко-Союза 65, в Акрон, Огайо. Вступайте членами до Русского Народного Дому и Лемко-Союза. Если зайдете до Акрон, не забудте вступити до нашего дома, а будете обслужены по братски, за што вам гарантие Комитет.

*

1166 — 7th AVENUE

AKRON 5, OHIO

ПРИВІТ ВСІМ ЧЛЕНАМ И КРАЯНАМ ИЗ АКРОН, ОГАЙО РУССКИЙ АМЕРИКАНСКИЙ ГРАЖДАНСКИЙ КЛУБ

Гражданский наш Клуб свою галю має,
До котрой всіх земляков с Акрон запрошає.
Галя до вынайму на всяки забавы:
Весіля, ци крестины — велики и малы.
В нашої галі столы, кухонны снаряды,
Мож то уживати на всяки припады.
Всіх краянов до нас просим загощати,
Бо Гражданский Клуб — русский центр
В нашем Акрон сити.

ГАЛЯ ДО ВЫНАЙМУ НА БАЛИ, ВЕСІЛЯ, ГОСТИНЫ, БРАТСКИ СОБРАНИЯ И НАРОДНЫ ВІЧА.

Подпоруйте своих!

Ярослав Шафран, Секретарь.

RUSSIAN AMERICAN CITIZEN CLUB
1168 ACKLEY STREET AKRON 6, OHIO

DAY AND NIGHT SERVICE

Telephone: MArket 7-1320

FREE CHAPEL

Nasevich Funeral Home

First Class Service at Reasonable Prices

У нас получите первоклассну услугу при похоронах.
по приступных цінах.

Mrs. Mary Nasevich

717 BROWN STREET,

PHILADELPHIA 23, PA.

Compliments of

Donald J. Griffith

FUNERAL DIRECTOR

First Class Service at Reasonable Prices.

Мы даєме честну и найлучшу услугу при похоронах.

В разі потреби — удавайтесь до нас.

Phone: 493 LANSFORD, PA.

53 E. PHILLIP STREET

COALDALE, PA.

Telephone 4-5995

High Grade Market

MEAT MARKET & GROCERIES

JOHN S. CHURYK, Prop.

ПЕРВОРЯДНА РУССКА

Гросерня и Бучерня

*

Желаеме всім Веселых Свят и
счастливого Нового року 1948! А
так само сердечны поздравления
всім краянам, приятелям и знако-
мым ту в Америкі и старом краю!

779 Atlantic St.,

JOHN S. CHURYK

Stamford, Conn.

Phone 4-1851

Phone 3-5609

Liberty Liquor Store

The Friendly Store

*

Wines-Cordials-Liquors-Beer

A Good Place to Buy

Free Delivery

Склад найліпших Вин и Ликеров.
Коли Вам зайде погреба, то орде-
руйте в нашем складі.

*

So. Pacific & Woodland Ave.
STAMFORD, CONN.

Peter Dudick

PETE'S QUALITY MARKET

У нас достанете завсе
найліпший товар.

726 So. Pacific St.
Stamford, Conn.

Phone 3-1521

Surwilo's Food Market

Choice Meats—Groceries
& Vegetables

Free Delivery

21 East Walnut St.
Stamford, Conn.

Tel. YOnkers 3-5703 J.

ПРИВІТ ВСІМ
КРАЯНАМ,
ПРИЯТЕЛЯМ
І КОСТУМЕРАМ
от краяна

Владимира Гончарик
СВОЇ ДО СВОГО!
КРАЯНЕ ДО КРАЯНА!

*
* *

Wladimir Honcharik
Grocery & Meat Market

ALSO

BOTTLED BEER, SODA
& CIGARETTES

46 Bennett Ave., Yonkers, N. Y.

Phone 4-0738

**BELLTOWN
MARKET.**
Meats
Groceries
and
Delicatessen

Петро Телеп

До краяна Петра Телепа
Ходят люди с далека,
Не лем свои, а и чужы,
Бо он гречно всіх обслугуєт,
Завсі свіжий товар має,
Он старого не продає.

Belltown Market
Quality Groceries & Meats

*

22 BELLTOWN ROAD
STAMFORD, CONN.

PLEASE SUPPORT OUR ADVERTISERS !

Tel. YOnkers 5-9844

John Malutich
Grocery & Delicatessen

ALSO

ICE CREAM, SODA, CIGARS
and CIGARETTES

В шторі Малютича Івана,
В полуночі, ввечер і зрана
Свіжий товар дстанете,
Он наш крайн з села Ріпок,
Всьо продав на ужиток!
Николи не пожалуете!

*

*

Іван Малютич

131 Yonkers Ave. Yonkers, N. Y.

Ambridge Phone: 1100

Aliquippa Phone: 9517

Pittsburgh Phone: GRant 6315

Поздравления с Новим Годом!

Greetings and Best Wishes
for 1948!

from

**Ohio River
Motor Coach Co.**

Operating from

ALIQUIPPA to PITTSBURGH
via

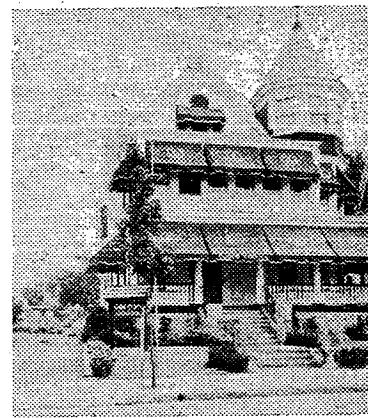
AMBRIDGE — SEWICKLEY
and communities in between

Coaches are available for Special
Trips of Groups and Parties.

*

ENJOY YOUR RIDE!

Phone: ESsex 5-5555

Telephone: 2332-J

Compliments of

Lemko
STEPHEN
SKIMBO
Meats
and
Groceries

**Carpathian-Russian
Store**

MEATS AND GROCERIES

A good Place To Buy At

*

445 Winters Avenue
West Hazleton, Pa.

**Russian-American
Association**

Joseph Yonko, President
John Pacak, Fin. Secretary
Thomas Kovalchuk, Treasurer
Michael Kuvinka, Rec. Secretary

Нанимаме галю на Митинги, Весілля,
Крестини и други забавы.

Заходте к своїм!

*

*

209 Schoonmaker Ave.
Monessen, Pa.

American Russian Citizens Club

**American Russian
Citizens Club**

Привіт всім краянам в Шелтон
и околиці.

Ставайте членами нашого
Ситизен-Клуба!

*

330 Howe Ave.
Shelton, Conn.

PLEASE SUPPORT OUR ADVERTISERS!

St. Nicholas Russian Society

Если хотите встретить своих знакомых, то в Русском Клубе все их найдете.

Клуб есть власностю Б-ва
св. о. Николая О. Р. Б.

*

443 S. Arlington St. Akron, O.

The Carter Jenkins Agency Co.

All lines of Insurance
and Surety Bonds

J. R. Dunning

68 E. Mill St. Akron, O.

Phone 5-0014

IN STRUTHERS It's Pete's Place

PETE BANOVIACK, Prop.

114 Bridge Street Struthers, O.

BEST WISHES

from

Arthur F. Ranney

Summit County

Engineer.

*

Court House

Akron 8, O.

Paul Pawelchak

GROCERY STORE

Лемковска гросерия, обслугує своїх
людей за 31 рок. Подпоруйте свого
краяна-лемка Павла Павелчака!

СВОЙ ДО СВОГО!

1172 Duane Ave. Akron 6, O.

Phone 5-2212

Harry M. Wormley & Son

PLUMBING

Steam and Hot Water Heating

10 Spring Street Struthers, O.

Compliments of

RUSSO-GALICIAN AMERICAN FRIENDSHIP CLUB

ПРИВІТ ВСІМ КРАЯНАМ

от членов

ГАЛИЦЬКО-РУССКОГО КЛУБА
где члены того клуба могут
приятно провести свой
свободный час.

В клубі завсі можна отримати
свіжі, здорові напитки
і смачні закуски.

Ставайте членами
Галицько-Русського Клуба!

333 Fairmount Ave.
Philadelphia, Pa.

Tel. PAssaic 2-9419

РУССКА ГОСТИНИЦЯ

Стефана Волчко

Галя на танцы
Где russkы люде ся сходят,
Часом чужых тъж приводят.
В приятельстві попивают,
А по-русски сой спивают.

Stephen E. Wolchko, Prop.

159 Third St., Passaic, N. J.

Phone LOm. 3-9924

Kociubinsky Funeral Home

Air Conditioned Parlors

Даєме первокласну услугу
при похоронах по уміркованых цінах.

*

*

Day & Night Service

N.E. Cor. Franklin & Parish Sts.
Philadelphia 23, Pa.

Phone PAssaic 2-3073

Passaic & Garfield Supply Coal Co.

—Incorporated 1908—

COAL and WOOD
KOPPERS COKE
Buy reliable coal from reliable
dealer

River Drive and Belmont Ave.
Garfield, N. J.

Phone ELiz. 3-0575

Willie's & Nick's Tavern

Choice of Liquors and best of
Beers. Modern Shuffleboard
for pleasure.

Краине заходте до нас!

400 Elizabeth Ave., Elizabeth, N. J.

349 Elizabeth Ave. Elizabeth, N. J.

Tel. PAssaic 2-9231

ПЕРВОРЯДНА**Гросерня и Бучерня**

ОСИФА С. МОНЧАКА

До Йосифа Мончака
Идут люде издалека.
Идут русски, идут чужки,
Вшитки знают, што обслугуют.
Однаково, справедливо,
Честно, скоро, што аж мило.
В шторі має свіжки мяса,
І то завсі, не лем часом.
Ци хочете из "бучерні",
Або дашто из "гросерні",
Вшитко там достанете,
И так, што не пожалуете!

JOSEPH MONCHAK
Grocery & Meat Market

112 Van River Ave. Clifton, N. J.

Phone: ELiz. 3-3132

"Say it with flowers"

Art Floral Shop

E. BONAVITO, Prop.

Flowers for every occasion!

824 Elizabeth Ave. Elizabeth, N. J.

Phone 4-5186

Stamford Clothing ExchangeCHAS. RABINOVITZ, Prop.
General Merchandise Bought & Sold
448 Atlantic St. Stamford, Conn.

Tel. 3-9903

Pete's Corner StoreToys, Cigarettes, Ice Cream,
Stationery, Newspapers & Magazines

738 So. Pacific St. Stamford, Conn.

Tel. 2-8728

ПЕРВОРЯДНА
БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ**Михаила. Маслея**

Треба, знате, Вам повісти,
Як хочете смачно їсти,
Же в Маслея мясо свіже,
Велький фалат Вам отріже.
Яйка, сыр, масло, колбаса
И свіжка ярина до мяса.
Всого ширід Вам наважит,
А и честно Вас обслугит.

MICHAEL MASLEY**Grocery & Meat Market**

332 Hope Ave., Clifton, N. J.

Phone EL. 3-2725

Morris Schneider**General Merchandise**

Заходте до нас!

114 First St. Elizabeth, N. J.

Daniel Sobchok

Хто весело хоче погуляти,
То мусить музыку Собчака наняти.
Собчака всі люде в околиці знают,
Перед бальом три місяці
Задаток му дають.

* *

*

Music Furnished For All Occasions

308 Atlantic St. Paterson, N. J.

Phone EVergreen 7-4829

БРУКЛИН (Вильямсбург)**Нью Йорк!**Всякого рода напитки для свого
особистого ужиткуЗабавы, банкеты, весіля и для
инших оказий.

Памятайте на тоту адресу:

Liquor Store

Domestic & Imported Liquors

*

BASIL FEDORYK102 Grand Street
(Bet. Berry St. & Wythe Ave.)
Brooklyn, N. Y.

Passaic 2-10195 2 Shuffle Boards

Perry's Bar & Grill

JOHN PERRY, Prop.

DINING—DANCING"The Tavern Where All Good
Friends Congregate"

Hall To Rent For All Occasions

FREE—Dance Every Saturday Night

Только одна правдива
карпаторуська салона
в Пастайку!

*

Загощайте до нас!

128 Third St., cor. Mercer
Passaic, N. J.*Compliments of***Wayside Inn Restaurant**

Finest Foods, Wine & Liquors

ПРИВІТ ВСІМ

КРАЯНАМ ЛЕМКАМ!

Краяне, коли переїжджате коло Бетель
и Ньютон, Конн. — то не забудте
загостити до краяна лемка Ивана
Фесь, где можете приятно
забавитися.

JOHN FESH, Prop.

*

Route 202, Bethel-Newton Rd.
Newton, Conn.

Tel. WAverly 3-0659. Free Delivery

Szarko's Liquor Store

MIKE SZARKO, Prop.

BEER—WINE—LIQUORS
BEER COOLERS FOR RENT

Выполняме ордеры на весіля, забавы и проч. Довеземе Вам бесплатно.

1317 LIBERTY AVE.

Below Long & Liberty Aves.
HILLSIDE, N. J.

Tel. BI. 3-0258

Fred H. RoeverOPTOMETRIST—OPTICIAN
Reasonable priced glasses made to
your satisfaction**OUR MOTTO:**"Every Costumer a Satisfied Patient"
OPEN: Tuesday, Thursday and
Saturday evenings till 8 P. M.У нас завсі добра и честна услуга!
237 Clinton Ave. Newark, N. J.

Phone LAnsford 190M

Chabot's

Bleaching & Washing Fluid

For Best Results —

Try Us!

R. F. D. No. 2.

Lehighton, Penna

Phone 810

*Compliments of***J. M. P. Sanitary
Dairy**

Homogenized-Pasteurized

"In the Handy Square Glass' Bottle"

COALDALE, PA.

Seman Kania

FUNERAL DIRECTOR

Elizabeth, Newark & Perth
Amboy, N. J.Первоклассна услуга при
похоронах!В потребі — удавайтесь
до свого краяна!**СЕМАН КАНИЯ**

утримує три офіси на:

225 W. Jersey St., Elizabeth, N. J.
Tel. ELizabeth 2-361186 Elizabeth Ave., Newark, N. J.
Tel. BIGelow 3-6762433 State St., Perth Amboy, N. J.
Tel. P. A. 4-4646*Compliments of***Pete Flyzik**

*

COALDALE, PA.

Tel. EVergreen 7-9184

John V. Lucci

RETAIL

WINES & LIQUORS
Imported & Domestic

Licence No. L. 5091

557 Driggs Ave.

Cor. N. 7th St. Brooklyn, N. Y.

Tel. LAmber 5-1815

ПЕРВОРЯДНА
БУЧЕРНЯ, ГРОСЕРНЯ
И ДЕЛИКАТЕССЕН

ПЕТРА ТЕРЕК

До краяна Терека
Ходят люди и с далека,
Терек мяса свіжы мае,
Гросерию тыж продае,
Кенды, айскрим, сигареты,
Всьо у него достанете.
Заходте там и Вы часто,
Бо услуга первоклассна.**Peter Terek**

Grocery & Meat Market

160 Lawrence Place, Paterson, N. J.

PAssaic 2-4332

Joseph T. Bizub

Funeral Director

Даєме честну и добру услугу
при похоронах

205 Third St. Passaic, N. J.

Linden Hill Dairy

D. P. MONCHAK, Prop.

Grade A & B Milk
Chocolate, Butter Milk
Cheese and Fresh Eggs

Краяне, свой до свого!

520 Erudo St. Linden, N. J.

Andrew Kozay

Beer Garden

РУССКА ГОСТИНИЦА

62 First St. Passaic, N. J.

*Compliments of***Chromiak's Tavern**

S. CHROMIAK, Prop.

6 Cedar St. Garfield, N. J.

PAssaic 2-8647

*Compliments of***John Mnahonchak**

Beer Garden — Shuffle Board

182 — 3rd St. Passaic, N. J.

Phone PAssaic 2-8856

BROOKLYN SHOE STORE

FOOTWEAR For Men & Women

ALEX LARK, Proprietor

JOHN SLYSZ, Manager

100 Market Street Passaic, N. J.

Pone: Little Falls 4-0294

Singac Bakery

PANKO WORHACH, Prop.

ПЕРВОРЯДНА ПЕКАРНЯ

Пече перворядний Хліб, Булки,
Кейки для домашнго ужитку,
а также из ордер на Весіля,
и всяки други забавы.

В потребі удавайтесь до нас

117 Newark-Pompton Turnpike, N.J.

Telephone: 3-2297

Nick's Market

Quality Meats & Groceries

NICHOLAS LIZAK, Prop.

31 Hill Street, Waterbury, Conn.

Tel. 3-0590

W. H. Pickett

DRUG CO.

Frank Guba, Reg. Pharm.

738 N. Main St. Waterbury, Conn.

Phone PAssaic 3-4515

Club Cambridge

WINE—LIQUOR—BEER

STANLEY PEITZ, Prop.

199 Cambridge Ave. Garfield, N. J.

Phone PAssaic 3-4515

Grocery & Meat Market

NICHOLAS POPIVCHAK, Prop.

Поздравления всім костумерам.

104 Chestnut St. Garfield, N. J.

Tel. WA. 39576

Liberty Inn

Bar & Restaurant

Wines—Liquors—Beers

1458 Liberty Ave. Hillside, N. J.

Phone PAssaic 3-312-R

Andrey Deno

GROCERY & BUTCHER STORE

Руська Господарка в Сполучені

137 Ackerman Ave. Clifton, N. J.

Phone 494-J

Compliments of

Check's Furniture and Undertaking

FURNITURE & UNDERTAKING

First Class Service

В потребі — удавайтесь до нас,
где достанете добру услугу.

370 Donner Ave., Monessen, Pa.

Phone: 263-J Notary Public

Compliments of

Joseph Saladiak

REAL ESTATE AND INSURANCE

BONDS & MORTGAGES

423 Schoonmaker Ave. Monessen, Pa.

Greetings from

Kuosman Hardware

Plumbing—Heating

109 — 6th Street Monessen, Pa.

Compliments of

Anna Kuzma's

BEER-WINES-LIQUORS

ANNA KUZMA, Prop.

275 Schoonmaker Ave. Monessen, Pa.

Phone: 9492

Canteen-Lounge and HIDE-AWAY-BAR'S

139 E. Schoonmaker Ave.
Monessen, Pa.*Compliments of*

Sheetz Hotel

FRANK EZERSKI, Prop.

158

Phone — 47

Valley Wall Paper & Paint Co.

Wall Paper, Paints, Household
and Plumbing Supplies.

Window Glass Venetian Shades

Купуйте у своїх людей!

313 Schoonmaker Ave.
Monessen, Pa.

Phone 186

Boston Fish and Poultry Market

Chickens, Ducks, Turkeys,
Geese, Pigeons, Fish, Oysters,
Lobsters, Clams

Купуйте у свого!

484 Schoonmaker Avenue
Monessen, Penna

Phone 778 J

Compliments of

Sam D. Stern

Quality Furniture

531 Schoonmaker Ave. Monessen, Pa.

Compliments of

F. Hetel

CLEANER AND DYER

(Veteran) Same day pressing
130 Ray Street Garfield, N. J.

Compliments of

Fannie Stoppi's Cafe

Beer, Liquors & Wine

Поздравления всім от країнки
Фенни Стаппі из села Куляшне,
повіт Сянок.

ЗАХОДТЕ ДО НАС!

Compliments of

Morrey's Dep't Store

Купуйте в нашом шторі.
Всьо достанете по приступних
цінах.

111 Bridge St. Struthers, O.

Tel. MAin — 0885

Paul Holowchak

FUNERAL DIRECTOR

РУССКИЙ ПОГРЕБНИК И
БАЛЬЗАМАТОРВынанимат Автомобили на Весіля,
Крестини и Всякы Оказии...
Краяне Лемкы-Карпаторосси в по-
требі удавайся до свого!

2387 Professor St. Cleveland, O.

VALENTINE FURNACE CO.

Gas—Oil—Coal
Roofing and Spouting
Res. Tel. 5-5623 Office Tel. 5-2514
143 Center St. 76 Bridge St.
STRUTHERS, O.

Phone 5-2625

Creed the Cleaner

“For People Who Care”
93 Bridge St.
Struthers, Ohio

M. J. Elias

Funeral Director
Good Service at Reasonable Prices
167 Third St. Passaic, N. J.

John M. Trella

Beer—Wine & Liquor
Shuffle board
Напитки и закуски.

Basista Coal Co.

Краян ГЕОРГИИ БАСИСТА,
наш лемко, має найбільший кол-ядр,
где достанете найліпше угіля по най-
нижших цінах!

Купуйте у краяна!

47 Liberty St. Struthers, O.

Phone 5-2111

D. A. DAVIDSON FUNERAL HOME

Hazen L. Becker Rachel Becker
157 Poland Ave. Spring St.
& Poland Ave.
STRUTHERS, O.Phone 5-2165 & 5-2166
**YALLECH LUMBER
& SUPPLY CO.**
Everything to build anything.
Sash & Doors.
STRUTHERS, O.

Phone PAss. 2-9633

Clifton Bakery

Fresh Cakes—Rolls & Bread Daily
327-331 Hope Ave. Clifton, N. J.

Phone 3-6633

Cohasset Club

BEVERAGE COMPANY
807 Franklin Ave.
Youngstown, O.

Tel. WA. 3-9805

Cut Rate Drugs

J. Bernstein, Ph. G.
1283 Liberty Ave. Hillside, N. J.

Sam Basalyga

Grocery & Butcher Shop

НАРОДНИЙ ДОМ В ГОРОДІ КЛІВЛАНД, ОГАЙО (БЫВША ГАЛЯ КОРЕНЯ)

шле сердячный привіт и найлучши пожелания членам Лемко-Союза и Карпаторусского Народного Союза МРО, а также всім краянам-лемкам, пряшевицам и взагалі всім карпаторуссам и русским людям в Клівланді и в цілом штаті Огайо.

В нашем Народном Домі поміщається Клуб Лемко-Союза с рестораном. В нашем Народном Домі отбываются митинги наших народных организаций, собрания и забавы. В нашем Народном

Домі отбывались засідання XIII Головного Съїзда Л. С.

Кто из наших краинов живе в Клівланді, або приїжае до Клівланду, може всегда зайти до нашего Народного Дома, где буде радо витаный, и где встрітит своих знакомых и приятелей.

ПРАВЛЕНИЕ НАРОДНОГО ДОМА В Г. КЛІВЛАНДІ.

Cor. 11th Street and Liberty Rd.

Cleveland, Ohio

Tel. METuchen 6—1852

ПРИВІТ ВСІМ
КРАЯНАМ, ПРИЯТЕЛЯМ И КОСТУМЕРАМ
ОТ КРАЯНА

Теодора Рудавського
из Посады Яслинской

Гросерня и Бучерня

Краяне лемки-карпатороссы, заходте до своего краяна,
а он вас честно и щиро обслугить.

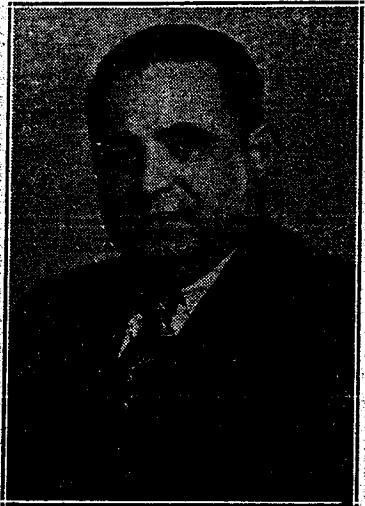
THEO. RUDAWSKY

Grocery & Meat Market

Phone: YOnkers 5-9434

ANTHONY DURKOT, Prop. Woodsworth Restaurant

Дуркот ест наш бизнесиста,
Гей крайяне, з дальша — з блиска
Он наш крайян из Ганчовой
Приготовлят смачны стравы.
Всю ма свіже первокласне,
Што жолудку ест корыстне.
Таке пиво, як сметана,
Ци то в вечер або з рана.
Розкажете, што хочете,
Добре съїсте и выпьете.
Як Вас смуток долігає —
Он и на то чілкы мае.
Завитайте все до свого,
Он обслужит Вас каждого!

АНТОН ДУРКОТ

WOODSWORTH RESTAURANT

FINEST FOODS WINES LIQUORS

66 WOODSWORTH AVE.

YONKERS, N. Y.

Надзвичай добра случайность для всіх любителів народной пісни и музыки. Пості 15-літной перерви вишли НОВЫ ЛЕМКОВСКИ СПІВАНКИ и МУЗЫКА на рекордах. Комитет Карпаторусского Радио мае велику честь предложити цілу серию, 12 мастерски исполненых рекордов, под назвой:

ПОПРАД.

Новы и комбінованы композиции в оркестрі Проф. Ореста Турковского:

- 101 ПРИВІТ, ДОРОГА ЛЕМКОВИНА (Марш)
- МАСЬВИЙ ЦВІТ (Вальс)
- 103 От Крынниці (Полька)
- ГОРИЛА СОСНА (Лемко-Вальс)
- 105 РОДИННИЙ МАРШ
- ЛЮБОВНИЙ ВАЛЬС
- 107 ДЛЯ МОЛОДЫХ (Полька)
- СИВЫЙ НЯНЬО (Полька)

Народны співанкы, соло радио півніцы Йоанны Лиш при скрипкі композитора Ореста Турковского.

- 109 УЖ ЕМ ПООРАЛ
- ОИ ВЕРШЕ, МОИ ВЕРШЕ

Ціна одной пластинки 1.00 доллар. Кто желае набыти цілу серию, 12 штук, получает твердой окладки альбом для рекордов — даром.

Кто желае получить пластинки по почты, должен прислати додаточно 1.00 доллар на покрытие гарантованой пересылки, за кажду серию. Штобы уникнути великих расходов пересылки, радиме приятелям из близьших околин Нью-

- 111 ГОРИЛА ЛІПКА ЗА ГОРАМИ
- 113 ДВА ГОЛУБЫ САМА Я РУЖУ САДИЛА
- 115 ГОРЫ НАЧЫ МИЛЫ ЯК Я ИШОЛ ПРЕЗ ЛІЩИНУ
- Пісни и музыка народного композитора Пряшевиці Андрея Курила, его оркестру и его північні групи:
- 117 МИЛОГО Я МАЛА (Полька)
- В КАРПАТСКОМ КРАЮ (Вальс)
- 119 СОЛНЦЕ (Полька)
- ЗАСМУЧЕНА МАТИ (Вальс)
- 121 МИЧАКОВЦІ (Чардаш)
- РАНО (Полька)
- 123 В МАЮ (Полька)
- У ТОМ СТАРОМ КРАЮ (Вальс)

КАРПАТОРУССКА НАРОДНА ЧИТАНКА НАША КНИЖКА

ТОТА ПРАВДИВА КАРПАТОРУССКА НАРОДНА ЧИТАНКА
МІСТИТ В СОБІ ИЗБРАННЫ ОПОВІДАННЯ, ВЕРШЫ, ДРАМЫ
— ЛІТЕРАТУРНЫ ТВОРЫ НА НАРОДНОЙ БЕСІДІ.

Тота наша народна читанка єсть дуже интересна и поучна книжка для карпаторусского народа. Она должна заходитися в каждом домі правдивого карпаторосса.

“НАША КНИЖКА” — то неоцінимый подарок для наших людей в Америці и за океаном, и потому каждый карпаторосс повинен не лем сам мати тоту дніжку дома для себе и своих дітей, но повинен послати ёй родным и знакомым.

Книжка оправлена в красну тверду полотняну окладку.

Ціна книжки — — — — \$1.50

Ордеры належит посылати на адрес:

LEMKO ASSOCIATION

556 Yonkers Avenue,

Yonkers 4, N. Y.

ЧИТАЙТЕ И РОСПРОСТРАНЯЙТЕ СВОЮ
НАРОДНУ ГАЗЕТУ

“КАРПАТСКА РУСЬ”

ОРГАН ЛЕМКО-СОЮЗА В США И КАРПАТОРУССКОГО
ОБЩЕСТВА В КАНАДІ

Выходит раз на тиждень, по пятницам.

“КАРПАТСКА РУСЬ” має своих корреспондентов на Пряшевщині, на Лемковщині под Польшом и в Закарпатской области. В “Карпатской Руси” найдете найполнішую інформацию о житъю нашого народа по обоих склонах Карпат и о житъю лемковских переселенцев в Советском Союзі.

ПРЕДПЛАТА: \$3.00 НА ГОД.

За туто саму ціну можете предплатити “Карпатску Русь” своим родным в старом краю.

Чекы, мони-ордеры и всі посылки адресуйте:

KARPATSKA RUS

556 YONKERS AVENUE

YONKERS 4, N. Y.

Tel. YOnkers 5—6056